

หนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๒๐๓- ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓-๔
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

DCID LIBRARY

0000004246

พ ๗๐๗
ม ๒-๓
๒๕๔๖๗
๙๖(๒๕๓๕)

กระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

หนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๒๐๓ - ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓ - ๔

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓๐๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๓๕

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๓๓.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

วันที่ 4 มี.ค. 2545

เลขทะเบียน ๗๐๙๐๖๕ ๘๓

เลขเรียกหนังสือ 7๐๙๗๕:๗ ๖๕4๗

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

**ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน**

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือเรียนศิลปศึกษา รายวิชา ศ ๒๐๓ - ศ ๒๐๔ ศิลปะ
กับชีวิต ๓ - ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้
ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

(นายสมชัย รุฑดีปรีชา)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ในกลุ่มพัฒนาบุคลากร ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ เพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา นั้น คณะกรรมการฯ ได้จัดทำหนังสือเรียนศิลปศึกษา รายวิชา ศ ๒๐๓-ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓-๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ขึ้น

การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงได้พัฒนาไปจากเดิมบ้าง กล่าวคือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียน วิชาศิลปะ ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะที่มีต่อการดำรงชีวิต

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้อาจยังมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขอยู่อีกบ้าง กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขหนังสือเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเรียนนี้ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

(นายจำเริญ เสกธีระ)
อธิบดีกรมวิชาการ

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑	๑
สนุกกับการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์	๑
แบบอย่างในธรรมชาติ	๑
แบบอย่างวิถีทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์	๔
แบบอย่างในผลิตผลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๔
แบบอย่างในความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา	๑๗
สร้างสรรค์ศิลปะได้อย่างไร	๒๒
องค์ประกอบศิลปะ	๒๒
๒	๓๘
ทำทัศนศิลป์มาใช้สุขใจ : ได้ประโยชน์	๓๘
ทัศนศิลป์สื่อความสุขใจ	๓๘
ทัศนศิลป์สื่อคุณค่าและประโยชน์	๔๑
การประดับตกแต่งให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย	๔๖
การเลือกสรรสิ่งจำเป็นต่อชีวิต	๕๗
ศิลปะกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม	๖๒
๓	๖๕
รู้จักและชื่นชมการแสดงนาฏศิลป์	๖๕
สิ่งที่พึงปฏิบัติของผู้ชม	๖๕
ประเภทของนาฏศิลป์ไทย	๖๗
เพลงพื้นเมือง	๗๔
รำวงมาตรฐาน	๗๕
เพลงปลุกใจ	๗๘
๔	๘๓
วงดนตรีไทยในปัจจุบัน	๘๓
ประเภทและการประสมวงในลักษณะต่าง ๆ	๘๓
๕	๙๔
รู้จักเพลงไทยและขับร้องอย่างไรให้ไพเราะ	๙๔
หลักในการขับร้องเพลงไทย	๙๘
๖	๑๐๓
ศิลปะการฟังดนตรี	๑๐๓
ประเภทของดนตรี	๑๐๗
ลักษณะของดนตรี	๑๐๘

บทที่

หน้า

๗	เรียนรู้โน้ตดนตรีและสนุกกับการบรรเลง.....	๑๑๕
	การบันทึกเสียงดนตรี	๑๑๖
	สนุกกับการบรรเลงดนตรี	๑๓๑
	หลักการร้องและบรรเลงดนตรีร่วมกัน	๑๓๕
๘	ลีลาการแสดงออกทางศิลปะ.....	๑๔๗
	ชั้นสร้างความประทับใจ	๑๔๗
	ชั้นการสร้างสรรค์.....	๑๕๗
	กิจกรรมเสนอแนะ	
	บรรณานุกรม.....	๑๕๘

บทที่ ๑

สนุกกับการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์

แหล่งที่มาของการแสดงออกในศิลปะ นักเรียนสามารถสังเกตได้จากแบบอย่างในธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ให้ความรู้สึก ความงดงาม การดำเนินชีวิตของมนุษย์ รวมทั้งความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งจะได้นำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงต่อไป

๑. แบบอย่างในธรรมชาติ

สิ่งที่เราพบเห็นอยู่ทุกวันทั้งที่อยู่ใกล้และไกลตัว เช่น พืช ไม้ดอก ไม้ผล พื้นดิน ภูเขา หิน คลื่นน้ำ สายลม เปลวไฟ คน สัตว์ ซึ่งมีรูปร่าง ลักษณะ ท่าทาง สี สันต์ แตกต่างกันไปเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแก่เรา บางอย่างเป็นอาหาร เป็นความสุขเพลิดเพลินทางใจ บางอย่างก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิด เกิดปัญหา และบางครั้งก็เกิดจินตนาการ เช่น เมื่อเห็นดอกไม้กำลังบาน สี สันต์สวยสด และส่งกลิ่นหอมยั่วยวนใจ ผีเสื้อกำลังโบยบิน เพลิดเพลินกับความงามและกลิ่นเกสร ขณะนั้นเราอาจรู้สึกประทับใจและบางทีก็อาจจะรู้สึกถึงความอิสระเสรีของผีเสื้อน้อยตัวนั้น และขณะเดียวกันเราอาจรู้สึกอยากแสดงออกถึงความประทับใจโดยการบรรยายด้วย “บทกลอน” หรือระบายแต้มสีลงบนแผ่นกระดาษเป็นภาพวาด เพื่อให้คนอื่นมีโอกาสได้รับความสุขอย่างเราบ้าง

ธรรมชาติมีสีลาที่อิสระเสรี

งานศิลปะนั้นเกิดจากการกลั่นกรอง
สร้างสรรค์ด้วยฝีมือและมุมมองของ
มนุษย์

ปลวกกัดแทะท่อนไม้จนเป็นร่องลึก ดูเหมือนกับการแกะสลักงานศิลปะ แต่มันได้แกะเพื่อเป็นอาหาร โดยมีได้เข้าใจหรือตั้งใจให้เป็นงานศิลปะแต่อย่างใด

การแกะสลักท่อนไม้ แสดงเป็นทัศนียภาพ

สิงห์โตภูเขา ในประเทศฟิลิปปินส์
การแกะสลักภูเขาเป็นรูปหัวสิงโตขนาดใหญ่

การแกะสลัก
บานประตู โดย
ช่างฝีมือของไทย
นับเป็นศิลปกรรม
ที่มีความวิจิตร
งดงามยิ่ง

ธรรมชาติให้ทั้งความสุข ความสงบ
ความสดชื่น และความมหัศจรรย์ ก่อให้
เกิดความฝันและกลายเป็นศิลปะในที่สุด

ต้นไม้แก่
พิมพ์โลหะกัดกรด
โดย เพ็ญศ สมัยการ

ภาพปั้นเรื่องราวจากวรรณกรรม

สัตว์ล้านปี
ปั้นโดย ศานนท์ ธรรมานุสาร
ภาพจากนิยายสาร โลกศิลปะ

ภาพดอกบัว เขียนด้วยสีโปสเตอร์ ซึ่งผู้เขียน
ได้สอดแทรกความรู้สึกและความหมายไว้ด้วย

ภาพวาดโปสเตอร์
ค.ช.เทอดศักดิ์ ธรรมสถานกุล

ธรรมชาติที่น่ารัก บริสุทธิ์ ไร้เดียงสา...
ชวนให้ถ่ายทอดเป็นงานศิลปะ

แมวสีน้ำ โดย วิชญ์ โสแก้ว

สีน้ำมัน โดย
เรณัวร์ ศิลปินผู้นิยมชื่นชมความบริสุทธิ์
ของธรรมชาติ พอ ๆ กับการงามของสตรี

เทคนิคการระบายสีน้ำที่แสดงบรรยากาศคล้ายของจริง ทำได้โดยการระบายเป็นขั้นตอน เริ่มจากสีอ่อนไปหาเข้มและอาจต้องใช้เทคนิควิธีการบ้าง เช่น การใช้ฟู่กัน จุ่มน้ำสะอาดเช็ดบริเวณที่ต้องการ ให้มีแสงสว่างเช่นคลื่นน้ำ หรือแสงสะท้อนพระอาทิตย์ เป็นต้น

สีน้ำโดยวิฑูรย์ ไสแก้ว

ภาพภูเขาที่ริมทะเล จังหวัดกระบี่ เป็นการระบายอย่างรวดเร็ว ดับพลัน

โขดหิน ปะการัง และหาดทราย ที่เกาะปาดะ จังหวัดกระบี่

ทัศนียภาพชายทะเล เป็นการระบายสีน้ำ ซึ่งปล่อยให้สีไหลซึมเต็มโดยอิสระ ซึ่งถือเป็นลักษณะที่ดีของงานเขียนสีน้ำ

เป็นเทคนิคการเขียนซึ่งใช้เนื้อสีทับกันเป็นชั้น ๆ

การระบายสีโดยการทับกันเป็นชั้น ๆ เริ่ม
จากสีอ่อนไปจนถึงเข้ม จะได้ภาพซึ่งมี
ความชัดเจนและจริงจัง

สีน้ำโดย วิฑูรย์ ไสแก้ว

การระบายสีขณะที่กำลังชຸ່มหน้า และได้
ภาพที่รู้สึกนุ่มนวล

นักเรียนระดับมัธยมศึกษากำลังสนทนากับ
กับการระบายสีน้ำ

สิ่งที่จะต้องจัดเตรียมก่อนทำกิจกรรม

- สถานที่
- สื่อในการถ่ายทอด ได้แก่ ตัวอย่างของจริง หรือสิ่งจำลอง เช่น ภาพถ่าย
- อุปกรณ์ เช่น สี พู่กัน กระดาษ เครื่องมือปั้น แกะสลัก เป็นต้น

ข้อควรคำนึง

ควรทำกิจกรรมทั้งที่เป็นงานเดี่ยว และงานร่วมกันเป็นทีม

- การทำงานเดี่ยว ช่วยให้รู้ระดับของความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดเฉพาะตัว
- การงานเป็นทีม ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน มีความรู้กว้างขวาง แก้ปัญหาได้ดี เพราะมีเพื่อนช่วย และสามารถทำงานชิ้นใหญ่ ๆ ประสบความสำเร็จ

แนวปฏิบัติกิจกรรม

๑. นักเรียนอาจแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๔-๕ คน หรือร่วมกันทั้งชั้น ปรึกษากัน แสดงความคิดเห็นว่า จะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเพื่ออะไร
๒. ทำความเข้าใจกับสิ่งที่จะทำนั้น เช่น
 - มีลักษณะอย่างไร
 - มีประโยชน์และความสำคัญอย่างไร
๓. ช่วยกันเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุด และกำหนดแนวทางการทำงาน เช่น ถ้าเขียนภาพจะเขียนแบบใด
 - สเกต แลเงา หรือระบายสี
 - ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างไร
 - ใช้เวลาและสถานที่เท่าไร ที่ไหน
๔. ปฏิบัติงานตามแนวทางที่กำหนด โดยมีขั้นตอนตามลักษณะของงานนั้น
๕. ตรวจสอบการทำงานด้วยตนเองหรือให้เพื่อนช่วยติชม เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น
๖. จัดแสดงผลงานร่วมกับเพื่อน ๆ เปิดโอกาสให้เพื่อนวิจารณ์ (เรื่องที่วิจารณ์ เช่น การใช้สี แลเงา เส้น การจัดภาพ เป็นต้น สรุปและชื่นชมร่วมกัน

กิจกรรม

- ศึกษา “ธรรมชาติ” จากภาพถ่ายหรือของจริง
- ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น
- บรรยายความรู้สึก
- ฝึกปฏิบัติโดยการวาดเขียน หรือปั้น

ตัวอย่างกิจกรรม การเขียนภาพดอกไม้ประดับแจกัน

สถานที่ ในห้องเรียน

อุปกรณ์

- กระดาษวาดเขียน ๘๐-๑๐๐ ปอนด์ ขนาด ๑๐" x ๑๔"
- ดินสอ
- แผ่นรองเขียน
- พู่กัน เบอร์ ๐ และเบอร์ ๑
- เบอร์ ๖ และเบอร์ ๑๒ อย่างละ ๑ ด้าม
- สีน้ำ อย่างน้อยที่สุดต้องมีแม่สี
- จานผสมสี
- ภาชนะใส่น้ำ
- ผ้าหรือกระดาษเช็ดพู่กัน

วิธีการ

๑. พิจารณาลักษณะ คุณสมบัติของดอกไม้ เช่น รูปร่าง สี ขนาด และองค์ประกอบอื่น เช่น แสงเงา ที่ตั้ง เรารู้สึกประทับใจหรือชอบส่วนไหนมากที่สุด
๒. จะเขียนหรือถ่ายทอดความรู้สึกนั้นอย่างไร อาจลองสเก็ต หรือร่างดูหลาย ๆ แบบ กำหนดความต้องการไว้ในใจ เช่น จะใช้สี แสงเงา อย่างไร
๓. เลือกแบบที่เหมาะสมที่สุด
๔. ปฏิบัติตามขั้นตอน เช่น
 - ร่างภาพด้วยดินสอ (ไม่ต้องละเอียดมากนัก)
 - ระบายสีฉากก่อน หรือระบายไปพร้อม ๆ กันก็ได้
 - ระบายจากอ่อนไปหาเข้มชัดขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่พอใจ
๕. ตรวจสอบด้วยตนเอง ดูของเพื่อน ๆ หรือให้เพื่อนช่วยติชมเพื่อปรับปรุง
๖. ติดภาพให้เรียบร้อย หากที่จัดแสดงงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนกันให้คะแนน
๗. ชื่นชมซึ่งกันและกัน และเก็บไว้เป็นแนวพัฒนางานต่อไป

ข้อเสนอแนะการเขียนสีน้ำ

๑. กระดาษต้องมีความชื้นพอประมาณ เวลาจะเน้นให้เกิดความชัดเจนต้องรอจังหวะให้สีหมาด ๆ เสียก่อน
๒. ระบายสีน้ำไม่ต้องพะวงถึงความเหมือนจริงมากนัก แต่ดูความชุ่มชื้นสะอาด และรู้สึกคล้าย ๆ สิ่งที่เขียนก็พอแล้ว
๓. เน้นการแสดงทางอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อมั่น ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และความพอใจเป็นสำคัญ

๒. แบบอย่างวิถีทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ภาพที่ปรากฏให้เห็น เช่น เรื่องราว เหตุการณ์ การดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การทำบุญกุศล ความรัก ความโกรธ และเกลียด ความสุข และทุกข์

เราเห็นภาพเหล่านี้ทุกวัน บางครั้งเราอาจรู้สึกอึดอัด หดหู่ใจ บางครั้งเราอาจมีความสุข ตื่นเต้นใจ เมื่อพบเห็นการทำความดี การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน เช่น ภาพเด็กวัยรุ่นกำลังจูงมือคนแก่ข้ามถนน การช่วยเหลือผู้กำลังตกทุกข์ เป็นต้น

จากประสบการณ์เหล่านี้ บางคนอาจเขียนเป็นภาพ หรือบางคนอาจแต่งเป็นเพลง นั่นก็คือ "ศิลปะ"

เหตุการณ์ต่างๆ เช่น สงคราม ความทุกข์
และความโหดเหี้ยม ศิลปินได้จินตนาการถ่ายทอด
ความรู้สึกเป็นงานจิตรกรรม เพื่อผู้ชม

ภาพประวัติศาสตร์ การทำสงคราม
ระหว่างไทยกับฮ่อ สมัยนั้นกองทัพไทย
ซึ่งนำโดยจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี
ขณะนั้นมียศเป็นพันเอกและใช้อาวุธ
ยุทธวิธีแบบยุโรปเป็นครั้งแรก

สีน้ำมัน โดย วิจิตร ใสแก้ว

เด็กจรจัดและเพื่อนรักของเขา

สีอะครายติก โดย อิศระ หลาวทอง

วาดเส้น โดย รักษิณี สังข์แก้ว
วิทยาลัยอาชีวศึกษา อุบลราชธานี

ภาพแสดงความเจ็บป่วย โดยมีหมอตระจากร

สภาพการค้าเนิ่นชีวิตที่แออัด พลุกพล่านใน
สังคมเมืองใหญ่ ๆ

สีน้ำโดย วิชญ์ ไสแก้ว

สำเภาล่ม โดย วิฑูรย์ โตแก้ว

ความรักและแรงศรัทธา

จิตรกรรมเกิดพระเกียรติพระราชมณเฑียรกิจแห่ง
พระบรมราชจักรีวงศ์ รัชกาลที่ ๘ และพระ-
ราชอนุชาเสด็จเยี่ยมราษฎรในสำเเพง แสดงให้
เห็นถึงความจงรักภักดี ในองค์พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลฯ

“ตักบาตรเทโว” โดย นายสังคม หอมดวง
โรงเรียนห้วยกิ้งพิทยาคาร จังหวัดอุดรธานี

“ในหลวงของเรา” โดย นายกุศล ศรีสะอาด
โรงเรียนศรีสงครามวิทยา จังหวัดเลย

เรื่องโนนหาเวสสันดรชาดก

ภาพการบายสีสู่ขวัญ
เป็นกิจกรรมการแสดงออกซึ่งความเชื่อ
และกลายเป็นวัฒนธรรมในที่สุด

“หัวโต” การรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาด
โดยนักเรียนโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ความรักระหว่างแม่ลูก

“ชีวิตสงบในชนบท”
นางสาวเพ็ญศรี ดันพนม โรงเรียนศรีสงคราม-
วิทยา จังหวัดเลย

กิจกรรม

๑. ชมสไลด์ หรือภาพถ่าย หรือวีดิทัศน์ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต
๒. อภิปรายหัวข้อประเด็นต่าง ๆ
๓. ถ่ายทอดความรู้สึกเป็นการพูด เขียน เป็นร้อยแก้ว หรือบทกลอน
๔. เขียนภาพ ปั้น ในเรื่องเหล่านี้ เช่น
 - ภาพกิจกรรมความดี การช่วยเหลือกัน
 - ภาพความสุข เพลิดเพลิน หรือความทุกข์โศก
 - ภาพชุมชนแออัด ฯลฯ

ตัวอย่างกิจกรรม การปั้นเรื่องราว

หัวข้อ ทำความดี

สถานที่ ปรับใช้ตามเหมาะสม

วัสดุอุปกรณ์

- ดินเหนียว
- ดินน้ำมัน หรือ
- กระดาษผสมกาว
- อุปกรณ์ปั้น

วิธีการ

๑. ช่วยกันให้ความหมายคำว่า “การทำความดี” ทำอย่างไรบ้างที่ถือว่าเป็นความดี เด็กวัยรุ่นงู่มือคนแก่ข้ามถนนถือเป็นความดีหรือไม่
๒. คิดลักษณะการทำความดีหลาย ๆ อย่างแล้วเลือกที่เหมาะสม อาจใช้เกณฑ์ง่าย ๆ เช่น
 - เหมาะสมกับงานนั้นเพราะไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน เหมาะกับวัสดุและเครื่องมือที่ใช้
 - ให้ความรู้สึกที่ดี เช่น เลือกหัวข้อ เด็กวัยรุ่นงู่มือคนแก่ข้ามถนน อาจตั้งชื่อภาพที่ว่า “ใจงาม” หรือ “น้ำข้าม” ก็ได้ แล้วแต่ชอบ
๓. กำหนดแนวทางการทำงาน
 - ขนาด
 - การใช้วัสดุ
 - การนำเสนอ (จะให้คนประทับใจอย่างไร)
 - ใช้เวลาเท่าไร ปั้นที่ไหน
๔. ปฏิบัติงานตามแผนและตามขั้นตอนการปั้น
๕. ตรวจสอบระหว่างการทำงาน และให้เพื่อนช่วยติชม และปรับปรุงแก้ไข
๖. ตั้งแสดงผลงานร่วมกับเพื่อน ๆ ร่วมกันวิจารณ์ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

๓. แบบอย่างในผลิตผลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้สามารถสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสบายด้วยอุปกรณ์ เครื่องใช้นานาชนิด เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องประดับตกแต่ง ตลอดจนรถยนต์ที่มีรูปแบบและสีสันอย่างสวยงามที่เราพบเห็นโดยทั่วไป

แต่สิ่งหนึ่งที่เรามักจะไม่ค่อยให้ความสนใจกันมากนัก นั่นคือ ที่มาแห่งความสวยงามนั้น แท้จริงก็คือความสามารถในด้าน “การออกแบบทางศิลปะ” นั่นเอง

ศิลปะการออกแบบมักจะมีรูปแบบที่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วยเสมอ

ภาพโปสเตอร์แสดงออกถึง การสื่อสาร เรื่องราว ล้วนแล้วแต่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ปีตัสไซ จิตรกรเอกของโลก

การต่อต้าน และชิงชังปนแยะหยัน รดยนต์
ความก้าวหน้าทางวัตถุ เขาก็สร้างประติมากรรม
ชิ้นหนึ่งชื่อว่า "Baboon and Young"

ประติมากรรม ความงามอาจแสดงตัวเนื้อของ
วัสดุที่สร้างความเข้มแข็งและความกลมกลืน
กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

จินตนาการเกี่ยวกับโลกยุคปัจจุบันและอนาคต

การประดิษฐ์โดยใช้วัสดุเหลือใช้ เช่น กล้องต่าง ๆ วัสดุที่แปลกใหม่ที่เป็นเศษเหลือใช้มากมาย
สามารถนำมาใช้ประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์ มีคุณค่าด้วยวิชาศิลปะ

กิจกรรม

- อภิปราย แสดงความคิดเห็น
- สร้างงานศิลปะด้วยเศษวัสดุชนิดต่าง ๆ
- จัดนิทรรศการภาพถ่ายหรือชิ้นงานที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ผสมศิลปะ อย่างเช่น กล้องขวด กระป๋อง ชิ้นส่วนเครื่องใช้ ที่จัดเป็นเศษวัสดุแล้ว
- ประดับตกแต่งห้อง หรือโต๊ะทำงานด้วยเศษวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว *

กิจกรรม การสร้างศิลปะด้วยเศษวัสดุสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว

อุปกรณ์และวัสดุ

- วัสดุที่ไม่ใช้แล้วหลายชนิด
- สีน้ำมัน (สีกระป๋อง)
- กาว
- แผ่นพื้น หรือโครงสร้าง ฯลฯ

วิธีการ

๑. ร่วมกันปรึกษาในสิ่งที่จะทำ แสดงความคิดเห็น ความจำเป็น และประโยชน์ที่จะได้รับ
๒. วิเคราะห์ลักษณะงาน เช่น
 - งานเป็นแผ่นหรือเป็นโครงสร้าง
 - การใช้วัสดุอย่างไร
 - ขนาดและความเหมาะสม
๓. เลือกจากแนวคิดและวิธีที่เหมาะสม
๔. วางแผนการทำงาน
 - การจัดหาวัสดุอุปกรณ์
 - การออกแบบ
 - ระยะเวลา สถานที่ปฏิบัติ
๕. ปฏิบัติงานและช่วยกันตรวจสอบ ปรับปรุง
๖. ตั้งแสดงร่วมกับผลงานของเพื่อน ๆ เปิดโอกาสให้วิจารณ์ เสนอแนะซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งให้กำลังใจด้วยการยกย่อง ชมเชยซึ่งกันและกัน

๕. แบบอย่างในความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

เราเคยพบเห็นบ้านหลังเก่า ๆ ซากปรักหักพัง ความทรุดโทรมจากอดีตและในปัจจุบัน ความเจริญด้านวัตถุ ความวิจิตรตระการ ด้วยสีแสงอิเล็กทรอนิกส์ ตึกอาคารสูง ๆ ยวดยานพาหนะที่ทันสมัย ตลอดจนการเดินทางด้วยความเร็ว อีกทั้งยังมีขยะ ซากสิ่งปฏิกูลที่เป็นของเสีย น้ำเน่าควนพิษต่าง ๆ ที่เรียกว่า “มลภาวะ” ซึ่งนับวันจะก่อปัญหาให้กับมนุษย์ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก จำเป็นต้องหาทางช่วยกันเตือนให้เห็นถึงโทษภัย เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน บางคนอาจเขียนเป็นภาพ บางคนอาจร้องเป็นเพลง หรือแต่งเป็นบทกลอน ตามที่ตนถนัด ซึ่งถือเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งของศิลปิน คือผู้สร้างงานศิลปะและของคนไทยทุกคน

อนุสรณ์หลักฐานจากอดีต

โดย ไพรวัดย์ กาเกลี้ยง

โดย ไพรวัดย์ กาเกลี้ยง

สีน้ำโดย วิชญ์ โสแก้ว

ศิลปกรรมไทยแท้ไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบัน จะมีความประณีตละเอียดอ่อน ใช้อองค์ประกอบศิลปะอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นรูปทรง หรือ เส้นชนิดต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความอ่อนช้อยงดงามตามแบบศิลปกรรมไทย

วัดราชบพิตร

ศิลปะอียิปต์และกรีกโบราณ หรือศิลปะในซีกโลกตะวันตกก็นิยมได้ องค์ประกอบศิลปะที่มีรูปร่าง และเส้นชนิดต่าง ๆ มากมายเช่นกัน โดยเฉพาะเส้นโค้ง

ปัจจุบันนิยมใช้อองค์ประกอบศิลปะที่เป็นแท่ง โดยเฉพาะรูปทรงสี่เหลี่ยมและเส้นตรง แม้จะมีเส้นโค้งบ้าง ก็มีลักษณะเรียบง่าย

ศิลปะที่แสดงออกให้เห็นถึงอันตรายต่อสภาพ
สิ่งแวดล้อม อันเกิดจากมลภาวะเป็นพิษ

“หนูอยากเล่นน้ำ น้ำสะอาดอยู่ที่ไหน...”

สลัมกับชุมชนแออัดประชันกับตึกสูงเสียดฟ้า

เขือกสุดท้าย

รักเจ้าพระยากับตาวิเศษ

ภาพความสงบสุขริมฝั่งเจ้าพระยา

น้ำไหลท่วมเป็นในอดีต

ทัศนียภาพป่าคอนกรีตริมฝั่งน้ำ
สิ้นน้ำโดย วิฑูรย์ ไสแก้ว

กิจกรรม

๑. การเที่ยวชมศึกษาโบราณสถาน
๒. อภิปรายเชิงวิชาการ
๓. แสดงความรู้สึกละ
 - วาดภาพ
 - เขียนบรรยาย
๔. ฝึกปฏิบัติ (สะท้อนความคิดตามที่ตนเอง)

ตัวอย่างกิจกรรม การเยี่ยมชมศึกษาโบราณสถานและอื่นๆ

อุปกรณ์

- สมุดบันทึก
- ปากกาหรือดินสอ
- อุปกรณ์บันทึกภาพ (ถ้ามี)

วิธีการ

๑. ประชุมร่วมกัน แสดงความคิดเห็น กำหนดความมุ่งหมาย เสนอแนะสถานที่ที่ควรจะไป ความสำคัญของสถานที่ ประโยชน์ที่จะได้รับ อาจช่วยกันตั้งชื่อกิจกรรมนี้ว่า “ศิลปะทัศนศึกษา” เป็นต้น
๒. กำหนดเป็นหัวข้อที่จะศึกษา สังเกต เช่น
 - ลักษณะรูปทรง
 - ลวดลาย สี สัน
 - วัสดุที่สร้าง
 - อายุการสร้าง
 - ความเป็นมาและความสำคัญในด้านใด
๓. วางแผน
 - การเดินทาง
 - ใครดูแลควบคุม
 - ใครจะเป็นวิทยากรบรรยาย
 - ใช้เวลาเท่าไร
 - ปัญหาอุปสรรคที่คิดว่าจะมี
 - ความปลอดภัย
๔. ดำเนินการตามแผน
๕. หลังจากกลับแล้วร่วมกันรายงานความรู้
๖. ร่วมกันประเมินผล
๗. วิจารณ์และแสดงความชื่นชมในการทำงานร่วมกัน

สร้างสรรค์ศิลปะได้อย่างไร

เป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์เราได้ซึมซับเอาความงามและคุณประโยชน์จากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างความสุขกายสบายใจแก่มวลมนุษย์มาช้านานแล้ว ธรรมชาติจะให้คุณค่านี้แก่มนุษย์อย่างต่อเนื่องโดยไม่มีวันหมดสิ้น ถ้าทราบใดที่มนุษย์ยังตระหนักในความสำคัญของธรรมชาติ และช่วยกันพิทักษ์รักษาไว้ตลอดไป

รูปแบบอันหลากหลายที่มีความงดงามสลับซับซ้อนและแปลกประหลาดนั้น เราสามารถค้นพบได้จากธรรมชาติรอบตัวเราเสมอ

จากธรรมชาติสู่ศิลปะ
มนุษย์ดัดแปลงและดัดทอนรูปแบบจากธรรมชาติ โดยเน้นเส้นรอบนอก

องค์ประกอบศิลปะ

องค์ประกอบศิลปะ หมายถึง ส่วนประกอบต่างๆ ในงานศิลปะ ได้แก่ เส้น รูปร่าง ช่องว่าง พื้นผิว แสงเงา และสี ซึ่งเราสามารถนำส่วนประกอบแต่ละอย่างมาสร้างงานศิลปะได้เลย เช่น นำเส้นมาสร้างสรรค์เป็นรูปภาพ หรือนำหลาย ๆ อย่างมาจัดรวมเป็นองค์ประกอบเดียวกันก็ได้

“สิ่งแวดล้อมกับศิลปะ”

ผลงานของนักเรียนมัธยมสาธิต

สถาบันราชภัฏรัตนโกสินทร์ สวนสุนันทา

สิ่งที่ควรคำนึงก็คือ ส่วนประกอบในงานศิลปะทุกอย่าง นับตั้งแต่ เส้น รูปว่าง รูปทรง ช่องว่าง พื้นผิว แสงเงา และสี มักมีปรากฏอยู่ในความงามอันละเอียดอ่อนของธรรมชาติทั้งสิ้น ฉะนั้น การรู้จักสังเกตธรรมชาติ และเลือกสรรส่วนประกอบจากธรรมชาติมาจัดองค์ประกอบ ศิลปะ จะเป็นวิธีการที่ง่ายและดีที่สุดในการสร้างสรรค์งานศิลปะ

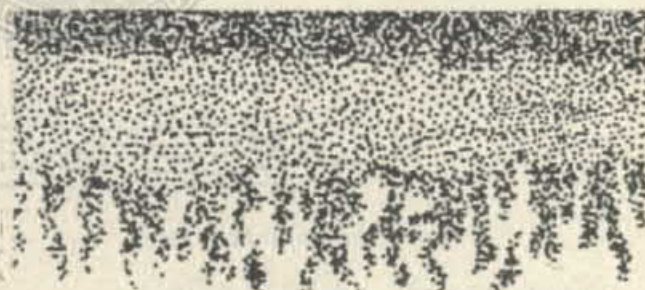
สร้างภาพจากจุด

เราสังเกตจุดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ จุดของเม็ดทรายเล็ก ๆ ที่ละเอียดจับ จุดดำบนใบไม้ ดอกไม้ ฯลฯ เราสามารถใช้จุดสร้างเป็นรูปภาพง่าย ๆ ได้ โดยการรวมจุดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ใช้ดินสอหรือปากกาสร้างจุด
ในลักษณะต่าง ๆ

ใช้จุดเป็นพื้นหลัง ช่วยสร้างภาพเปลวไฟ

ตัวอย่างกิจกรรม การถ่ายทอดธรรมชาติด้วยการใช้จุด

สถานที่ ในห้องเรียน

สื่อในการถ่ายทอด

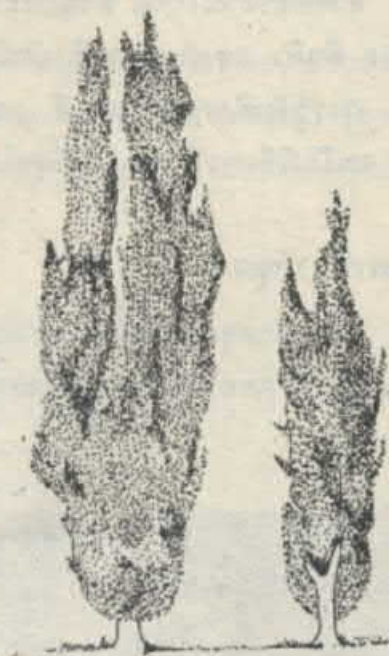
- ภาพถ่ายหรือภาพจากหนังสือ
- วารสารเกี่ยวกับธรรมชาติ

อุปกรณ์

- กระดาษวาดเขียน
- ดินสอดำ หรือปากกา

วิธีการ

๑. พิจารณารูปร่างลักษณะของธรรมชาติ
๒. เลือกรูปแบบที่สวยงามและเหมาะสม
๓. นำรูปแบบมาร่างเส้นรอบนอกอย่างง่าย ๆ
๔. ใช้ดินสอดำหรือปากกาจุดลงภายในภาพ
๕. ตกแต่งปรับปรุงให้สวยงาม โดยเน้นจุดหนาแน่นบริเวณที่เป็นเงามืด
๖. แลกเปลี่ยนกันวิจารณ์ผลงาน
๗. นำผลงานคิดแสดงด้วยความชื่นชม

จากเส้นเป็นภาพ

เส้นเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของการสร้างงานศิลปะ เราสามารถใช้เส้นในการร่างภาพ เขียนรูปร่าง รูปทรง และแรเงารูปภาพให้สวยงามได้ เส้นจึงเป็นหัวใจของงานศิลปะอย่างแท้จริง

เส้นชนิดต่าง ๆ

เส้นนอน ให้ความรู้สึกกว้างขวาง สงบเยือกเย็น

เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกสูงส่ง มั่นคง

เส้นเฉียง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ก้าวหน้า แปรปรวน

เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนช้อย เคลื่อนไหว

เส้นโค้งกลับหลัง หรือ โค้งงอตาม เป็นเส้นโค้งสร้างสรรค์ที่ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนช้อย สวยงาม

ข้อฟ้าประดับหลังคา
สถาปัตยกรรมไทย มีลักษณะอ่อนช้อย
งดงามแบบเส้นโค้งกลับหลัง

เส้นกับจินตนาการของเด็ก

เด็กเล็ก ๆ เริ่มวาดรูปด้วยการใช้เส้น เพราะสามารถเขียนและสื่อความหมายได้ง่าย

การนำเส้นมาจัดองค์ประกอบ
ศิลปะ อย่างง่าย ๆ

การใช้ลายเส้นออกแบบรูปปลา

การให้เส้นอย่างเฉียบไว

ศิลปินใช้ฟู่กันแต้มสีน้ำมันแล้วเขียนรูปม้าอย่าง
รวดเร็วต่อเนื่อง ลงบนกระดาษ ทั้งรอยฟู่กัน
หนัก-เบา เป็นเส้นโค้ง ช่วยให้รูปม้าแลดูตึกคัก
เคลื่อนไหว และมีชีวิตชีวา

ภาพลายเส้น จินตนาการสัตว์
ในเทพนิยาย โดยมีรากฐาน
มาจากม้าในธรรมชาติ

ตัวอย่างกิจกรรม วาดเส้นประกอบเสียงดนตรี

สื่อในการถ่ายทอด เทปเพลงที่นักเรียนสนใจ หรือเพลงที่บรรยายความงามของธรรมชาติ
อุปกรณ์

- คลับเทปเพลงและเครื่องบันทึกเสียง
- กระดาษวาดเขียน
- ดินสอแรเงา หรือปากกา

วิธีการ

1. ฟังเพลงที่น่าสนใจ แล้วเลือกเพลงที่ชอบที่สุดมาจัดกิจกรรม
2. ฟังเพลงที่เลือกและวิจารณ์จังหวะ ทำนอง เนื้อร้อง และอารมณ์เพลง
3. เปิดเพลงพร้อมกับวาดเส้นตามเสียงดนตรีโดยไม่ยกมือ เมื่อเพลงจบให้หยุดวาด
4. วิจารณ์ผลงานด้วยความชื่นชม

สิ่งที่ได้จากกิจกรรม

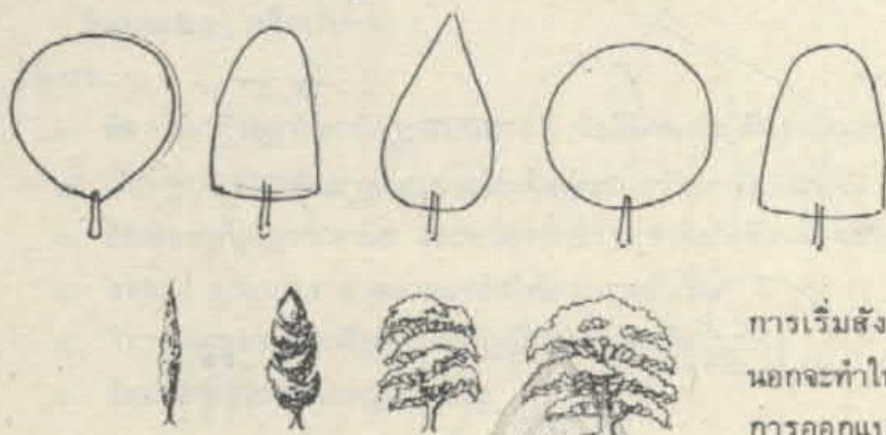
๑. ความสนุกสนานและเข้าถึงดนตรี
๒. ความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออกมากขึ้น
๓. การรู้จักใช้ความคิดสร้างจินตนาการ

รูปร่าง รูปทรง

รูปร่าง หมายถึง เส้นรอบนอกของวัตถุ สิ่งของ คน สัตว์ ฯลฯ มีลักษณะ 2 มิติ (กว้าง-ยาว)

ภาพเส้นรอบนอก แสดงรูปร่างจากธรรมชาติ

การเริ่มสังเกตจากเส้นรอบนอกจะทำให้การวาดรูป และการออกแบบง่ายขึ้น

งานออกแบบที่ตัดทอนรูปแบบจากธรรมชาติ

การออกแบบที่เน้นเส้นรอบนอก ใช้เส้นน้อยที่สุด แต่สื่อความหมายได้ดีที่สุด

เส้นตรงก่อให้เกิดรูปร่างง่าย

ใช้เส้นตรง สั้น ยาว ต่อเป็นรูปร่าง
จะได้เส้นรอบนอกเป็นรูปคนที่สวยงาม

ตัวอย่างกิจกรรม การออกแบบแจกันโดยใช้เส้นและรูปร่าง

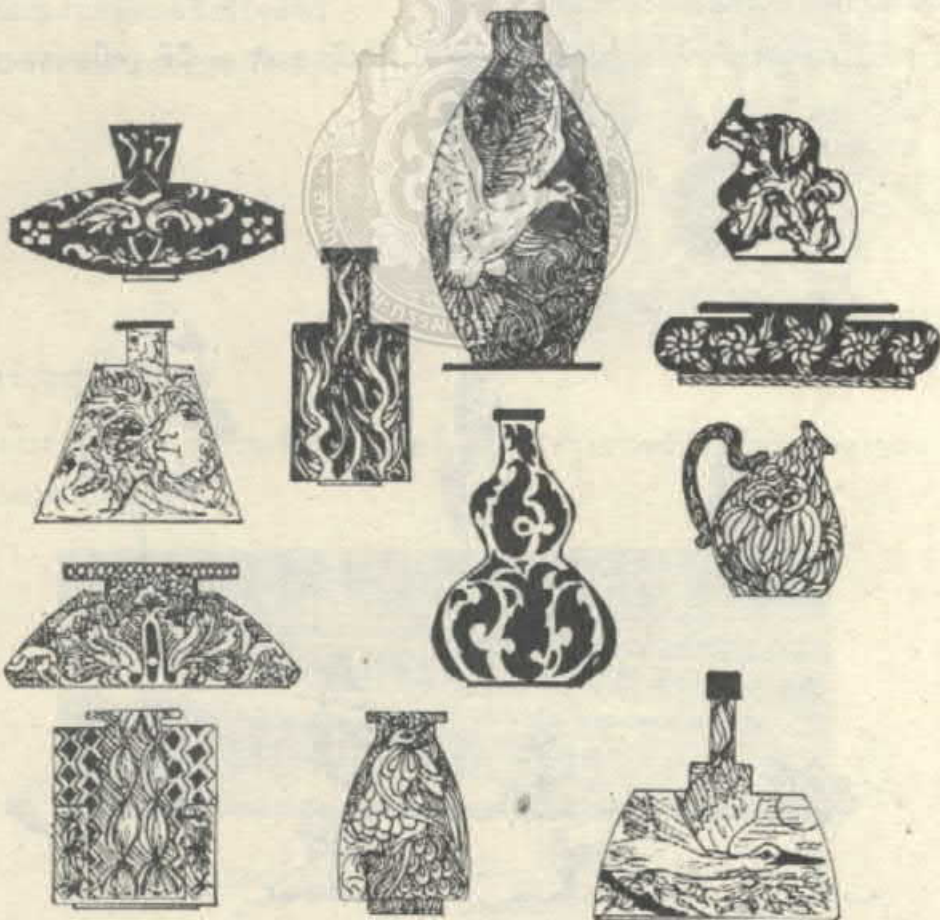
สื่อการถ่ายทอด ตัวอย่างแจกันรูปแบบต่าง ๆ

อุปกรณ์

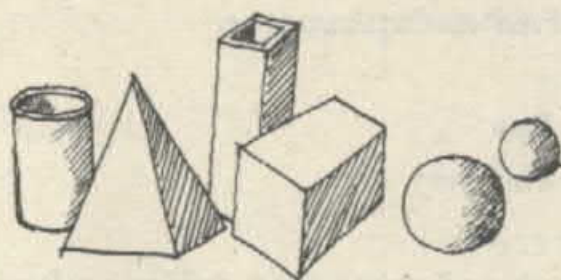
- กระดาษวาดเขียน
- ดินสอแรงา หรือปากกา

วิธีการ

๑. พิจารณาตัวอย่างแจกันรูปแบบต่าง ๆ ว่ามีลักษณะเส้นรอบนอกแตกต่างกันอย่างไร
๒. เลือกรูปแบบแจกันมาดัดแปลงและเพิ่มเติมในการออกแบบแจกัน ประมาณ ๕-๑๐ แบบ
๓. ใช้เส้นจากรูปเรขาคณิต และหรือจากธรรมชาติมาเขียนสวดลายบนแจกัน
๔. ตกแต่ง ปรับปรุง สวดลายแจกันให้สวยงามยิ่งขึ้น
๕. วิจัยรณผลงานและเลือกรูปแจกันที่ชอบที่สุด ก็แบบก็ได้
๖. จัดแสดงผลงานด้วยความชื่นชม

รูปทรง หมายถึง รูปวัตถุ สิ่งของ คน สัตว์ ฯลฯ ที่มีลักษณะ ๓ มิติ (กว้าง-ยาว-หนา)

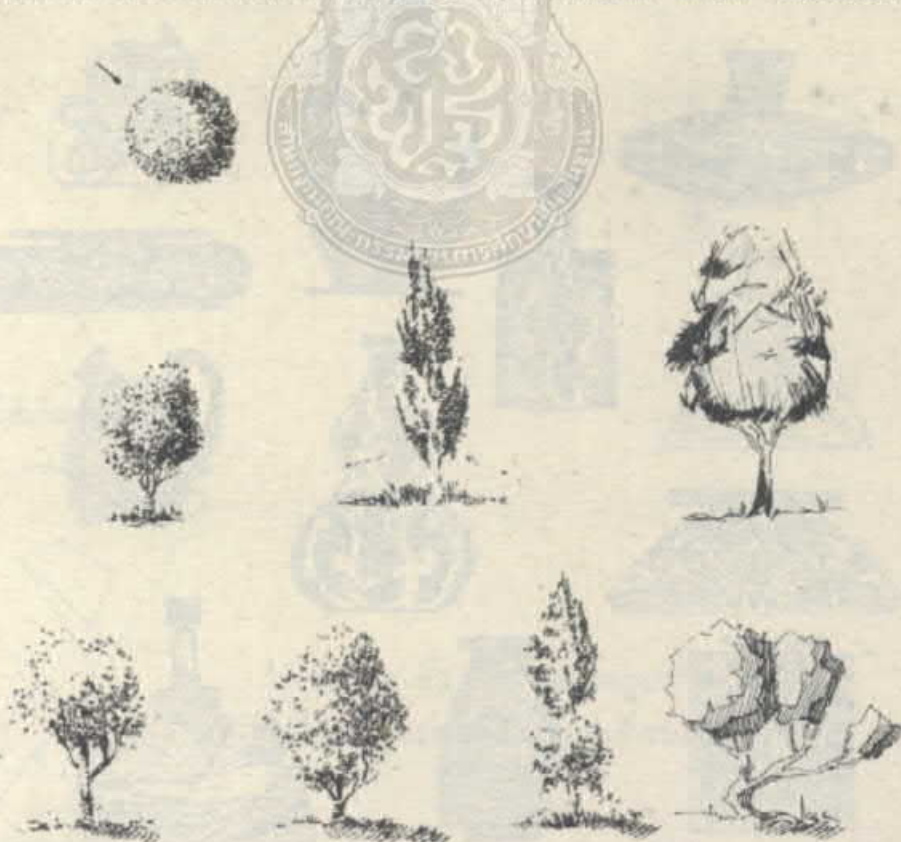

การเขียนรูปทรงจะช่วยให้ภาพสวยงาม เหมือนจริง และสมบูรณ์มากขึ้น และนำไปสู่การแรเงา เนื่องจากการแรเงาจะช่วยให้ภาพมีความตื้นลึก มีลักษณะเป็น ๓ มิติมากขึ้น

แสงเงา สร้างภาพสวย

แสงและเงามีความสัมพันธ์กัน เมื่อมีแสงสว่างมากระทบวัตถุก็จะเกิดส่วนสว่างบริเวณที่แสงกระทบ และเกิดเงาบริเวณตรงข้ามกับแสง นอกจากนี้ยังเกิดเงาตกทอดของวัตถุนั้นลงบนพื้นซึ่งอยู่ตรงข้ามกับทิศทางของแสงอีกด้วย

ภาพที่มีแสงเงาจะมีความกลมกลืน สวยงาม เป็นลักษณะ ๓ มิติ เหมือนของจริงมากขึ้น

การวางเส้นรอบนอก ภาพหุ่นนิ่งผลไม้ ก่อนที่จะแรเงา

การแรเงา แสดงระยะใกล้ - กลาง - ไกล

ภาพลายเส้นแรเงาเหมือนจริงชีวิตสัตว์
แสดงความรักและความเป็นอยู่ที่อบอุ่น

ช่องว่าง สร้างบรรยากาศ

ช่องว่าง หมายถึง บริเวณว่างของภาพที่จะช่วยให้รูปภาพมีลักษณะปลอดโปร่ง สบายตา
แปลกใหม่ และสวยงาม

แอ่งน้ำทะเลที่หลงเหลืออยู่บนหาดทราย
เป็นช่องว่างที่มีจังหวะสวยงามน่าชม

สี สีสัน ให้ชีวิตชีวา

สี หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงที่ส่องมากระทบตาเราให้เห็นเป็นสี ฉะนั้น สีจึงเกี่ยวข้องกับแสงเป็นอย่างมากเมื่ออยู่ในความมืดโดยไม่มีแสง เราก็ไม่สามารถมองเห็นสีได้

สีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ภาพเด่นชัด ตื่นเต้น เร้าใจ มีชีวิตชีวา

สีมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์มากมาย เช่น

- สีแดง ให้ความรู้สึกร้อนแรง ตื่นเต้น เร้าใจ อันตราย
- สีขาว ให้ความรู้สึกสุภาพ เรียบร้อย สะอาด ปลอดภัย
- สีเขียว ให้ความรู้สึกสดชื่น แจ่มใส เจริญเติบโต
- สีฟ้า ให้ความรู้สึกกว้างขวาง อ่อนโยน นุ่มนวล
- สีเหลือง ให้ความรู้สึกสว่าง ปลื้มปิติ ศรีทรา เติบโต ปัญหา
- สีน้ำเงิน ให้ความรู้สึกหนักแน่น สุภาพ เงียบขรึม ขยัน อดทน
- สีม่วง ให้ความรู้สึกฝัน เศร้า แปลก
- สีน้ำตาล ให้ความรู้สึกเก่าแก่ หนักแน่น
- สีดำ ให้ความรู้สึกมืด เลื่อม ตกต่ำ เด็ดเดี่ยว เหงา เศร้าโศก

ภาพวาดสีน้ำของศิลปินที่เน้นสีมากกว่ารูปทรง แต่ภายใต้สีสันที่เข้มขมได้แฝงเร้นรูปทรง และเรื่องราวไว้อย่างลึกซึ้งและงดงามยิ่ง

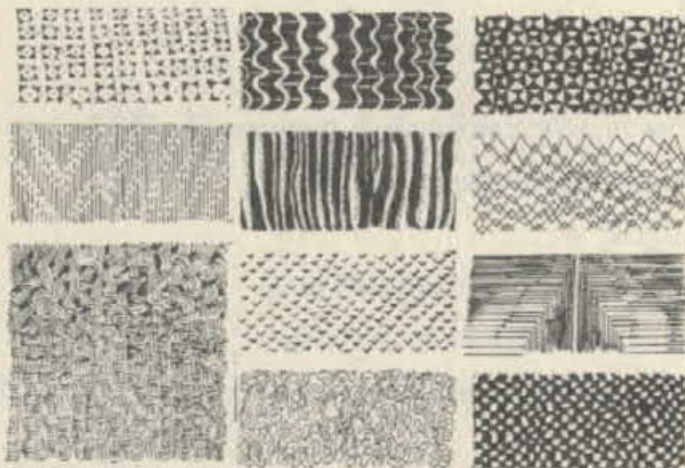

พื้นผิว สื่อความรู้สึก

พื้นผิว หมายถึง ลักษณะภายนอกของ
วัตถุที่เรามองเห็นและสัมผัสได้ ภาพที่มีลักษณะ
พื้นผิวที่แตกต่างกันจะให้ความรู้สึก สนุก ตื่นเต้น
และมีชีวิตชีวา

การสร้างลักษณะพื้นผิวในรูปแบบต่างกันด้วยภาพลายเส้น

สีสันกับความรู้สึก ชื่อภาพ “จิตวิญญาณตะวันออก”

ผลงานภาพวาดสีน้ำของศิลปิน เป็นศิลปะแบบนามธรรม โดยใช้สีแสดงความรู้สึกและสัญลักษณ์สร้างเรื่องราว

รูปทรงกลม : จิตวิญญาณของผู้คน

สีเขียว : จิตที่รักมั่นในธรรมชาติและความเป็นสิริสุข

สีเหลือง : จิตที่ยึดมั่นในธรรมและความดีงาม

สีดำ : ความเลื่อม ความหายนะ หรือมลพิษที่กำลังคืบคลานแทรกซึมเข้ามาทำลายจิตวิญญาณของผู้คน

ตัวอย่างกิจกรรม สีสันกับความรู้สึก

สื่อการถ่ายทอด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสี และความรู้สึกที่มีต่อสี
อุปกรณ์

๑. สีน้ำ
๒. พู่กันขนาดใหญ่
๓. จานสี
๔. แก้วใส่น้ำ

วิธีการ

๑. นักเรียนวิเคราะห์หิววิจารณ์เกี่ยวกับสี และความรู้สึกที่ได้รับ
๒. คิดเพื่อกำหนดเรื่องราวที่จะสร้างสรรค์
๓. วางแผนปฏิบัติ
๔. ร่างรูปเส้นรอบนอกด้วยดินสอบนกระดาษ
๕. ผสมสีที่ต้องการแล้วหยดสีลงบนกระดาษ
๖. หยดสีอื่นตามลงไปตามความต้องการ อาจยกกระดาษเอียงเพื่อให้สีไหลไปตามทิศทางที่ต้องการ

๗. หยดสีเพิ่มเติมเพื่อสร้างเรื่องราวและความรู้สึกตามที่ออกแบบไว้
๘. ตกแต่งปรับปรุงรูปภาพให้ดีขึ้น
๙. ผลงานสำเร็จ ตั้งชื่อภาพ พร้อมทั้งนำเสนอผลงานด้วยความชื่นชม
๑๐. จัดแสดงผลงานพร้อมคำอธิบายใต้ภาพ

ชมนิทรรศการศิลปะด้วยความชื่นชม
นักเรียนมัธยมสาธิต สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ สอนสุนันทา

บทที่ ๒

นำทัศนศิลป์มาใช้สุขใจ : ได้ประโยชน์

ทัศนศิลป์สื่อความสุขใจ

ศิลปะเป็นประโยชน์กับผู้เรียนเมื่อมีความรู้ความเข้าใจก็สามารถชื่นชมความงามในธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและผลงานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขและความเพลิดเพลิน สามารถเลือกสรรสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต การประดับตกแต่งสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาดน การดำเนินชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความเหมาะสม

เมื่อกล่าวถึงงานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม เหล่านี้คือ ผลงาน “ทัศนศิลป์” ซึ่งหมายรวมถึงศิลปะที่รับรู้สัมผัสได้ด้วยสายตาและการมองเห็นเป็นสำคัญ ส่วน “โสตศิลป์” นั้นหมายถึง ศิลปะที่เน้นการรับรู้ด้วยการฟังและลีลาการเคลื่อนไหว ได้แก่ คีตศิลป์ และนาฏศิลป์

หัวโขน

ผลงานศิลปะไทยของนักเรียนมัธยมสาธิต
สถาบันราชภัฏรัตนโกสินทร์ สวนสุนันทา

งานจิตรกรรมที่แสดงถึงจินตนาการและความ
เป็นไทย โดยประยุกต์เรื่องราวและรูปแบบให้มี
ลักษณะร่วมสมัย เช่น การนำลายกนกและ
ภาพไทย มาเขียนร่วมกับภาพคนเหมือนและ
ดอกไม้

งานประติมากรรมชิ้นนี้เป็นภาพปั้นตัวนาง
ในวรรณคดีรามเกียรติ์ เป็นภาพถ่ายจากเมือง
โบราณบางปู เป็นความงดงามบนลิลิตที่อ่อนช้อย
แบบนาฏศิลป์ไทยที่ถ่ายทอดด้วยศิลปะการปั้นปูน

งานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย เป็นภาพถ่ายตึก
อาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารเอเชีย เมื่อสังเกต
ให้ดีจะเห็นได้ว่า รูปทรงภายนอกนั้น สถาปนิก
(ดร.สุเมธ ชุมสาย) มีวัตถุประสงค์จะสร้างให้
เป็นรูปหุ่นยนต์ มีแขนขาและลิมดาหลับตาได้
เป็นต้น

ผลงานศิลปะชิ้นส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรม มีมิติ เรื่องราว และเทคนิควิธีการในการสร้างอย่างเด่นชัด แต่ในอีกส่วนนั้นเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าแฝงที่เป็นนามธรรม อันได้แก่ ความเพียรพยายาม ความอดุสาหะวิริยะ ความมีระเบียบ ความเอื้อเฟื้อเสียสละ เป็นต้น

งานศิลปะรูปธรรม “น้ำตกเอราวัณ” จังหวัดกาญจนบุรี เทคนิคสีน้ำมันกระดาด สีสื่อแสดงออกตามที่ตามองเห็น

งานศิลปะนามธรรม “น้ำตกเอราวัณ” จังหวัดกาญจนบุรี เทคนิคสีน้ำมันกระดาด สีสื่อแสดงออกตามความรู้สึกและจินตนาการ ใช้สัญลักษณ์แทนค่าความหมายต่างๆ เช่น หยดน้ำและกระเซ็นเป็นละอองน้ำ

ผู้ศึกษาศิลปะควรจะรู้จักใช้ความสังเกตและพิจารณาในการเข้าถึงความงามทั้งภายนอกและภายใน ทั้งความจริงตามที่ตามองเห็นได้ และความจริงตามความรู้สึกได้

ภาพเขียนถึงรูปธรรมและถึงนามธรรม ได้ถ่ายทอดภาพท่วงท่าในธรรมชาติที่เหมือนจริง แต่ขณะเดียวกันก็มีสัญลักษณ์แทนตำนานธรรมอยู่ด้วย เช่น กนก จุด เส้น สีต่าง ๆ อันสดใส มีความสุข

ผลงานของ ศิลปิน วิรัช กุ้งทอง (ศิลปินกลุ่มธรรม)

ทัศนศิลป์สื่อคุณค่าและประโยชน์

ศิลปะของไทยแต่เดิมภาพมักปรากฏในศาสนสถานอันเป็นความปิติของทั้งผู้สร้างและผู้ชมสืบเนื่องกันมา แต่ปัจจุบันเราสามารถพบเห็นได้ทั่วไป ผู้ที่ชาญฉลาดย่อมสามารถเลือกสรรที่จะชื่นชมศิลปกรรมตามที่ตนพอใจ และน้อมนำไปสู่การพัฒนาตนได้

พระพุทธรูปที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ศิลปกรรมแบบพม่าอันงดงามอยู่ในวัดเขตชายแดน ประเทศไทย

การแสดงผลงานศิลปะของนักเรียน

ทัศนศิลป์และศิลปกรรมโดยทั่วไปเป็นวิชาที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสังเกต รู้จักคิด ค้นคว้าแสวงหาความจริงจากประสบการณ์โดยตรง โดยอาศัยความงามเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ ทำให้เกิดความตระหนักว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ตามองเห็นนั้นความจริงแล้วมีสิ่งแฝงเร้นอีกมากมาย เมื่อเรายกตัวอย่างสีแดงเป็นสีที่ให้ความรู้สึกร้อน เช่น สีแดงของพระอาทิตย์ ขณะเดียวกันสีแดงของเนื้อแดงไม่ผ่าซีกกลับให้ความรู้สึกเย็นฉ่ำ และทันทีที่เราบอกว่าสีเขียวให้ความรู้สึกสงบ เย็น เช่น สีเขียวของพันธุ์ไม้ ขณะเดียวกันสีเขียวของเปลวไฟกลับร้อนแรงกว่าไฟที่มีสีแดงหรือสีส้มเสียอีก นอกจากนั้นดอกกุหลาบทั้งดงามก็ยังเจริญเติบโตขึ้นมาจากโคลนตม สิ่งไร้ค่าเราทำให้มีค่าได้ ตรงกันข้ามสิ่งมีค่าอาจกลับไร้ค่าถ้าอยู่ในกาลเวลาหรือสถานที่อันไม่เหมาะสม ศิลปะจึงเป็นวิชาที่วางพื้นฐานในการพัฒนาตนให้เป็นคนที่มีเหตุผล มีรสนิยม และมีความรู้สึกที่ดี มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล

“สองคนยลตามช่อง
คนหนึ่งตาแหลมคม

คนหนึ่งมองเห็นโคลนตม
มองเห็นดาวพราวสโต

ภาพนี้เราอาจมองเห็นเป็นไหมและผ้าสีแดง บางคนมองเห็นเป็นดวงจันทร์สีเขียวบนท้องฟ้าสีแดง บางคนอาจจะมองเห็นเป็นภาพอื่น ๆ ที่ศิลปินซ่อนไว้ อาทิ ความมีระเบียบของการจัดวางหรือจินตนาการของดวงจันทร์ที่เป็นหน้าตาแบบต่าง ๆ

การแสดงของนักศึกษา
ศิลปกรรม เป็นเรื่องราว
นาฏกรรม ณ สถาบันราช-
ภัฏรัตนโกสินทร์สวนสุนันทา

ผลงานจิตรกรรมที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดตามลีลาของนาฏกรรมและคีตกรรม

การแสดงดนตรีประกอบนาฏกรรม

สภาพการเรียนรู้ศิลปะ

ในสถานการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโลกทัศน์ให้กว้าง ศิลปกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สัมพันธ์กับศาสตร์แขนงอื่น ๆ เป็นอย่างดี ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่ไม่คับแคบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีคุณลักษณะที่สร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่ง พร้อมทั้งจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีศิลปะ นักธุรกิจที่มีศิลปะ นักคิดนักเขียนที่มีศิลปะ ต่อไปในอนาคต

ภาพผลิตภัณฑ์มีตาโขนของภาคอีสาน เป็นการนำศิลปะเขรามิกส์ผสมผสานกับเรื่องราวประเพณีพื้นบ้าน และสร้างเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น

“จอมตลก” งานจิตรกรรม เทคนิคดินสอสี และหมึก เป็นการใช้นิเทศภาพประกอบบทกวี

“ฉันมองออกไปในโลกของความเป็นจริง

มีสีสันมากมายสดสวย

ฉันวาดรูปเขียนของฉัน

รูปเขียนโลกสีของฉัน

สีสันของวิทยาศาสตร์ สีสันของคณิตศาสตร์

สีสันของภาษาศาสตร์ ฯลฯ”

ผลงานการแสดงศิลปะตามแนวทฤษฎีศิลปกรรมศาสตร์ อันเป็นงานสร้างจิตรกรรม
โดยอาศัยนาฏกรรมและคีตกรรม เป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์

การประดับตกแต่งให้เกิดความงามและประโยชน์ใช้สอย

ความงาม และประโยชน์ใช้สอย สามารถแยกออกจากกันเป็น คุณค่าต่อจิตใจด้านหนึ่ง และคุณค่าต่อร่างกายอีกด้านหนึ่ง เช่น ลวดลายสีสันทันเป็นความงาม ส่วนถ้วยชามเป็นประโยชน์ใช้สอย แต่ทั้งที่จริงแล้วความงามกับประโยชน์ใช้สอยแยกกันไม่ออกมาตั้งแต่ยุคบรรพกาล มนุษย์รู้จักสร้างเครื่องมือใช้สอยพร้อมกับการรู้จักตกแต่งให้มีความงามควบคู่กันตลอดมา ความงามและประโยชน์ใช้สอยจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่แยกออกจากกันไม่ได้ เพียงแต่องานบางชิ้นมนุษย์ให้ความสำคัญด้านความงามมาก และงานบางชิ้นมนุษย์ให้ความสำคัญด้านประโยชน์ใช้สอยมาก

ภาพนกกิ้งกือตามจินตนาการของศิลปิน ผู้สร้างสื่อให้เห็นถึง “ผู้ชายที่ตกเป็นเหยื่อของความรัก” หรือผู้ชมอาจจินตนาการเป็นอย่างอื่นอีกก็ได้ อันเป็นตัวอย่างของงานศิลปะบริสุทธิ์ (วิจิตรศิลป์) แบบของจิตรกรรมหรือภาพเขียน

“นกแกะสลักไม้” ตัวอย่างหนึ่งของการประยุกต์ตามวิธีของประติมากรรม สร้างให้เป็นรูปทรงประยุกต์เพื่อหาเสียงชีพ ในลักษณะของการค้าจึงให้ลักษณะซ้ำๆ จำนวนมาก และมีราคาถูก

ภาพไทย

ศิลปะประยุกต์ของนักเรียนมัธยมสาธิต
สถาบันราชภัฏรัตนโกสินทร์ สวนสุนันทา

กิจกรรม ของใช้สวยงาม

วิธีการ

๑. เลือกของใช้ในชีวิตประจำวันมาคนละ ๑ อย่าง
๒. เตรียมวัสดุตกแต่ง เช่น ผ้า ลูกไม้ กาวลาเท็กซ์
๓. ออกแบบตกแต่งในกระดาษ
๔. ลงมือปฏิบัติงาน
๕. ผลงานสำเร็จ ประเมินผล

ภาพศิลปะประดิษฐ์ด้วยวัสดุพื้นบ้าน เช่น ขวดพลาสติก เชือก ลวด กระดาษ ก้อนหิน

ภาพศิลปะประดิษฐ์จากเปลือกหอย

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ช้อนส้อมนำใช้ : ตกแต่งช้อนส้อมให้สวยงามด้วยวัสดุตกแต่ง เช่น ทำด้ามถือจากไม้แกะสลัก
๒. แก้วไทย : การออกแบบแก้วโดยนำมาตกแต่งด้วยลายไทย เน้นวัสดุเทคนิคใหม่ ๆ
๓. ถ้วยชามเซรามิกส์ : ทำถ้วยชามเซรามิกส์ในรูปลักษณะใหม่ ๆ
๔. กรอบรูปน่ารัก : ประดิษฐ์กรอบรูปง่าย ๆ ด้วยวัสดุง่าย ๆ เช่น กระดาษ กลัง และสีโปสเตอร์ ประกอบกับวัสดุเคลือบเงา
๕. รถยนต์ไทยยุคใหม่ : ออกแบบรถยนต์ในท้องตลาด และตกแต่งด้วยการออกแบบระบายสีในกระดาษ

ส่วนหนึ่งของภาพผลงานศิลปะไทยประยุกต์

ตัวอย่างการนำศิลปะไทยมาประยุกต์ ถ่ายทอดเป็นศิลปกรรมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่น
๒. ควรทดลองใช้วัสดุใหม่ ๆ ในท้องถิ่น เช่น ในลักษณะการคันคว่ำเป็นกลุ่มสนใจ
๓. ควรได้ศึกษาค้นคว้า ทำรายงาน ประกอบการฝึกปฏิบัติตามหัวข้อต่าง ๆ เช่น
 - การออกแบบตกแต่ง
 - ภาพลายเส้น
 - การใช้สีในการสร้างสรรค์งานศิลปะ
 - การจัดภาพและการจัดองค์ประกอบ

เรือนแพจำลอง ศิลปะประยุกต์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นสร้างขึ้น

ดอกไม้คุณนายตื่นสาย งานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีที่ตรงข้ามนำมาจัดองค์ประกอบขึ้นใหม่

ศิลปะเซรามิกส์ ประยุกต์ใช้เพื่องานพาณิชยกรรม โดยคำนึงถึงความงามและประโยชน์ใช้สอยควบคู่กัน

ความสุขและความเพลิดเพลิน

ในยามว่างเราฟังเพลง ร้องเพลง บางครั้งเปลี่ยนอิริยาบถเป็นจังหวะลีลาที่สนุกสนาน และบางทีก็มีงานอดิเรกให้เลือกทำมากมาย มีทั้งการจัดตกแต่งสวนประดับ ตกแต่งที่อยู่อาศัย ตลอดจนสะสมภาพและงานประดิษฐ์คิดค้น

นาฏศิลป์ไทยของศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี ลีลาและความงดงามของท่าร่ายรำ อันแสดงออกถึงความสุข

นาฏกรรมที่ถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปกรรม รูปจำลองหุ่นกระบอกไทย (ส.ค.ส. พิมพ์จำหน่ายของ Cordial Greeting Corp.)

ศิลปะให้ความสุขและความเพลิดเพลินแก่ชีวิต เป็นทั้งเพื่อน เป็นทั้งพี่เลี้ยง เป็นทั้งสิ่งปลุกใจ ปลอบใจ และประเทืองใจ บางคนมีความสุขจากการได้สร้างงาน นอกจากนั้นก็อาจมีความสุขจากการได้ชมงาน ตลอดจนมีความสุขจากการประยุกต์งานศิลปะไปใช้ประโยชน์หรือจำหน่าย ให้เกิดเป็นรายได้อีกด้วย

ภาพบ้านไทยจำลอง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน
จากเศษไม้สักทองที่เหลือใช้แล้วนำมาประดิษฐ์

กิจกรรมงานอดิเรก (ศิลปวิจารณ์)

วิธีการ

๑. คิดงานอดิเรก ๑ อย่าง ที่มีคุณค่าด้านใดด้านหนึ่ง เช่น

๑.๑ คุณค่าด้านจิตใจ อาทิ

- ประเทืองอารมณ์ เช่น สิ่งสวยงาม
- สะสมจินตนาการ เช่น งานรวบรวมศิลปะต่าง ๆ
- บันดาลความคิด เช่น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ
- ลิขิตคุณธรรม เช่น เป็นคติคำคม

(ภาพประเทืองอารมณ์) ตัวอย่างภาพถ่าย
ธรรมชาติ “ดอกเข็ม” ศิลปะของการ
ถ่ายภาพโดยอาศัยแสงสว่าง แสงเงาคำ
เป็นตัวกำหนดสร้างระยะมิติของภาพ เพื่อ
การประเทืองอารมณ์

งานรวบรวมศิลปะ “แสดมปี” นำมาประดิษฐ์
เป็น “ภาพชุดลอยกระทง”

๑.๒ คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย อาทิ ใช้ได้ ขายได้ ให้ได้ ประดับตกแต่งได้

ภาพ "สุนัขจำลอง" ผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีของการปั้นหล่อ และแต่งสีให้เหมือนจริง

๒. ออกแบบงานในกระดาษ

๓. ลงมือปฏิบัติ

๔. ผลงานสำเร็จ

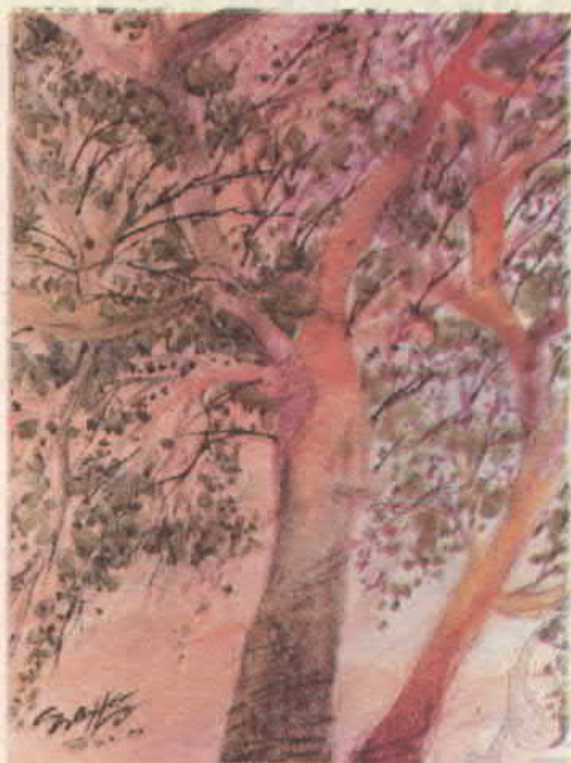
๕. ให้เพื่อนร่วมชั้นวิจารณ์งานในแบบประเมิน เช่น

ข้อดี	คะแนน	ข้อเสีย	คะแนน
๑)		๑)	
๒)		๒)	
๓)		๓)	

หมายเหตุ : คะแนน ๑ = น้อย ๒ = ปานกลาง ๓ = มาก

: ข้อดีข้อเสียให้เขียนสั้น ๆ เช่น ขาดงาน พอใจ ราคาแพง การใช้สี

๖. ประเมินผลโดยเจ้าของผลงานสรุปจากแบบประเมิน

ศิลปะภาพเขียนตามจินตนาการ เทคนิคสีน้ำ และปากกาถูลิ้น เป็นการถ่ายทอดภาพเขียน ด้วยลายเส้นปากกาและจินตนาการสีที่สดใส เพื่อถ่ายทอดพลังของชีวิตให้เห็นความสำคัญของต้นไม้ที่มีคุณประโยชน์

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. สมุดสะสมภาพดอกไม้ไทย : รวมภาพดอกไม้ไทยจากนิตยสาร วารสาร ภาพโปสการ์ด
๒. สมุดสะสมภาพถ่ายที่ฉันรัก : สะสมภาพถ่ายต่าง ๆ พร้อมคำบรรยาย รายละเอียด เช่น มุมกล้อง เทคนิคกล้อง เทคนิคศิลปะการถ่ายภาพ

ภาพถ่าย “ภาพเขียนจิตรกรรมสีน้ำ” ของศิลปิน สุชาติ วงษ์ทอง

๓. การจัดสวนไทย : จัดสวนในบ้าน หรือสถานศึกษา

๔. สร้อยและแหวนไฮเทค : ปฏิบัติการประดิษฐ์และสร้างสร้อยและแหวนด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น แป้งขนมปัง เคลือบเงา หรือเครื่องเคลือบดินเผา อาจใช้วัสดุใหม่ ๆ เช่น สีสะท้อนแสง

๕. ลายเส้นตามเสียงเพลง : เปิดเพลงและวาดภาพตามจังหวะเพลง

“ภาพลายเส้นประกอบเพลง” การถ่ายทอด
เส้นและสีตามจังหวะลีลาของเสียงเพลงที่
ได้ยิน

ข้อเสนอแนะ

๑. อาจให้เลือกทำ โดยแบ่งสมาชิกในห้องเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มให้สร้างสรรค์กิจกรรมที่สนใจ เช่น

- การจัดสวนทั่วไป
- การจัดสวนถาด
- การสะสมภาพ
- งานสร้างประดิษฐ์

งานสร้างประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ เช่น
ฝาขวดน้ำอัดลม กระเบื้องห้องน้ำ เชือกดัก
สัตว์ต่าง ๆ

๒. ฝึกวิจารณ์งานตนเอง เพื่อทราบข้อเด่น ข้อด้อยและรู้จักการวิจารณ์ขั้นพื้นฐาน

๓. บันทึกขั้นตอนการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ เพื่อแสดงถึงกระบวนการสร้างงาน
ให้ปรากฏเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม

ขั้นตอนของการปฏิบัติงาน นับว่ามีส่วน
สำคัญในการสร้างงาน จะต้องรู้ถึงกระบวนการ
การทำงานก่อนถึงผลงานที่สำเร็จ เช่น การ
ใช้เทปการปิดกันสี การตัดเส้น ทฤษฎีที่ใช้

ดารากับการสร้างสรรค์ทางศิลปกรรม อันหมายรวมถึงทัศนศิลป์ จิตรศิลป์และนาฏศิลป์

การเลือกสรรสิ่งจำเป็นต่อชีวิต

มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยปัจจัย ๔ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) มีคำกล่าวกันว่าปัจจัยที่ ๔ คือ ศิลปะ ก็มีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจิตใจ ซึ่งสามารถแยกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ในฐานะผู้สร้าง และในฐานะผู้ให้หรือผู้ชม.

การแสดงนิทรรศการภาพเขียนเกี่ยวกับพืชผักผลไม้ของนักเรียนศิลปาชีพ ตามโครงการให้การศึกษาสำหรับเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในพระบรมราชานุอุปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๔

ในฐานะผู้สร้างควรจะต้องมีศิลปะในการสร้าง การโฆษณา การออกแบบสินค้า ตลอดจนการปรับปรุงสินค้าให้ทันสมัย ในฐานะผู้ใช้ก็ควรมีศิลปะในการเลือกใช้ รู้หลักเกณฑ์ความงาม และความมีรสนิยมที่เหมาะสม รู้จักเลือกดูการแสดงผลงานศิลปะที่ตรงกับใจชอบ

การเลือกสร้างผลงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ประกอบกับวัสดุสังเคราะห์

การเลือกชมงานศิลปะต่าง ๆ ที่มีการจัดแสดงตามโอกาสอันเหมาะสม

ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะการเลือกทำเลือกใช้

วิธีการ

๑. ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มย่อยหลาย ๆ กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มย่อยให้แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ
 - ส่วนเลือกทำ
 - ส่วนเลือกใช้

ภาพทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ (จำลอง)
จัดทำโดย วิทยาลัยเทคนิคบุรีรัมย์ และวิทยาลัย
เทคนิคพลบุรี กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

๒. ส่วนเลือกทำ ให้คิดค้นประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย
 ๓. ส่วนเลือกใช้ ให้คิดวางแผนการจัดซื้อให้คุ้มค่า โดยกำหนดเป็นข้อเขียน
 ๔. ร่วมกันจัดแสดงงานนิทรรศการเลือกทำเลือกใช้ในสถานศึกษา
 ๕. สรุปผลการจัดงาน
 ๖. ประเมินผลการจัดงานจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้
 - จากข้อเขียนของกลุ่มเลือกใช้
 - จากยอดจำหน่ายของกลุ่มเลือกทำ
- หมายเหตุ ทั้งส่วนเลือกทำและส่วนเลือกใช้ช่วยเหลือกันได้ในกลุ่ม

ผลิตภัณฑ์ “ว่าวไทยของลุงทุน”

ผลิตภัณฑ์จากไม้แกะสลักต่าง ๆ

ผลิตภัณฑ์จากเศษไม้สักทองทำเป็นของจำลองต่าง ๆ

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. เลือกทำผลิตภัณฑ์อาหารสูตรศิลปะ เช่น จัดทำหีบห่อผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม นำใช้นำซื้อ
๒. เลือกทำเลือกใช้ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าแพรพรรณสูตรศิลปะ เช่น จัดทำลวดลายบาติกบนผ้าหรือลายเขียนสี
๓. เลือกทำผลิตภัณฑ์เครื่องประดับสูตรศิลปะ เช่น จัดทำเครื่องประดับง่าย ๆ คล้ายการเลือกใช้ทฤษฎีทางศิลปะ
๔. ประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์ เลือกประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์สินค้าแปลก ๆ โดยนำสินค้าพื้นเมืองมาบรรจุ เช่น ผลไม้กวน งานประดิษฐ์พื้นบ้าน

ตัวอย่างผลงานบรรจุภัณฑ์ที่ศิลปกรรมมีบทบาทในการสร้างให้เกิดความน่าใช้ น่าซื้อ เป็นเทคโนโลยีทางความงามเพื่อประโยชน์ใช้สอย

หมายเหตุ

- กลุ่มเลือกใช้ให้บอกเหตุผลที่เลือกใช้เป็นข้อ ๆ
- อาจจะร่วมมือกับวิชาอื่นแบบสหวิทยาการ เช่น วิชาคหกรรม เกษตร เคมี

การนำความรู้แบบสหวิทยาการมาใช้ผสมผสาน
ในการสร้างงานศิลปกรรมต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดนิทรรศการ (เลือกทำเลือกใช้) ตอนปลายภาคเรียน
๒. อาจจัดนิทรรศการจำลองเล็ก ๆ ภายในห้องเรียน ดึกเรียน
๓. อาจทดลองนำผลงานออกสู่ชุมชนจริง ๆ เช่น วางขายตามห้างสรรพสินค้า ร้านค้า
ในท้องถิ่น แผงลอย ตามความเหมาะสม

การนำผลิตภัณฑ์ออกวางจำหน่ายสู่ชุมชนของ
กลุ่มหัตถกรรมภาคเหนือ "ที่ใส่น้ำมีฝาปิด"

ผลิตภัณฑ์สินค้าเพื่อความงามและประโยชน์
ใช้สอยในงานนิทรรศการหัตถกรรมไทย

ศิลปะกับการพัฒนาสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมที่มีศิลปะเป็นองค์ประกอบสำคัญไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมในเมือง สภาพแวดล้อมในชนบท หรือสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ศิลปะคือการรู้จัก ดูแลรักษา ตลอดจนปรับปรุงตกแต่งให้เกิดความงดงามตามที่มนุษย์พอใจในแต่ละสังคมและแต่ละวัฒนธรรม

การจัดสภาพแวดล้อมบริเวณวัด
ถ้าเสือ อำเภอท่าม่วง จังหวัด
กาญจนบุรี ให้เป็นสถานที่พักผ่อน
และทัศนศึกษา

ตัวอย่างกิจกรรมสภาพแวดล้อมจำลอง

วิธีการ

๑. แบ่งกลุ่มออกแบบสภาพแวดล้อมจำลองร่วมกัน
๒. ทำแบบจำลอง สภาพแวดล้อมตามที่ได้ออกแบบไว้
๓. อภิปรายโดยใช้ข้อมูลภูมิหลัง (ประวัติศาสตร์ศิลป์)
๔. สรุปประเมินผล

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. สภาพแวดล้อมในบ้าน : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมในบ้านของต้นจำลอง
๒. สภาพแวดล้อมในโรงเรียน : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจำลอง
๓. สภาพแวดล้อมศิลปกรรม : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมศิลปกรรมจำลอง
๔. สภาพแวดล้อมธรรมชาติ : เขียนแบบและปฏิบัติการสภาพแวดล้อมธรรมชาติจำลอง

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรเน้นการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น โบราณสถาน ศิลปสถาน
๒. ควรเน้นด้านการหาข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เช่น จากการค้นคว้าทำรายงาน
๓. ควรเน้นด้านโลกทัศน์สิ่งแวดล้อม โดยประสบการณ์เสริมต่างๆ ได้แก่ ประสบการณ์จำลอง ชมนิทรรศการ วีดิโอ โทรทัศน์ ฝึกการวิจารณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา การวิเคราะห์ด้านคุณค่าความงาม และการวิเคราะห์เชิงปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในท้องถิ่น
ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง จังหวัด
บุรีรัมย์

ตัวอย่างสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ตึกหุ่นยนต์ สำนักงานใหญ่ ธนาคารเอเชีย จำกัด)

ตึกหุ่นยนต์สำนักงานใหญ่ ธนาคารเอเชีย ตัวอย่างของการสร้างสภาพแวดล้อมศิลปกรรมตามแบบศิลปกรรมร่วมสมัย

สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ
ผสมผสานกับสิ่งแวดล้อมที่
มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นอย่าง
พอเหมาะ เป็นส่วนเสริม
ความงามซึ่งกันและกัน

บทที่ ๓

รู้จักและชื่นชมการแสดงนาฏศิลป์

หลายคนคงมีโอกาเข้าไปชมการแสดง ณ ที่ใดที่หนึ่งมาแล้ว การแสดงนั้น ๆ อาจเป็นการแสดงดนตรี ภาพยนตร์ หรือนาฏศิลป์ ความสนุกสนาน ฟังพอใจ และความว่าคาญใจในขณะที่ชมการแสดงนั้นคงจะเกิดขึ้นบ้าง แต่ถ้าเราย้อนกลับมาทบทวนว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ก็จะพบว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการ จากผู้ร่วมเข้าชม เช่น การหุดคุ้ย วิพากษ์วิจารณ์ การขบเคี้ยวอาหาร ในขณะที่ชมการแสดง และจากสาเหตุอื่น ๆ อีกมากมาย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยเรียนรู้เรื่องราวมารยาทของผู้เข้าชม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการอยู่ร่วมในสังคมอย่างหนึ่ง

สิ่งที่พึงปฏิบัติของผู้ชม

เมื่อเรตัดสินใจที่จะเข้าชมก็แสดงว่าเราสนใจในการแสดงนั้นแล้ว เมื่อถึงกำหนดวันแสดงควรเดินทางไปให้ถึงที่แสดงก่อนเวลาประมาณ ๓๐ นาที และควรเข้านั่งประจำที่ก่อนเวลาแสดง ๑๕ นาที รับสูจิบัตรการแสดงมาอ่านก่อนเพื่อทำความเข้าใจเนื้อเรื่องและจุดประสงค์ ถ้ามีเวลาเหลืออีกก็ควรพิจารณาสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา เช่น ทางเข้าออกฉุกเฉิน เมื่อเกิดอุบัติเหตุ และทางไปห้องสุขา การเข้าห้องสุขานั้น ควรทำธุระให้เสร็จสิ้นก่อนเริ่มการแสดง หากจำเป็นต้องเข้าห้องสุขาเมื่อการแสดงเริ่มแล้ว หรือควรใช้เวลาในขณะที่ปิดฉากหรือพักการแสดง

เมื่อการแสดงเริ่มขึ้น ควรหยุดกิจกรรมสำหรับตนเองทุกอย่าง เช่น หยุดอ่านสูจิบัตร เพราะเสียงเปิดสูจิบัตรอาจเป็นการรบกวนผู้อื่นได้ ไม่ควรพูดคุยในขณะที่แสดง ควรชมการแสดงด้วยความสนใจ เมื่อพอใจการแสดงในระหว่างฉากก็ควรเก็บความพอใจนั้นไว้ และแสดงออกด้วยการปรบมือ เมื่อจบการแสดงฉากนั้นแล้ว ระยะเวลาในระหว่างการเปลี่ยนฉากถ้ามีการประกาศ ก็ควรฟังเพื่อให้เข้าใจ เพราะในการแสดงนาฏศิลป์นั้น บางครั้งจะต้องมีการเล่าเรื่องเพื่อย่นย่อเวลา ถ้าเราไม่ฟังแล้ว อาจทำให้ขาดความเข้าใจการดำเนินเรื่องการแสดงได้

หลังจากจบการแสดงแม้ว่าจะไม่พอใจมากนัก ตามมารยาทก็ควรจะปรบมือให้เกียรติแก่ผู้แสดงทุกคน และเมื่อมีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จะต้องยืนทำความเคารพอย่างสงบนิ่ง ซึ่งเป็นมารยาทของชาวไทยทุกคนที่พึงสำนึกและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ขณะที่เดินออกจากสถานที่แสดงก็ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์การแสดงหรือผู้แสดงท่านใดท่านหนึ่ง การวิพากษ์วิจารณ์ควรเป็นการพูดคุยในระหว่างกลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์ในขณะนั้นอาจเป็นการกระทบกระทั่งกับผู้ชมท่านอื่น ๆ ได้

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งหลังจากชมการแสดงก็คือ เราควรจะประเมินสาระที่ได้รับว่า เราได้แง่คิดอะไรบ้างจากการแสดงนี้ สมมติว่าเราชมการแสดงละครนอก เรื่องพระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีพบกับอุศเรน อุศเรนขอรับนางสุวรรณมาลี คู่หมั้นจากสินสมุทร สินสมุทรไม่ยอมให้ พระอภัยมณีได้เตือนสินสมุทรลูกไว้ว่า ให้นึกถึงบุญคุณของอุศเรนที่ได้ช่วยเหลือพระอภัยมณีมาจากเกาะแก้ว แสดงให้เห็นคุณธรรมทางด้านความกตัญญูของพระอภัยมณีที่มีต่ออุศเรน เป็นต้น

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. พานักเรียนไปชมการแสดง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง อาทิ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย หรือโรงละครแห่งชาติ
๒. ให้นักเรียนเล่าถึงประสบการณ์ในการเข้าไปชมการแสดง
๓. ให้นักเรียนเสนอแนะข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการไปชมการแสดงนั้น ๆ เช่น
 - ปัญหาการพูดคุยในขณะที่ชมการแสดง
 - ปัญหาการขาดความสนใจการแสดง

ประเภทของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทย เป็นศิลปะการร่ายรำที่มีลักษณะวิจิตรงดงาม ซึ่งหล่อหลอมมาจากพื้นฐานวัฒนธรรมหลายด้าน รูปแบบของนาฏศิลป์ไทยมีอยู่หลายประเภท แต่ที่สำคัญประกอบด้วย โขน ละคร และการแสดงพื้นเมือง เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในชั้นเรียนนี้ ขอเสนอเฉพาะเรื่องของการแสดงละคร

ละครนั้นถึงแม้ว่าจะเป็นการแสดงที่มีจุดประสงค์ เพื่อความเพลิดเพลิน แต่ก็มักสอดแทรกแนวความคิดและเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้ชมอยู่ด้วยเสมอ

ละครว่า แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. ละครโนรา - ชาตรี เป็นละครที่เชื่อกันว่าเป็นต้นแบบของละครว่าทุกชนิด นิยมแสดงเรื่อง มโนห์รา และเรื่อง รตเสน ใช้ผู้แสดงไม่มาก ใช้วงปี่พาทย์ชาตรีบรรเลงประกอบการแสดง

๒. ละครนอก เป็นละครที่มุ่งความสนุกสนานเป็นสำคัญ สามารถแสดงบทตลกและนอกบทได้ โดยไม่คำนึงถึงระเบียบประเพณี แต่ดั้งเดิมผู้แสดงเป็นชายล้วน ในปัจจุบันมีหญิงเข้าร่วมแสดงด้วย ดำเนินเรื่องรวดเร็ว ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าบรรเลงประกอบการแสดง

๓. ละครโน เป็นการแสดงละครที่มุ่งศิลปะการรำรำเป็นสำคัญ ไม่คำนึงถึงการดำเนินเรื่อง ยึดถือระเบียบประเพณีเคร่งครัด ไม่นิยมแสดงบทตลก ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน ใช้เพลงขับร้องที่นุ่มนวล เดิมใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าบรรเลงประกอบการแสดง ต่อมาใช้วงปี่พาทย์ เครื่องคู่หรือเครื่องใหญ่

ละครทั้ง ๓ ประเภทดังกล่าวเป็นลักษณะของละครร่ำแบบโบราณที่มีมาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการปรับปรุงรูปแบบของละครร่ำขึ้นใหม่อีก ๓ ประเภท ได้แก่ ละครพันทาง ละครดึกดำบรรพ์ และละครเสภา

๑. ละครพันทาง เป็นละครที่ปรับปรุงขึ้นจากละครนอก แต่ใช้เนื้อเรื่องพงศาวดารของชาติต่าง ๆ การแต่งกาย คำพูด เพลงร้อง และดนตรีก็เลียนแบบและสำเนียงตามชาตินั้น ๆ ด้วย ละครประเภทนี้มีการเปลี่ยนฉากไปตามท้องเรื่องให้สมจริงกว่าละครแบบเก่า เช่น เรื่องราชาธิราช เป็นต้น

๒. ละครดึกดำบรรพ์ ได้ชื่อว่าเป็นละครร่ำที่พัฒนารูปแบบให้แตกต่างจากละครร่ำโบราณ เน้นให้ผู้แสดงร้องเอง รำเอง ประกอบเพลงที่มีความไพเราะ และแต่งกายขึ้นเครื่อง ในขณะที่เดียวกันก็ได้นำวิธีการเปลี่ยนฉาก ให้แสงสี ทำให้ละครร่ำประเภทนี้มีความแปลกตายิ่งขึ้น เช่น เรื่องอิเหนา สังข์ทอง เป็นต้น

การแสดงละครพันทางเรื่องราชาธิราช

ละครคอนเรื่องสังข์ทอง ตอนนางมณฑาทองกระท่อม

๓. ละครเสภา เป็นละครที่ดำเนินเรื่องด้วยการขับเสภา แนววิธีแสดงดำเนินตามแบบละครนอก มีทั้งผู้แสดงร้องเองบ้าง ถูกผู้ร้องแทนบ้าง เป็นการผสมระหว่างเสภา และละครรำนิยมแสดงเรื่อง ขุนช้างขุนแผน และเรื่อง ไกรทอง

การแสดงละครเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนพลายชุมพลปลอมตัวเป็นมอญ

นอกจากนี้ยังมีละครที่มุ่งด้วยศิลปะการร้องเป็นหลัก ได้แก่

๑. ละครร้องแบบกรมพระราชนิพนธ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์) เช่น เรื่องสาวเครือฟ้า เป็นต้น

การแสดงละครเรื่องสาวเครือฟ้า

๒. ละครสังคิต เป็นละครที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคิดขึ้น ดำเนินเรื่องด้วยการขับร้อง และบทพูดที่สัมพันธ์กัน ชาติอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้

๓. ละครร้องประกอบดนตรีสากล ซึ่งพัฒนาจากละครร้องแบบกรมพระนราธิวาสราชนครินทร์ มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างละครพูดสลับคำ (ลำนำ = การขับร้อง) และละครสังคิต ใช้ดนตรีสากลตลอด เช่น ละครร้องของคณะจิตรกรรมดุริยางคศิลป์ของคณะพราหมณ์

ในปัจจุบันเมื่อเราได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมการแสดงจากต่างประเทศ ทำให้เรา มีการแสดงละครในรูปแบบต่าง ๆ อีกหลายประเภท เช่น ละครเวที ละครเพลง ละครวิทยุ ละครโทรทัศน์

ในบรรดาละครประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ละครรำจัดได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การแสดงของไทยที่เก่าแก่เคียงคู่กับการแสดงโขน ซึ่งถือเป็นนาฏศิลป์ประจำชาติ

ละคร (รำ) มีความแตกต่างจากลิเก เป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ลิเกเป็นการแสดงที่มีแนววิธีการดำเนินเรื่องคล้ายละครเพียงแต่มีแบบฉบับในการขับร้องที่รวดเร็วกว่าละคร ส่วนศิลปะในการร่ายรำนั้นจะเรียบง่าย จุดประสงค์ในการแสดงมุ่งความสนุกสนาน ลิเกจึงเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนทั่วไป เนื้อเรื่องของลิเกนั้นมีเค้าโครงเรื่องที่ดัดแปลงจากชีวิตของชาวบ้าน มีการชิงรักหักสวาท ผู้ดูผู้ชมเข้าใจเรื่องได้โดยไมยาก การแต่งกายในยุคแรก ๆ เลียนแบบละคร แต่แก้ไขให้เหมาะสม เช่น ลิเกทรงเครื่อง

ต่อมาลิเกดัดแปลงการแต่งตัวง่ายขึ้นเรียกว่า ลิเกลูกบท

การแสดงลิเกลูกบท

ลิเกเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมสืบเนื่องต่อจากการแสดงละคร (ร่ำ) ลิเกแพร่หลายในหมู่ประชาชนทั่วไปทั่วทุกภาค ส่วนละครรำนั้นเกือบจะหมดความนิยม ละคร (ร่ำ) จะแสดงกันก็ในโอกาสพิเศษ หรือจัดแสดงเพื่อเป็นการสาธิตหรือเผยแพร่ ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงรู้จัก “ลิเก” มากกว่าละครร่ำ

ศิลปะการแสดงละคร (ร่ำ) ที่วิจิตรงดงามเป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาติจึงไม่แพร่หลาย ลิเกและละครมีความแตกต่างกันดังนี้

ละครร่ำ

ลิเก

๑. แต่งกายยืนเครื่อง

๑. ลิเกโบราณ (ลิเกทรงเครื่อง) แต่งกายยืนเครื่อง
ลิเก

- พระนุ่งสนับเพลา นุ่งผ้ายก ใส่เสื้อผ้าเยียรบับติดโบที่ไหล่ ใส่บันจู่เหรียญ
- นางนุ่งผ้าจีบ ใส่เสื้อเยียรบับติดโบที่ไหล่ ใส่มงกุฎลิเก (กระบังหน้ามียอด)

๒. ดำเนินเรื่องด้วยการขับร้อง-ร่ำ การขับร้อง

๒. ผู้แสดงร้องด้วยตนเอง

ต้นเสียง-ลูกคู่

๓. แสดงเรื่องจักรวาล

๓. แสดงเรื่องจักรวาลและเรื่องสามัญชนที่ผูกเรื่องขึ้นใหม่

๔. ใช้ปีพาทย์ประกอบการแสดง

๔. ใช้ปีพาทย์ประกอบการแสดง ต่อมาอาจเพิ่มเครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด

๕. ศิลปะการแสดงละครมีแบบแผนที่ลงตัว ไม่รู้จะมีการเปลี่ยนแปลงอีกแล้ว

๕. ศิลปะการแสดงสามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับความนิยมได้เสมอ เช่น การแต่งกายในปัจจุบัน หญิงแต่งชุดราตรีสากล

จากการที่ได้กล่าวมาแล้วนี้คงจะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจศิลปะการแสดงของไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของลิเกที่มีความแตกต่างจากละคร (ร่ำ) เพียงไร

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนบอก ชื่อตัวละครสำคัญ จากละครเรื่องต่าง ๆ

มโนห์รา	๑.	๒.	๓.	๔.
รถเสน	๑.	๒.	๓.	๔.
สังข์ทอง	๑.	๒.	๓.	๔.
ไกรทอง	๑.	๒.	๓.	๔.
อิเหนา	๑.	๒.	๓.	๔.
พระลอ	๑.	๒.	๓.	๔.
พระอภัยมณี	๑.	๒.	๓.	๔.
ราชาธิราช	๑.	๒.	๓.	๔.
รามเกียรติ์	๑.	๒.	๓.	๔.

๒. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มติดตามรายการส่งเสริมนาฏศิลป์ และดนตรีจากสื่อทางโทรทัศน์-วิทยุ แล้วนำมาอภิปรายถึงสาระที่ได้รับ

- รายการอยู่อย่างไทย
- รายการมาลาภิรมย์
- รายการเร้าคือคนไทย

เพลงพื้นเมือง

เพลงพื้นเมือง หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านในท้องถิ่นประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยมและสำเนียงภาษาพูดที่เพี้ยนแปร่งแตกต่างกัน นิยมร้องกันในเวลาเทศกาล เช่น ตรุษสงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ ทอดกฐิน เป็นต้น เพลงพื้นเมืองไม่ต้องมีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ใช้เพียงตบมือเท่านั้น ต่อมาภายหลังได้วิวัฒนาการมาใช้เครื่องดนตรีบางอย่างเข้าประกอบ แต่ก็เลือกสิ่งที่เหมาะสม

เพลงเรือ เป็นการละเล่นตามความสมัครใจของชาวบ้าน นิยมเล่นกันในฤดูน้ำมาก ในราวเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน เมื่อมีการทอดกฐินหรือทอดผ้าป่า บริเวณวัดที่มีงานจะเต็มไปด้วยเรือ สันนิษฐานว่าการเล่นเพลงเรื่อนั้นอาจจะสืบเนื่องมาจากการเล่นสัทวาในสมัยกรุงศรีอยุธยา เวลาเล่นเพลงเรือเล่นกันในเรือ โดยบุคคลที่เล่นเพลงเรือจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ขึ้นต้นเพลงว่า เอ้อ เออ เอ็ง เอย และลงท้ายเพลงด้วย เขียบ ๆ ตรงกลางเพลงจะมีคำว่า ฮั๊ฮั๊ แทรก ปัจจุบันไม่ค่อยมีเรือให้เล่นจึงนำมาเล่นบนเวที

การแต่งกาย แต่งกายคล้ายการเล่นพื้นเมืองภาคกลางทั่วไป คือ ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบนหรือนุ่งผ้าถุง ใส่เสื้อแขนกระบอก หมัดโบ ฝ่ายชายนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อคอกลม มีผ้าคาดเอว

การแต่งกายเพลงเรือชายหญิง

เพลงเรือ

เอ้อ เออ เอ็ง เอย

ว่าเพลงชาวเหนือเล่นเรือเพลงชาวน้ำ
ทำนองเพลงเรือมากเหลือกลกับ
ตั้งวงต่างร้องเป็นทำนองต่าง ๆ
แม้ผิดไปบ้างแม้หลังไปนิด
ท่านขอเมตตาโดยอริยาตัย
จงโปรดให้อภัยเถิดเอย (ข้า)

คนละคำ สองคำ (ฮัฮั) ว่าได้
อยุธยา สุพรรณ (ฮัฮั) ผักไห้
ว่ากันไปหลายอย่าง (ฮัฮั) กันได้
อย่าติเตียนว่าเพี้ยนผิด (ฮัฮั) เกินไป
อภัยด้วยเห็นเราก็คือคนไทย
เขียบ ๆ นอระนอยนอยนอระนอย ฮัฮั เขียบ ๆ

ร่างมาตรฐาน

เป็นการรำที่มีกำหนดแบบแผนท่ารำไว้เป็นมาตรฐาน โดยนำท่ารำแม่บทของนาฏศิลป์ไทยที่เป็นแบบมาตรฐานมาบรรจุและกำหนดไว้เป็นแบบฉบับในการรำ เช่นท่า “สอดสร้อยมาลา” รำในเพลงงามแสงเดือน หรือท่า “ชักบังผัดหน้า” รำในเพลงชาวไทย จะนำท่าสอดสร้อยมาลาไปรำในเพลงชาวไทยไม่ได้ถือว่าผิดแบบ ร่างมาตรฐานมีทั้งหมด ๑๐ เพลง คือ เพลงงามแสงเดือนชาวไทย รำชิมารำ คีนเคือนหงาย ดอกไม้ของชาติ ดวงจันทร์วันเพ็ญ บูชานักรบหญิงไทยใจงาม ดวงจันทร์ขวัญฟ้า และเพลงยอดชายใจหาญ แต่ละเพลงจะมีท่ารำประจำไม่ปนปนกัน เนื้อร้องเพลงร่างมาตรฐานใช้ถ้อยคำสุภาพเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย ทำนองเพลงง่าย สะดวกแก่การร้อง มุ่งเน้นวัฒนธรรมของชาติเป็นส่วนใหญ่

การแต่งกาย

แต่เดิมแต่งแบบพื้นบ้าน หญิงนุ่งผ้าซิ่น มีเชิงกรอมเท้า สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบเฉียง ต่อมาแต่งชุดไทยเรือนต้น ภายหลังนิยมแต่งกายสากลนิยม ผู้ชายนุ่งโจงกระเบนผ้าพื้น สวมเสื้อคอกลมแขนพืดคอ ผ้าวาวม้าคาดเอว หรือนุ่งโจงกระเบนผ้าม่วง สวมเสื้อราชปะแตน ใส่ถุงน่องขาว ต่อมานิยมแต่งกายแบบไทยสากล คือแต่งชุดสากลนิยมหรือแต่งสากลครึ่งท่อน ไม่สวมเสื้อนอก จะเป็นเชิ้ตแขนสั้นหรือยาวก็ได้ ผูกเนคไทค์หรือไม่ผูกแล้วแต่จะนัดแนะให้เหมือนกัน เวลาแสดงผู้แสดงสวมรองเท้าด้วย

ผู้ประดิษฐ์ท่ารำ

คือ หม่อมต่วน (นางสุภลักษณ์ ภักทรนารี) ครูมัลลิกา คงประภัตร์ ครูลมูล ยมะคุปต์ และ ครูผัน โมรากุล

วิธีแสดง

แสดงหมู่ชายหญิงหลายคู่ (แล้วแต่สถานที่) ก่อนรำหญิงชายทำความเคารพกันด้วยการไหว้หรือหญิงพนมมือไหว้ ชายโค้งให้หญิง ก่อนรำแต่ละเพลงดนตรีนำ ๑ บรรทัด เพื่อให้เดินเท้าในจังหวะแรกพร้อมเพรียงกัน และเมื่อจบเพลงก่อนจะออกจากวงรำให้พนมมือไหว้ซึ่งกันและกัน

ร่างมาตรฐานเพลง "รำขิมารำ"

เนื้อร้อง จมื่นมานิตยัณเรศ (เฉลิม ศเวศนันท์)

ทำนอง มนตรี คราโมท

รำมาขิมารำ	เรีงระบำกันให้สนุก
ยามงานเราทำงานจริงจัง	ไม่ละไม่ทิ้งจะเกิดเชิญชุก
ถึงยามว่างเราจึงรำเล่น	ตามเชิงเช่นเพื่อให้สว่างทุกขั
ตามเยี่ยงอย่างตามยุค	เล่นสนุกอย่างวัฒนธรรม
เล่นอะไรให้มีระเบียบ	ให้งามให้เรียบร้อยจะคมขำ
มาขิมามาเจ้าเอ๋ยมาพื่อนรำ	มาเล่นระบำของไทยเราเอย

ท่ารำ ท่ารำส่าย

วิธีรำ

การใช้มือ ส่ายแขนทั้ง ๒ ข้างขึ้นลงสลับกันตามจังหวะ เวลาส่ายแขนต้องดึงด้วย และให้ฝ่ามืออยู่ระดับอก แขนไหนส่ายขึ้นให้หงายข้อมือ ถ้าส่ายลงให้ตั้งข้อมือ

การใช้เท้า เดินย่อเท้าไปตามจังหวะเพลง เวลาก้าวเท้าให้เปิดส้นเท้าหลังขึ้นทันที น้ำหนักตัวจะไปอยู่ที่เท้าหน้า และเอียงซ้ายขวาด้วย ถ้าเอียงขวาหันหน้าออกนอกวง ถ้าเอียงซ้ายหันหน้าเข้าวง เดินเป็นวงกลมดังภาพ หญิงชายรำเหมือนกัน

ร่างมาตรฐาน "คืนเดือนหงาย"

คำร้อง จมื่นมานิตยัณเรศ (เจดิม เสวตนันท์)

ทำนอง กรมศิลปากร

ยามกลางคืนเดือนหงาย
เย็นอะไรก็ไม่เท่าเย็นจิต
เย็นร่วมธงไทยปกไทยทั่วหล้า

เย็นพระพายโบกพรวิรูปสิมา
เท่าเย็นผูกมิตรไมเปื้อนระอา
เย็นยิ่งน้ำฟ้ามาประพรหมเอย

ท่ารำ ทำสอดสร้อยมาลาแปลง

วิธีรำ

การใช้มือ ยกมือจับไว้ที่เอวข้างหน้า อีกข้างหนึ่งยกขึ้นตั้งวง ถ้ามือซ้ายจับไว้ที่เอว มือขวา ก็ยกขึ้นตั้งวง ถ้ามือขวาจับไว้ที่เอว มือซ้ายยกขึ้นตั้งวง และเอียงศีรษะข้าง มือจับเสมอ ปฏิบัติสลับกันจนจบเพลง ดังภาพ

การใช้เท้า ก้าว ๔ จังหวะ เริ่มด้วยยกเท้าขวาก่อนวางไว้ข้างหลัง เปิดส้นเท้าขึ้น โดยยังไม่นับจังหวะ พอจังหวะที่ ๑ วางส้นเท้าขวา ลง จังหวะที่ ๒ ก้าวเท้าซ้ายไป ข้างหน้า จังหวะที่ ๓ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า จังหวะที่ ๔ ยกเท้าซ้ายวางลง ข้างหลัง เปิดส้นเท้าขึ้น เริ่มจังหวะที่ ๑ ใหม่ โดยวางส้นเท้าซ้ายลงเป็นจังหวะ ที่ ๑ จังหวะที่ ๒ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า จังหวะที่ ๓ ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า จังหวะที่ ๔ ยกเท้าขวา ลงข้างหลัง เปิดส้นเท้าขึ้น ดังภาพ ปฏิบัติสลับกันจน จบเพลง

เพลงปลุกใจ

ประวัติ เพลงปลุกใจเป็นเพลงที่มีเนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ และลีลาที่ดัดจริตใจ เหมาะที่จะใช้ปลุกกระตือรือร้นให้เกิดความรัก ความสามัคคี และการรวมพลังได้เป็นอย่างดี การร้องเพลงปลุกใจให้สนุกผู้ร้องต้องทราบความหมายของเพลงด้วย จึงจะเกิดความสนุกสนานและความเข้าใจลึกซึ้ง นิยมร้องเป็นหมู่ เพื่อให้บรรยากาศดี

การแต่งกาย แต่งได้หลายแบบตามความเหมาะสมและโอกาสที่แสดง เช่น ถ้าแสดงสลับฉากละครก็อาจแต่งแบบทหารโบราณ ถ้าแสดงเป็นชุดรีวิวจะแต่งแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

การแสดง มักแสดงเป็นหมู่ชายหญิง

โอกาสที่แสดง ใช้แสดงสลับฉากละคร รีวิว หรือแสดงงานรื่นเริงในโอกาสต่าง ๆ

ลีลาท่าทางที่ใช้ประกอบเพลงปลุกใจ ใช้ลีลาท่าทางของนาฏศิลป์เข้าประกอบได้ แต่ไม่จำเป็นต้องสวยงามหรือมีแบบแผนที่แน่นอน ต้องใช้ท่าที่คิดขึ้นเองตามความหมายของเนื้อเพลง แต่จะให้ลีลาที่ดูแล้วดีดัดจริตและเข้มแข็ง ตัวอย่างเพลงปลุกใจ เพลง “รักกันไว้เถิด”

ความหมาย เราทุกคนที่เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยเป็นคนไทยทั้งสิ้น แม้เราจะแตกต่างกันบ้างในเรื่องเชื้อสายประเพณี แต่เราอยู่ในผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขก็เพราะพระบารมีและพร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อป้องกันประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

เพลง “รักกันไว้เถิด”

เนื้อร้อง-ทำนอง นคร ถนอมทรัพย์

(สร้อย)	รักกันไว้เถิด	เราเกิดร่วมแดนไทย
	จะเกิดภาคไหนไหน	ก็ไทยด้วยกัน
	เชื้อสายประเพณี	ไม่มีขัดกัน
	เกิดได้ขงไทยนั้น	ปวงชนทุกคนคือไทย
	ท้องถิ่นแหลมทอง	เหมือนท้องของแม่
	เกิดถิ่นเดียวกันแท้	เหมือนแม่เดียวกันไซ้ไหม
	ยามฉันมองตาคุณ	อบอุ่นดวงใจ
	เห็นสายเลือดไทย	ในสายตาบอกสายสัมพันธ์ (สร้อย)
	ทะเลแสนงาม	ในน้ำมีปลา
	พืชพันธุ์ดินดาดา	ไร่นารวงทองไสว
	สินทรัพย์มีเกลือกกล่น	บรรพชนให้ไว้
	เราลูกหลานไทย	จงร่วมใจรักษาให้มั่น (สร้อย)

แหลมทองโสภา	ด้วยบารมี
ปกเกล้าเหล่าไทยนี้	ร่วมเป็นเป็นศรีฝั่งไส
ใครคิดบังอาจหมิ่น	ถิ่นทององค์ไท้
เราพร้อมพลีกาย	ป้องถิ่นไทยและองค์ราชันย์ (สร้อย)

ทำประกอบเพลงปลุกใจ เพลงรักกันไว้เถิด เป็นเพียงการเสนอรูปแบบเพื่อมุ่งเน้นให้ใช้มือแสดงท่าทางตามความหมายของเนื้อเพลง ส่วนเท้าจะอยู่ในลักษณะยืนหน้า-หลัง อยู่กับที่ หน้าหน้า หมายถึง การยืนที่มีเท้าขวาอยู่ข้างหน้า และให้น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าขวา ส่วนเท้าซ้ายที่อยู่ข้างหลังนั้น ต้องเปิดส้นเท้าไว้โดยตั้งลำตัวให้ตรง หน้าหลัง หมายถึง การยืนที่มีเท้าขวาอยู่ข้างหน้า แต่เปิดส้นเท้าขวาไว้ งอหัวเข่าเล็กน้อย ให้น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้ายอยู่ข้างหลัง การเอียงศีรษะจะอยู่ในลักษณะมองตามมือ

เนื้อร้อง

ท่าทำ

ดนตรีนำ	ย้ายเท้า แกว่งแขน เดินออกจากด้านหลังเวที จัดแถวตามต้องการ หมัดจังหวะ เพลงยืนตรงเท้าชิด
รักกันไว้เถิด	- แขนทั้งสองประสานกันที่หน้าอก โดยให้ฝ่ามือขวาทาบต้นแขนซ้าย ฝ่ามือซ้ายทาบต้นแขนขวา
- ยืนให้น้ำหนักตัวอยู่ที่เท้าซ้าย เท้าขวาอยู่ข้างหน้า ห่างจากเท้าซ้าย ประมาณ ๑ ก้าว เปิดส้นเท้าเล็กน้อย
เราเกิดร่วมแดนไทย	- แขนมือขวาระดับหัวเข่าชิดหว่างลำตัวเล็กน้อย แล้วผายมือไปด้านข้าง มือซ้ายไขว้หลัง เอียงศีรษะข้างขวา
- เปลี่ยนน้ำหนักตัวมาไว้เท้าขวา เปิดส้นเท้าซ้ายเล็กน้อย
จะเกิดภาคไหนไหน	- แขนมือซ้ายไว้ระดับเอว แล้วเคาะมือตรงคำว่า ไหนไหน มือขวาไขว้หลัง เอียงศีรษะซ้าย
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
ก็ไทยด้วยกัน	- ตะแคงมือขวาไว้ข้างหน้าสูงระดับศีรษะ ห่างลำตัวเล็กน้อย เอียงซ้าย มือขวาไขว้หลัง
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
เชื้อสายประเพณี	- มือทั้งสองจับคว่ำระดับอก แล้วเปลี่ยนเป็นจับหงายในลักษณะประสาน แขนเอียงขวา
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง

- ไม่มีขีดค้น - ยกฝ่ามือซ้ายห่างลำตัวเล็กน้อย แล้วส่ายซ้าย ๆ มือขวาไขว้หลัง เอียงศีรษะข้างซ้าย
- เกิดใต้ธงไทยนั้น - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ปวงชนทุกคน - แบนมือขวาสูงระดับศีรษะ มือซ้ายไขว้หลัง
- คือไทย - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ท้องถิ่นแหลมทอง - แบนมือซ้ายไว้ระดับหัวเข็มขัด ห่างลำตัวเล็กน้อย แล้วผายมือไปด้านข้าง มือขวาไขว้หลัง
- เหมือนท้องของแม่ - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เกิดขึ้นเดียวกันแท้ - ปฏิบัติเหมือนท่า “ก็ไทยด้วยกัน”
- เหมือนแม่เดียวกัน - ประสานมือหงายระดับหัวเข็มขัด แล้วแยกมือออกจากกัน
- ไซ้ไหม - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ยามฉันมองตาคุณ - ปลายนิ้วมือทั้ง ๒ ชนกันระดับเข็มขัด
- ยบอุ่นดวงใจ - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เห็นสายเลือดไทย - มือซ้ายโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง
- ในสายตาบอกสายสัมพันธ์ - น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ทะเลแสนงาม - มือทั้ง ๒ ไขว้หลัง พยักหน้าเล็กน้อย
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- หงายมือขวากำหลวม ๆ ซ้อนนอกเวทีระดับเอว มือซ้ายไขว้หลัง
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ซ้อนมือทั้ง ๒ กำหลวม ๆ ไว้ที่หน้าอก
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- แขนซ้ายดึงขึ้นไปข้างหน้าพร้อมทั้งกำมือขวาหลวม ๆ มือขวาหันฝ่ามือเข้าหาตัว แล้วแตะปลายนิ้วตั้งแต่ไหล่ซ้าย จากมือลงไปจนถึงข้อมือ
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ประสานแขนทั้งสองไว้ระดับหน้าอก กำมือทั้งสองให้แน่น หันฝ่ามือเข้าหาลำตัว
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ค่ำว่ามือทั้งสองชิดกันไว้ระดับเอว ห่างตัวพอสมควร แล้วแยกมือออกจากกัน พร้อมกับกระดิกนิ้วมือ (ในความหมายแทนทะเล)
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง

- ในน้ำมีปลา - มือซ้ายตะแคงมือระดับหน้าผากห่างตัวพอสมควร มือขวาตะแคงฝ่ามืออยู่ข้างหลัง
- ย่ำเท้าทั้งสองถี่ ๆ
- พิชพันธุ์ต้นเตาซดา - แบบมือขวาไว้ระดับเอว แล้วผายมือไปด้านข้าง ๆ มือซ้ายไขว้หลัง
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ไวนารวงทองโลว - คว่ามือทั้งสองประสานไว้ระดับเอว แล้วแยกมือออกจากกัน โดยให้ฝ่ามือสูงระดับศีรษะ
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- สินทรัพย์มีเกลื่อนกล่น - คว่ามือทั้ง ๒ ประสานไว้ระดับเอว แล้วแยกออกจากกันในลักษณะคว่ามือระดับเอว
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- บรรพชนให้ไว้ - โยกมือซ้ายขึ้นห่างลำตัว มือขวาไขว้หลัง
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เราลูกหลานไทย - หงายฝ่ามือขวาไว้ระดับเอว ห่างลำตัวพอสมควร แล้วผายมือออกไปด้านข้างเล็กน้อย
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- จงร่วมใจรักษาให้มั่น - คว่ามือทั้ง ๒ ประสานไว้ระดับเอว
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- แหลมทองโสภะ - คว่ามือทั้ง ๒ ประสานไว้ระดับหน้าอก แล้วแยกฝ่ามือออกจากกันโดยให้มือทั้ง ๒ ห่างกันเพียงงาม สูงระดับศีรษะ
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ด้วยบารมี - ไหว้ระดับหน้าอก
- เท้าทั้งสองชิดกัน ลำตัวตรง
- ปกเกล้าเหล่าไทยนี้ - มือทั้งสองจับปรกข้าง ระดับง่าศีรษะ
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้าหลัง
- ร่วมเย็นเป็นศรีผ่องใส - ม้วนมือทั้งสองออกไปให้แขนตั้งอยู่ข้างลำตัว โดยปลายนิ้วมืออยู่ระดับไหล่
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- ใครคิดบังอาจหมิ่น - หงายฝ่ามือซ้ายไว้ระดับเอว ห่างลำตัวพอสมควร กำมือขวาให้แน่นแล้วกระแทกลงบนฝ่ามือซ้าย
- กระตืบเท้าขวาลงกับพื้น ห่างจากเท้าซ้ายซึ่งอยู่ข้างหลังเล็กน้อย พร้อมทั้งให้น้ำหนักตัวมาอยู่เท้าหน้า

- ถิ่นทององค์ไท้ - ให้อ้วนซ้าย โดยให้มืออยู่สูงระดับแง่ศีรษะ และอยู่ห่างจากลำตัวเล็กน้อย
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหลัง
- เราพร้อมพลิกาย - ประสานมือทั้งสองไว้ที่หน้าอก แล้วหงายฝ่ามือทั้งไว้ระดับเอว ห่างกันพอสมควร
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- ป้องถิ่นไทย - แขนทั้งสองตั้งข้างลำตัว ปลายนิ้วอยู่ระดับไหล่
- น้ำหนักตัวอยู่เท้าหน้า
- และองค์ราชันย์ - ทำเหมือน "ถิ่นทององค์ไท้"

บทที่ ๔

วงดนตรีไทยในปัจจุบัน

ประเภทและการประคองวงในลักษณะต่าง ๆ

วงดนตรีไทยใช้ในพิธีไหว้ครูช่าง โดยอัญเชิญเทพยดาต่าง ๆ มาประสิทธิ์ประสาทให้กับนักศึกษา

วงดนตรีไทยในปัจจุบัน

วงดนตรีไทยบางประเภท ปัจจุบันหาชมได้ยาก นอกจากจะพบเห็นในโอกาสพิเศษ ๆ เท่านั้น เช่น วงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ วงปี่พาทย์นางหงส์ วงบัวลอย วงขับไม้ เป็นต้น

วงดนตรีไทย มีลักษณะการประสมวงแบ่งออกเป็นหลายประเภท แต่ละประเภทยังแบ่งขนาดของวงหลายขนาด เช่น วงปี่พาทย์ยังแบ่งขนาดของวงออกเป็น เครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ วงเครื่องสายแบ่งขนาดของวงออกเป็น วงเล็ก เครื่องคู่ วงมโหรี แบ่งขนาดของวงออกเป็น เครื่องเดี่ยว เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวงดนตรีพื้นเมืองของแต่ละภาคอีกด้วย

ในแบบเรียนนี้ จะขอลาวเฉพาะวงดนตรีที่พบเห็นและหาชมหาฟังได้ง่าย เช่น

๑. วงเครื่องสาย เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท เครื่องเป่า เครื่องตี เครื่องดีด และเครื่องประกอบจังหวะ ให้งานมงคลทั่วไป แบ่งขนาดของวงออกเป็น ๒ ขนาด คือ

๑.๑ วงเครื่องสายวงเล็ก ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ขลุ่ยเพียงออ	จะเข้	โทน-รำมะนา
ซอด้วง	ซออู้	ฉิ่ง
ฉาบเล็ก	โหม่ง	

๑.๒ วงเครื่องสายเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ขลุ่ยเพียงออ	ขลุ่ยหลีบ
ซอด้วง ๒ คัน	ซออู้ ๒ คัน
จะเข้ ๒ ตัว	โทน-รำมะนา
ฉิ่ง	ฉาบโหม่งเล็ก

วงเครื่องสายเครื่องคู่

นอกจากนี้วงเครื่องสายยังสามารถนำเครื่องดนตรีอย่างอื่น ที่ไม่ได้จัดอยู่ในวงเครื่องสายมาบรรเลงรวมกับวงเครื่องสาย และเรียกชื่อใหม่ว่า วงเครื่องสายประสม เช่น ถ้านำซิมมาบรรเลงกับวงเครื่องสาย ก็เรียกว่า วงเครื่องสายประสมซิม หรือนำเอาออร์แกนมาบรรเลงกับวงเครื่องสาย ก็เรียกว่า วงเครื่องสายประสมออร์แกน เป็นต้น

วงเครื่องสายประสมซิม

๒. วงปีพาทย์ เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วย เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตี ในแบบเรียนเล่มนี้จะขอกล่าวเฉพาะวงปีพาทย์ที่พบเห็นและใช้บรรเลงกันอยู่ในปัจจุบัน คือ

๒.๑ วงปีพาทย์ชาตรี ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโนห์รา และหนังตะลุงทางภาคใต้ของไทย ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่นอก	โทนชาตรี (ทับ)
กลองชาตรี	ฆ้องคู่
ฉิ่ง	กรับ

วงปีพาทย์ชาตรี

๒.๒ วงปีพาทย์ไม้แข็ง ใช้บรรเลงในงานพระราชพิธี และพิธีต่าง ๆ เช่น ทอดกฐิน เวียนเทียน วางศิลาฤกษ์ งานบวชนาค และใช้ประกอบการแสดง โขน หนังใหญ่ ลิเก เป็นต้น วงปีพาทย์ไม้แข็งแบ่งขนาดของวงออกเป็น ๓ ขนาด คือ

๒.๒.๑ วงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องห้า ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ปี่ใน	ระนาด
ฆ้องวงใหญ่	ตะโพน
กลองทัด	ฉิ่ง

วงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องห้า

๒.๒.๒ วงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ปี่ใน	ปี่นอก
ระนาดเอก	ระนาดทุ้ม
ฆ้องวงใหญ่	ฆ้องวงเล็ก
ตะโพน	กลองทัด
ฉิ่ง	ฉาบ

วงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องใหญ่

๒.๒.๓ วงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

ปี่ใน	ระนาดเอกเหล็ก	ตะโพน
ปี่นอก	ระนาดทุ้มเหล็ก	กลองทัด
ระนาดเอก	ฆ้องวงใหญ่	ฉิ่ง, ฉาบ
ระนาดทุ้ม	ฆ้องวงเล็ก	กรับ, โหม่ง

วงปีพาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่

๒.๓ วงปีพาทย์ไม้นวม ใช้บรรเลงขับร้องในงานมงคลทั่วไป และใช้ประกอบการแสดง วงปีพาทย์ไม้นวมจะเพิ่มซอด้วงเพื่อใช้คัดลอกคนขับร้อง บรรเลงประกอบการแสดง วงปีพาทย์ไม้นวม เครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ขลุ่ยเพียงออ	ซอด้วง	ตะโพน
ระนาดเอก	ระนาดเอกเหล็ก	กลองแขก
ระนาดทุ้ม	ระนาดทุ้มเหล็ก	กลองทัด
ฆ้องวงใหญ่	ฆ้องวงเล็ก	ฉิ่ง
ฉาบ	กรับ	โหม่ง

วงปีพาทย์ไม้นวม

๒.๔ วงปีพาทย์มอญ ใช้บรรเลงประกอบงานอวมงคล เช่น งานศพ แบ่งขนาดของวงออกเป็น ๓ ขนาด คือ

๒.๔.๑ วงปีพาทย์มอญเครื่องห้า ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่มอญ	ระนาดเอก
ฆ้องมอญวงใหญ่	ตะโพนมอญ
เปิงมางคอก	โหม่ง ๓ ใบ
	ฉิ่ง

วงปีพาทย์มอญเครื่องห้า

๒.๔.๒ วงปีพาทย์มอญเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่มอญ	ฆ้องมอญวงใหญ่
ระนาดเอก	ฆ้องมอญวงเล็ก
ระนาดทุ้ม	เปิงมางคอก
ตะโพนมอญ	โหม่ง ๓ ใบ
ฉิ่ง	ฉาบ

วงปีพาทย์มอญเครื่องคู่

๒.๔.๓ วงปีพาทย์มอญเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ปี่มอญ	ระนาดทุ้ม
ระนาดเอก	ระนาดทุ้มเล็ก
ระนาดเอกเหล็ก	ระนาดทุ้มเล็ก
ฆ้องมอญวงใหญ่	ฆ้องมอญวงเล็ก
ตะโพนมอญ	เปิงมางคอก
ฉิ่ง	ฉาบ
โหม่ง ๓ ใบ	กรับ

วงปีพาทย์มอญเครื่องใหญ่

๓. วงมโหรี เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีทั้ง ๕ ประเภท คือ คีต สี ตี เป่า รวมกัน หรือเป็นการนำเอาวงเครื่องสายกับวงปี่พาทย์มารวมกัน และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเครื่องดนตรีบางอย่าง เช่น แก้ไขเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ ให้มีขนาดเล็กลงกว่าธรรมดา และเพิ่มซอสามสายอีกอย่างหนึ่ง เพราะซอสามสายไม่ได้อยู่ในวงเครื่องสายหรือวงปี่พาทย์ วงมโหรี ใช้ในงานมงคลทั่วไป แบ่งขนาดของวงออกเป็น ๓ ขนาด คือ

๓.๑ วงมโหรีเครื่องเดี่ยว ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ซอสามสาย	ซอด้วง
จะเข้	ซออู้
ขลุ่ยเพียงออ	ระนาดเอก
ฆ้องวงใหญ่	โหม่งระนาด ฉิ่ง

วงมโหรีเครื่องเดี่ยว

๓.๒ วงมโหรีเครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ซอสามสาย	ซอสามสายหลีบ
ซอด้วง ๒ คัน	ซออู้ ๒ คัน
จะเข้ ๒ ตัว	ขลุ่ยเพียงออ
ขลุ่ยหลีบ	ระนาดเอก
ระนาดทุ้ม	ฆ้องวงใหญ่
ฆ้องวงเล็ก	โหม่ง-ระนาด
ฉิ่ง	ฉาบ

วงมโหรีเครื่องคู่

๓.๓ วงมโหรีเครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

ซอสามสาย	ซอสามสายหลีบ
ซอด้วง ๒ คัน	ซอฮู้ ๒ คัน
จะเข้ ๒ ตัว	ขลุ่ยเพียงออ
ขลุ่ยหลีบ	ระนาดเอก
ระนาดทุ้ม	ระนาดเอกเหล็ก
ระนาดทุ้มเหล็ก	ฆ้องวงใหญ่
ฆ้องวงเล็ก	โทน-ร่ำมะนา
ฉิ่ง	ฉาบ
กรับ	โหม่ง

วงมโหรีเครื่องใหญ่

๔. วงดนตรีพื้นเมืองในแต่ละภาค

วงดนตรีพื้นเมือง หมายถึง วงดนตรีที่ใช้บรรเลงในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เครื่องดนตรีที่ใช้ ชื่อวงดนตรี รูปแบบการจัดวง และโอกาสที่ใช้

๔.๑ วงดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ได้แก่ วงติ่มมั่ง วงสะล้อ ซอ ซึง นิยมใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน เป็นต้น เครื่องดนตรีของภาคเหนือ ได้แก่ กลองแอว ปี่จุม ซึง สะล้อ แคนภูเขา ปี่แน ตะโไลด์โปด เป็นต้น

๔.๒ วงดนตรีพื้นเมืองภาคอีสาน ได้แก่ วงแคน วงโปงลาง วงกันตรึม นิยมบรรเลงในงานมงคลต่าง ๆ ทั้งยังนิยมบรรเลงประกอบการแสดงพื้นเมือง เช่น เซิ้งกระติบ เซิ้งสวิง ฟ้อนภูไท ฟ้อนตังหวาย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีวงดนตรีที่หาดูและหาฟังได้ยาก คือ วงตุ้มโมง ซึ่งใช้บรรเลงในงานศพ

สำหรับเครื่องดนตรีของภาคอีสาน ได้แก่ แคน โปงลาง พิณ โหวด ซอกันตรึม หมากกั๊กกั๊ก (กรับพื้นเมือง) เป็นต้น

๔.๓ วงดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ ได้แก่ วงกาหลอ ใช้บรรเลงในงานศพ วงปี่พาทย์ชาติรี ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังตะลุง มโนห์รา เครื่องดนตรีพื้นเมืองของภาคใต้ ได้แก่ ฆ้องคู่ โทนชาติรี กลองชาติรี กรือโต๊ะ เป็นต้น

กิจกรรม

๑. นักเรียนลองจัดเครื่องดนตรีในลักษณะการประสมวง โดยวาดภาพเครื่องดนตรีที่มีอยู่ในวงนั้น ๆ จัดวางให้ถูกต้องตามรูปแบบ และอาจจะระบายสีตามที่นักเรียนชอบ
๒. นักเรียนลองจัดภาพวงดนตรีประเภทต่าง ๆ จากภาพเครื่องดนตรีที่กำหนดให้
๓. นักเรียนฟังตัวอย่างของวงดนตรีแต่ละประเภท แล้วเลือกภาพเครื่องดนตรีที่ได้ยินนั้นได้อย่างถูกต้อง

๔. นักเรียนดูภาพงานประเพณีต่าง ๆ แล้วร่วมกันอภิปรายถึงลักษณะของวงดนตรี ที่ใช้บรรเลงประกอบ เช่น

- แห่เทียน
- บวชนาค
- ทอดกฐิน
- งานแต่งงาน
- งานศพ

บทที่ ๕

รู้จักเพลงไทยและขับร้องอย่างไรให้ไพเราะ

เมื่อกล่าวถึงเพลงไทยและการขับร้องเพลงไทย อาจดูค่อนข้างยากและซับซ้อนต่อการฟัง หรือการฝึกปฏิบัติ หากได้ลองสัมผัสจริง ๆ แล้ว นอกจากเพลงไทยจะมีความงดงามและมีลักษณะเฉพาะตัวแล้ว ยังให้ความรู้สึก อารมณ์ และลีลาที่คล้อยตามไปในบทเพลงเหล่านั้นอย่างเหมาะสม

นอกจากความไพเราะอันเกิดจากการดำเนินทำนองแล้ว สิ่งที่ทำให้ลีลาและอารมณ์ของเพลงแตกต่างและหลากหลายอย่างเห็นได้ชัด คือ จังหวะ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบรรเลง และการขับร้องเพลงไทยเป็นอย่างยิ่ง

จังหวะในเพลงไทย แบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑. จังหวะสามัญ หมายถึงจังหวะทั่วไป ที่จะต้องยึดถือเป็นหลักในการขับร้องและบรรเลง แม้จะไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องให้สัญญาณจังหวะ ก็จะต้องมีความรู้สึกอยู่ในใจตลอดเวลา

กิจกรรม

นักเรียนนั่งเป็นวงกลม แล้วหยิบ-ส่งของที่ทุกคนมีอยู่ให้เพื่อนคนถัดจากเราไปเรื่อย ๆ โดยให้ตรงกับจังหวะเพลงร่ำวงหรือเพลงง่าย ๆ ที่นักเรียนขับร้องได้ อาจเปลี่ยนเป็นจังหวะช้า หรือเร็วได้ ถ้านักเรียนทุกคนเข้าใจจังหวะในเพลงนั้น ๆ การส่งของจะต่อเนื่องกันพอดี

๒. จังหวะฉิ่ง เป็นการแบ่งจังหวะด้วยเสียงฉิ่ง โดยปกติจะตีสลับกันเป็นฉิ่ง-ฉับ แต่ถ้าเป็น สำเนียงจีน หรือญวน จะตีเป็น ฉิ่ง-ฉิ่ง-ฉับ หรือบางครั้งจะตีเป็นเสียงฉิ่งอย่างเดียว เช่น เพลงเชิด เพลงสาธุการ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการตีฉิ่งกับเพลงประเภทที่มีจังหวะพิเศษอีกด้วย

๓. จังหวะหน้าทับ หน้าทับ หมายถึง วิธีการตีของเครื่องดนตรีประเภทกลองต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการนับจังหวะ เช่น ตีหน้าทับปรบไ้ ๑ เทียว ก็นับเป็น ๑ จังหวะ หรือ ตีจังหวะหน้าทับสองไม้ ๑ เทียว ก็นับเป็น ๑ จังหวะ เป็นต้น

กิจกรรม

ให้นักเรียนลองฝึกออกเสียง จังหวะหน้าทับลาว พร้อมกับปรบมือตามอัตราจังหวะ ๒ ชั้น คือ

-	+	-	+
- ดิง - โจ๊ะ	- ดิง - ดิง	- - ดิง ทั้ง	- ดิง - ทั้ง

เมื่อเข้าใจหน้าทับและจังหวะแล้ว ลองเปลี่ยนเสียงกลองให้เป็นคำพูดโต้ตอบกันตามจังหวะเดิม และเสียงกลองเดิม เช่น

-	+	-	+
- เพลง - นี่	- ตี - จัง	- - จังหวะด้วย	- จังหวะ - ด้วย

หรือนักเรียนอาจจะสร้างจังหวะหน้าทับขึ้นเอง โดยยึดอัตราจังหวะเดิม และความยาวของจังหวะเท่าเดิม

ประเภทของเพลงไทย

เพลงไทย แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ เพลงที่มีการขับร้อง และเพลงที่ไม่มีการขับร้อง

๑. เพลงที่มีการขับร้อง ได้แก่ เพลงสามชั้น เพลงสองชั้น เพลงเถา และเพลงตับ

๑.๕ เพลงดับ คือ เพลงหลาย ๆ เพลงนำมาบรรเลงและบรรเลงติดต่อกัน แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑. ดับเรื่อง คือ เพลงที่นำมาบรรเลง และบรรเลงติดต่อกัน ยึดถือบทร้องที่เป็นเรื่องเดียวกัน ฟังได้ติดต่อกันเป็นเรื่องราว ส่วนทำนองเพลงจะเป็นอย่างไรไม่ถือเป็นสำคัญ เช่น ดับนางลอย ดับนาคมาศ เป็นต้น

๒. ดับเพลง คือ เพลงที่นำมาบรรเลงและบรรเลงติดต่อกัน ยึดถือสำนวน ทำนองของเพลง ที่สอดคล้องกันสนิทสนม และต้องอยู่ในอัตราจังหวะเดียวกัน ส่วนบทร้องจะเป็นเนื้อเรื่องเดียวกันหรือคนละเรื่อง ไม่ยึดถือเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ดับลมพัดชายเขา และดับเพลงยาว เป็นต้น

๒. เพลงที่ไม่มีบทขับร้อง เป็นเพลงที่ใช้สำหรับดนตรีบรรเลงอย่างเดียว มีหลายประเภท ในบทเรียนนี้จะกล่าวเฉพาะเพลงโหมโรงและเพลงหน้าพาทย์

๒.๑ เพลงโหมโรง เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงเริ่มต้นของการบรรเลงหรือการแสดง มีความหมายเพื่อบอกให้ทราบว่า พิธีหรืองานนั้นได้เริ่มขึ้นแล้ว และยังเป็นการอัญเชิญเทพยดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้มาประชุมสโมสรในงาน เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพและผู้ร่วมงาน

เพลงโหมโรงแบ่งออกเป็นหลายชนิด ได้แก่

เพลงโหมโรงเช้า ใช้บรรเลงในเวลาเช้า สำหรับงานที่มีการนิมนต์พระมาสดมภ์เย็น เพลงโหมโรงประกอบการแสดง ใช้บรรเลงเพื่อประกาศให้ชาวบ้านทราบว่า การแสดงกำลังจะเริ่มขึ้นแล้ว เช่น การแสดง ละคร โขน ลิเก เป็นต้น

เพลงโหมโรงเสภา ส่วนใหญ่เป็นเพลงอัตรา ๓ ชั้น ใช้บรรเลงเพื่อบอกให้ทราบว่า การแสดงกำลังจะเริ่มขึ้น ในสมัยโบราณจะมีการร่ำประลองเสภา แล้วจึงบรรเลงโหมโรงเสภา ตอนท้ายของเพลงโหมโรงเสภาจะมีลักษณะเฉพาะคือ จบด้วยท้ายของเพลงว่า

๒.๒ เพลงหน้าพาทย์ คือ เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบกิริยา เดิน นอน กิน เปลี่ยนแปลง ฐานะของตัวแสดง โขนละคร หรือใช้สำหรับอัญเชิญเทพยดา ฤๅษี และครูบาอาจารย์ทั้งหลาย ให้มาร่วมสโมสรสนับนาคในพิธีไหว้ครูและพิธีมงคลต่าง ๆ เพลงหน้าพาทย์แบ่งออกเป็นหลายประเภท ได้แก่

เพลงหน้าพาทย์ธรรมดา (ชั้นต้น) ได้แก่ เพลงเชิด เพลงเสมอ เพลงโอด เป็นต้น

เพลงหน้าพาทย์ชั้นกลาง ได้แก่ เพลงตระนิมิต ตระนอน เป็นต้น

เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ได้แก่ ตระพระปรคนธรรพ องค์พระพิราพ เป็นต้น

หลักในการสังเกตเพลงหน้าพาทย์ คือ เป็นเพลงที่ใช้ตะโพนและกลองทัด เป็นผู้ควบคุมจังหวะหน้าทับ

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย

กิจกรรม

เมื่อนักเรียนทราบถึงลักษณะของเพลงไทยประเภทต่าง ๆ แล้ว นักเรียนลองฟังเพลงให้ครบทุกประเภท แล้วคิดว่าชอบเพลงลักษณะใดมากที่สุด นำฟังมากที่สุด นำมาอภิปรายให้เพื่อนฟังว่าเหตุใดถึงคิดว่าไพเราะ และรู้สึกชอบ

หลักในการขับร้องเพลงไทย

หลักในการขับร้องเพลงไทย เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะมีฝึกหัดขับร้องเพลงไทย หรือผู้ที่จะเป็นนักร้อง เพราะการที่จะเป็นนักร้องที่ดีนั้นมิใช่เกิดจากผู้ร้องนั้น ๆ มีเสียงไพเราะ หรือที่เรียกกันว่าเสียงดีอย่างเดียวไม่ จำเป็นต้องยึดหลักในการขับร้องดังนี้

๑. เนื้อเพลง คือทำนองที่เปล่งออกมาเป็นเสียงสูง ต่ำ ไปตามลีลาของเพลง สามารถฟังออกว่า เป็นทำนองเพลงอะไร เช่น ลาวดวงเดือน ลาวเจริญศรี เป็นต้น เนื้อเพลงนี้ผู้ขับร้องจะต้องรักษาไว้ให้ถูกต้อง ครบถ้วนตามที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ไว้ จะขาดหรือเกินไม่ได้

๒. ทำนอง หมายถึงวิธีขับแต่งบทเพลง หรือการทำเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ แต่ให้ถูกต้องกับลีลาการประพันธ์ของทำนองเพลงในแต่ละเพลง

๓. เสียง นอกจากจะมีเสียงที่ไพเราะแล้ว ผู้ขับร้องจะต้องรักษาระดับเสียงให้คงที่ เข้ากับเสียงดนตรีได้อย่างสนิทสนม โดยไม่เพี้ยนหรือร้องไม่ตรงกับเสียงของดนตรี

๔. ถ้อยคำและการแบ่งวรรคตอนในการร้องเพลงนั้น ผู้ขับร้องที่จะต้องระมัดระวังในเรื่องการออกเสียงตามถ้อยคำที่เป็นเนื้อร้องให้ชัดเจน เช่น การออกเสียงตัว ร, ล คำควบกล้ำ ให้ถูกต้องชัดเจน และการแบ่งวรรคตอนที่เป็นคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน กลอนแปดจะแบ่งเป็น ๒-๓-๓ หรือ ๓-๒-๓ เป็นต้น

กิจกรรม

นักเรียนลองฝึกแบ่งวรรคตอนจากโคลงและกลอนต่อไปนี้ให้ถูกต้อง เพราะการแบ่งวรรคตอนที่ผิดพลาดอาจทำให้ความหมายผิดไปได้

กลอนแปดหรือกลอนสุภาพ

“แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
อันเท่าวัลย์พันท้ายที่เลี้ยวลด
มนุษย์นี้ที่รักอยู่สองสถาน
ที่พึ่งหนึ่งพึ่งได้แต่กายคน

มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ก็ไม่คาดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน
บิดามารดามักเป็นผล
เกิดเป็นคนคิดเห็นจึงเจรจา”

โคลงสี่สุภาพ

“เครื่องดีเครื่องดีทั้ง
ทราบเสร็จถูกสำหรับ
มือดีปากรื่องขับ
ทุกสิ่งสองคนไซ้

เป่าขับ
เล่นได้
เสนาะกล่อม กลมแซ
คล่องด้วยชำนาญ”

๕. จังหวะ ผู้ขับร้องจะต้องระวังรักษาจังหวะให้ถูกต้องสม่ำเสมอ สามารถรู้ได้ว่าร้องตอนใดลงจังหวะหนึ่ง หรือฉับ หรือร้องคร่อมจังหวะ

๖. การหายใจ ผู้ขับร้องจะต้องหายใจให้ตรงจังหวะ และรู้จักผ่อนและถอนลมหายใจให้ถูกต้อง ถ้าหายใจผิดที่จะทำให้เสียงหรือทำนองที่ควรจะติดต่อกันขาดหายหรือห้วนไป ทำให้เพลงขาดความไพเราะนุ่มนวล

กิจกรรม

นักเรียนลองทดสอบวิธีการขับร้องที่ถูกต้องทั้ง การออกเสียง อักษรวิธี ลมหายใจ การเอื้อนตลอดจนการนิ่ง โดยใช้บทขับร้องวรรคสั้น ๆ ที่ครูกำหนดให้

การขับร้องเพลงไทย

การขับร้องเพลงไทย นับเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของไทย ซึ่งเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม ที่คนไทยทุกคนต้องช่วยกันรักษาไว้ให้คงอยู่กับชาติตลอดไป เอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่บ่งบอกความเป็นเพลงไทยคือ การเอื้อน ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องศัพท์สัทศาสตร์ ผู้ขับร้องจะต้องฝึกหัดวิธีการเอื้อนให้ถูกวิธี ในการฝึกหัดขับร้องเพลงไทยนั้นควรขับร้องเพลงที่มีทำนองง่าย ๆ เอื้อนน้อย เช่น เพลงสองชั้น และชั้นเดียว

ตัวอย่างเพลงที่มีเอื้อนง่าย ๆ เช่น

เพลงดาวเจริญศรี

อายุเยาวเรศรุ่น เจริญศรี
งามองค์งามทรงอ่อนช้อน

พระเพื่อนพี่แพ่งน้องสองสมร
ตั้งอัปสรหยาดฟ้าลงมาเอย

ไม้เพลงลาวเจริญศรี

ท่อน ๑

[illegible]

เพลงแยกบทที่ ๒ ชั้น

พุทธานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
เทวาอารักษ์ทั่วไป	ขอให้เป็ความสุขสวัสดิ์
ธรรมานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลเสริมศรี
เทพช่วยรักษาปราณี	ให้สุขสวัสดิ์ทั่วกัน
สังฆานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลแน่นมั่น
เทเวศร์คุ้มครองป้องกัน	สุขสวัสดิ์สรรพทั่วไป

โน้ตเพลงแยกบทที่ ๒ ชั้น									
	พุท	ธา	นุ	-ภาพ			นำ	ผล	
๑	ด	ล	ด	ม ร ล	ด ช	ด ล ช	ม	ม ช	
	เกิด	สร	พม	-ค			น้อย	ใหญ่	
	ร	ม ช	ม ม	ม	ช ล	ช ม	ร ม	ครมรด	
	เท	วา	อา	-รัก			ทั่ว	-ไป	
๒	ร	ร	ด	ร ด ล	ด ล	ช ม ช ล	ร ด	ร	
	ขอ	ให้	เป็น	-สุข			สวัสดิ์	-ดี	
	ม ช	ชมรด	ม	ร ม	ช ล	ช ม	ร ด	ร ม ร ด	
	ธรรม	มา	นุ	ภาพ			นำ	ผล	
๑	ด	ล	ด	ม ช ล	ด ช	ล ด ช	ม	ม ช	
	เกิด	สร	พม	-ค			เสริม	ศรี	
	ร	ม ช	ม ม	ม	ช ล	ช ม	ม ช	ร ม ร ด	
	เทพ	ช่วย	รัก	ษา			ปรา	ณี	
๒	ร ด	ร ด	ร	ล ด	ด ล	ช ม ช ล	ร	ร	
	ให้	สุข	สวัสดิ์	ดี			ทั่ว	กัน	
	ชมรด	ร	ม ร	ม	ช ล	ช ม	ม ร ด	ร ม ร ด	
	สัง	ฆา	นุ	ภาพ			นำ	ผล	
๑	ด	ล	ด	ม ช ล	ด ช	ด ล ช	ม	ม ช	
	เกิด	สร	พม	ค			แน่น	มั่น	
	ร	ม ช	ม ม	ม	ช ล	ช ม	ร ด	ร ตมรด	
	เท	เวศร์	คุ้ม	ครอง			ป้อง	กัน	
๒	ร	ร ด	ร	ด ร ด ล	ด ล	ช ม ช ล	ร ด	ร	
	สุข	สวัสดิ์	ดี	-สรรพ			ทั่ว	ไป	
	ร	ม ร	ม ม	ช ม	ช ล	ช ม	ม ร ด	ร ม ร ด	

เพลงพ็อนเงี้ยว

ขออวยชัย
ทรงคุณเลิศล้ำ
จงได้รับสรรพมิ่งมงคล
ขอชื่ออยู่สุขขา
เทพดาช่วยเขา
สั่งมานุภาพเจ้า
มงคลเทพดาทุกแห่งหน

พุทธิไกร ช่วยค้ำ
ไปทุกทั่วตัวตน
นาท่านนาขอเดวาช่วยรักษาเดอะ
โดยธรรมมานุภาพเจ้า
ชื่อเป็นมิ่งมงคล
ช่วยแนะนำผลสรรพมิ่งทั่วไปเนอ
ขอบันดลช่วยค้ำจุน

โน้ตเพลงพ็อนเงี้ยว (ทำนองร้อง)							
---	ม	ช - ล	ช - ล	ท	ช - ล	ช - ม	ช - ล
	ขอ	อวย	ชัย	พุท	ธิ ไกร	ช่วย	ค้ำ
---	ล - ล	ท - ล	ช - ล	ช ม - ช	ลลชด	---	ร - ม ช
	ทรง คุณ	เลิศ	ล้ำ	ไป	ทุก ทั่ว	ตัว	ตน
---	ล		ชม ช	ช - ล	ลชด	---	ร - ม - ม
	จง		ได้ อับ	สรรพ	พ มิ่ง	ม	ค
---	ช ม	ร - ด	---	ล - ล	ม - ร	ล - ด	ร - ล
	นา		ท่าน นา	ขอ	เท วา	ช่วย รักษ	ษา เดอะ
---	ล - ม - ล	---	ม มช	---	ล - ล - ล	ท - ล	ลช - ล
	ขอ ชื่อ อยู่		สุข ขา	โดย	ธรรม มา	นุ	ภาพ เจ้า
---	ร - ม ช	ม - ร	ม ช	---	ม - ร - ด	ร - ม	ล - ด
	เทพ พะดา	ช่วย	เขา	ชื่อ	เป็น มิ่ง	ม	ค
---	---	---	ม - ช - ล	ท - ล	ลช - ล	---	ม - ร - ช
			สั่ง มา	นุ	ภาพ เจ้า		ช่วย แนะนำ
---	ม - ร	ช - ช ม	ร - ด	ร -	ม - ล - ด	---	---
	นำ	ผล	สรรพ พ มิ่ง	ทั่ว	ไป เนอ		
---	ม - ช - ล	---	ร - ม ช	---	ม - ร - ช	ช - ม	ร - ด
	ม	ค	เทพ พะดา	ทุก	แห่ง หน	ขอ บัน	ดล ช่วย
---	ร - ม	ร - ล - ด					
	ค้ำ	จุน					

บทที่ ๖

ศิลปะการฟังดนตรี

เราลองนั่งหลับตา แล้วฟังเสียงรอบ ๆ ตัว จากนั้นให้เขียนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ยินลงในกระดาษให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แล้วนำสิ่งที่เขียนมาสนทนากันว่า เสียงที่ได้ยินเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

ชุมชนแออัด ตลาด รถติด

จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการฟังกิจกรรมข้างต้น และประสบการณ์การฟังในชีวิตประจำวันที่ผ่านมา เช่น ตั้งแต่เข้าจนกระทั่งเข้านอน นักเรียนมีโอกาสดำฟังเสียงต่าง ๆ มากมาย เช่น เสียงนาฬิกาปลุก โท้ซัน เสียงอาบน้ำ เสียงคุณแม่ทำอาหารในครัว เสียงเพลงจากวิทยุ เสียงร้องเพลง เสียงนก เสียงนักเรียนร้องเพลงชาติ สวดมนต์ เสียงครูสอนหนังสือ เสียงพ่อค้าแม่ค้า เสียงรถกวนต่าง ๆ เป็นต้น

ลักษณะการฟังดนตรี

สำหรับการฟังในทางดนตรีก็เช่นกันกับการฟังเสียงทั่ว ๆ ไป การฟังดนตรีเราจะแบ่งได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑. การฟังโดยไม่ตั้งใจ ได้แก่ การฟังในลักษณะของการได้ยิน ผู้ฟังอาจได้รับความเพลิดเพลิน หรือผ่อนคลายความเครียดได้ โดยผู้ฟังไม่ได้สนใจรายละเอียดของดนตรี และไม่ได้ติดตามเสียงดนตรีที่ได้ยิน

กิจกรรม ให้นักเรียนบอกสภาพการฟังแบบไม่ตั้งใจมาคนละ ๑ แบบ

การฟังโดยไม่ตั้งใจ

๒. การฟังแต่เพียงบางส่วนของคนตรี ได้แก่ การฟังที่ผู้ฟังสนใจแต่เพียงบางส่วนของคนตรีในขณะนั้น ตามพื้นฐานการฟังของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน เช่น บางคนอาจสนใจแต่เนื้อร้องของเพลง ไม่สนใจเสียงของเครื่องดนตรี หรือบางคนสนใจเสียงของเครื่องดนตรี ไม่สนใจเนื้อร้อง บางคนก็ฟังเฉพาะจังหวะหรือบ้างก็ฟังแต่เสียงดนตรีแปลก ๆ และที่เด่นเท่านั้น

นักร้องแสดงอารมณ์

การแสดงเครื่องดนตรี

กิจกรรม

๑) แบ่งกลุ่มนักเรียนตามลักษณะการฟังในหัวข้อต่อไปนี้

- กลุ่มสนใจเฉพาะเนื้อร้อง
- กลุ่มสนใจเฉพาะทำนอง
- กลุ่มสนใจเฉพาะจังหวะ

๒) ให้นักเรียนยกตัวอย่างและแสดงตามกลุ่มที่เลือก

๓. การฟังให้ได้ความเพลิดเพลิน ได้แก่ การฟังที่ผู้ฟังมีความรู้สึกร่วมไปกับบทเพลง ต้องการฟังให้ได้บรรยากาศ ฟังแล้วเกิดอารมณ์คล้อยตามลีลาของดนตรี ผู้ฟังพยายามฟังทุกส่วนของเสียงดนตรีที่ได้ยินด้วยความสนใจและมีสมาธิในการฟังอย่างสูง แต่ไม่ได้เอาใจใส่หรือศึกษาโครงสร้างของบทเพลง

การแสดงวงดนตรีวงมาตรฐาน มีนักดนตรี นักร้องและผู้ชม โดยเห็นสีหน้าและท่าทางผู้ชม

กิจกรรม

นักเรียนอธิบายความรู้สึก ความสามารถในการฟังให้ได้อารมณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ฟังแล้วเกิดจินตนาการตามความหมายของเพลง เกิดความซาบซึ้งกับทำนองเพลงและดนตรีที่ได้ฟังตามประสบการณ์การฟังดนตรีของแต่ละคน

เพลงที่เลือกใช้

- ๑) เกิดเป็นไทยตายเพื่อไทย
- ๒) ความฝันอันสูงสุด
- ๓) ชะตาชีวิต
- ๔) ตาอินกะตานา
- ๕) ตำรวจตระเวนชายแดน
- ๖) บัวขาว
- ๗) เรือนแพ
- ๘) ลมหนาว
- ๙) ลอยกระทง
- ๑๐) ลุ่มเจ้าพระยา
- ๑๑) สามสิบยังแจ๋ว
- ๑๒) สายทิพย์
- ๑๓) สายฝน

๔. ฟังด้วยความเข้าใจ ได้แก่ การฟังโดยผู้ฟังตั้งใจฟังอย่างมาก มีสมาธิในการฟัง มีความรู้ ความเข้าใจในสาระรายละเอียดต่าง ๆ เช่น องค์ประกอบของดนตรี อันได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน ลีลา อารมณ์ และความรู้สึก เรื่องของน้ำเสียงของเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ และเสียงร้องของมนุษย์ ตลอดจนโครงสร้างการประพันธ์เพลง และประเภทของดนตรี เช่น เพลงพื้นเมือง คลาสสิก แจ๊ส และสมัยนิยม เป็นต้น

กิจกรรม นักเรียนเลือกทำเพียง ๑ ข้อ

๑) นักเรียนหาชื่อเพลงที่ชอบและบอกประเภทของดนตรี เช่น ประเภทพื้นเมือง คลาสสิก แจ๊ส สมัยนิยม

๒) นักเรียนหาโน้ตเพลงประเภทพื้นเมือง คลาสสิก แจ๊ส สมัยนิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง

๓) นักเรียนหาชื่อผู้ประพันธ์เพลงที่นักเรียนรู้จัก หรือชอบมา ๑ ท่าน ตามลักษณะต่าง ๆ เช่น คลาสสิก แจ๊ส และสมัยนิยม

ประเภทของดนตรี

จากการฟังทั้ง ๔ ลักษณะนี้ เราสามารถจำแนกประเภทดนตรีออกเป็น ๒ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. ดนตรีประเภทเพลงบรรเลง (Instrumental Music) เกิดจากการที่มนุษย์สร้างเสียงดนตรีขึ้นเพื่อบรรยายอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ซึ่งบางครั้งไม่สามารถบรรยายออกมาด้วยภาษาพูด โดยนำเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ มาบรรเลงเป็นหลัก ทั้งในรูปแบบเดี่ยว (Solo) แบบคู่ (Duet) แบบกลุ่ม (Ensemble) วงดุริยางค์ (Orchestra) และวงดนตรี (Band)

เดี่ยว

หมู่

เดี่ยว

๒. **ดนตรีประเภทขับร้อง (Vocal Music)** เกิดขึ้นจากเสียงร้องของมนุษย์โดยตรง บรรยายอารมณ์ ความรู้สึกออกมาเป็นเนื้อเพลงที่มีท่วงทำนอง ลีลา สื่อความหมายได้ในเชิงภาษาพูด

ขับร้องเดี่ยว

ขับร้องหมู่

ดนตรีทั้ง ๒ ประเภทนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บางครั้งแยกกันไม่ออก เช่น วงนักร้อง ประสานเสียงขับร้องกับวงดุริยางค์ เป็นต้น

ลักษณะของดนตรี

ดนตรีประเภทเพลงบรรเลงและประเภทขับร้องทั้ง ๒ ประเภทนี้ สามารถจัดให้อยู่ในลักษณะต่าง ๆ ได้ ดังต่อไปนี้

ดนตรีพื้นเมือง (Folk Music)

ดนตรีพื้นเมือง เป็นดนตรีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน เนื้อหาของบทเพลงทั่ว ๆ ไป จะกล่าวถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความรู้สึก การแสดงออก และความเชื่อของมนุษย์แต่ละชนชาติ เช่น เพลงพื้นเมืองของอังกฤษ เพลงพื้นเมืองของไทย เป็นต้น

ลักษณะของเพลงพื้นเมืองประกอบด้วยจังหวะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และทำนองสั้น ๆ ติดหู มีเนื้อร้องหลายท่อน แต่ใช้ทำนองเดียวกัน

ดนตรีพื้นเมืองอาจจะเป็นการประพันธ์ขึ้นโดยนักประพันธ์เพลงที่มีความสามารถ ทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้ง จนเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนบอกชื่อเพลงพื้นเมืองในท้องถิ่นของนักเรียนมา ๑ เพลง และบอกชื่อเพลงพื้นเมืองต่างชาติ ๑ เพลง
๒. นักเรียนฝึกร้องเพลง เพลงพ่อนเงี้ยวในหนังสือเล่มนี้
๓. ครูจัดหาเทปเพลงพื้นเมืองให้นักเรียนฟัง หรือ
ครูแสดงดนตรีหรือขับร้องให้นักเรียนฟัง หรือ
ครูพานักเรียนไปชมการแสดงเพลงพื้นเมืองนอกสถานที่

ดนตรีโฟล์คพื้นเมือง

ดนตรีป๊อป (Popular Music)

ดนตรีป๊อป เป็นคำย่อจากป๊อปปีวล่า มีวลี (Popular Music) หมายถึง ดนตรีหรือเพลงร้อง ที่ได้รับความนิยมในช่วงเวลาหนึ่ง ดนตรีป๊อปส่วนใหญ่จะเป็นเพลงร้องที่มีเนื้อหาเข้าใจง่าย ฟังสนุก และสะท้อนถึงความรู้สึกของคนในยุคนั้น

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนหาภาพที่เกี่ยวกับวงดนตรี นักดนตรี และนักร้องเพลงป๊อป
๒. ให้นักเรียนเล่าบรรยายการแสดงดนตรีป๊อปที่เคยไปชมมา

ดนตรีแจ๊ส (Jazz Music)

ดนตรีแจ๊ส เป็นดนตรีอเมริกัน ที่มีประวัติมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๐๐ (พ.ศ. ๒๔๔๓) รากฐานดนตรีแจ๊ส มาจากเพลงดั้งเดิมหลายชนิด ได้แก่ บลู แรกโทม์ ลักษณะดนตรีมีทั้งดนตรีและขับร้อง ประกอบด้วยจังหวะที่ซับซ้อนและแบบขึ้นจังหวะ (syncopation)

เดอะโมเดิร์น แจ๊ส ควอเทต

ภาพวงดนตรี

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนเลือกข้อที่ถูกต้องที่สุดสำหรับเครื่องดนตรีที่เล่นในวงดนตรีแจ๊ส
 - ก. ซอสามสาย ระนาด ฉิ่ง ฉาบ
 - ข. ซอ ไวโอลิน ออร์แกน กลองทิมปานี พิณซาร์ป
 - ค. แซกโซโฟน ทรัมเปต กีตาร์ กลองชุด
 - ง. แคน โกโตะ (ญี่ปุ่น) โอโบ ปีสก๊อต
๒. ให้นักเรียนฟังเพลงแจ๊สจากเทปเพลง

4. ดนตรีร็อก (Rock Music)

ดนตรีร็อกเป็นดนตรีอเมริกันที่ได้รับความนิยมมาตั้งแต่ ปี ค.ศ. ๑๙๕๒ (พ.ศ. ๒๔๙๕) เป็นดนตรีที่มีแบบฉบับของจังหวะและหลักของเสียงเฉพาะตัว

ดนตรีร็อกเป็นดนตรีที่แสดงถึงอารมณ์ดิบของมนุษย์อย่างเต็มที่ มีส่วนประกอบของดนตรีในด้านความรุนแรงของเสียง ความเร็วร้อนของจังหวะ และแฟชั่นการแต่งกาย ตลอดจนทรงผมและลีลาท่าเต้น

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. นักเรียนหาชื่อนักดนตรีหรือวงดนตรีร็อกที่รู้จักมาเท่าที่จะหาได้
๒. ครูเปิดเทปเพลงร็อกให้นักเรียนฟัง

วงดนตรีร็อก

ดนตรีคลาสสิก (Classical Music)

ดนตรีคลาสสิก โดยทั่วไปหมายถึง เพลงซึ่งเป็นอมตะ ผู้คนฟังได้อย่างซาบซึ้งทุกยุคทุกสมัย อีกความหมายหนึ่งเป็นดนตรีซึ่งเน้นในช่วงประมาณ ค.ศ. ๑๗๘๕ - ๑๘๒๐ (พ.ศ. ๒๓๒๘ - ๒๓๖๓) ที่เรียกว่า ยุคคลาสสิก คีตกวีที่สำคัญในยุคนี้คือ ไฮเดิน โมสาร์ท เบโธเฟน

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. แบ่งกลุ่มทำรายงานชีวประวัติคีตกวีเอกของโลกสมัยใดสมัยหนึ่งก็ได้ กลุ่มละ ๑ คน
๒. ให้นักเรียนหาภาพเครื่องดนตรีและวงดนตรีที่ใช้ในยุคดนตรีคลาสสิก
๓. ให้ครูเปิดเพลงคลาสสิกหรือครูจัดแสดงให้ชม
๔. ครูพานักเรียนไปชมการแสดงจริงนอกสถานที่

วอลฟกัง อมาเดอุส โมสาร์ท
๑๗๖๕-๑๗๙๑
Wolfgang Amadeus Mozart

โยฮัน เซบาสเตียน บาค
๑๖๘๕-๑๗๕๐
Johann Sebastian Bach

ฟรานซ์ โยเซฟ ไฮเดิน
๑๗๓๒-๑๘๐๙
Franz Joseph Haydn

ลูทวิก ฟาน เบโธเฟน
๑๗๗๐-๑๘๒๗
Ludwig Van Beethoven

เพเทอร์ อิลดิทซุ ไชคอฟสกี
๑๘๔๐-๑๘๙๓
Peter Ilyitch Tchaikovsky

โยฮัน สตราสส์
๑๘๒๕-๑๘๙๙
Johann Strauss

กิจกรรม

- ก. ดนตรีแจ๊ส ๑) ดนตรีที่เป็นอมตะเป็นที่นิยมทุกยุคทุกสมัย
 ข. ดนตรีพื้นเมือง ๒) ดนตรีที่มีความรุนแรงของเสียงและจังหวะเร้าร้อน
 ค. ดนตรีคลาสสิก ๓) ดนตรีที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ
 ง. ดนตรีป๊อป ๔) ดนตรีอเมริกันที่มีจุดเด่นคือซิงเกิ้ล
 จ. ดนตรีร็อก ๕) ดนตรีที่ได้รับความนิยมชั่วระยะเวลาหนึ่ง

๒. ให้นักเรียนนำชื่อนักดนตรีต่อไปนี้ ไปจัดกลุ่มให้เข้ากับประเภทของดนตรี
 รายชื่อนักดนตรี

มาดอนน่า

เบโรเฟน

ไมเคิล แจ็กสัน

ริชาร์ด เกอร์ลดา มองต์

หลุยส์ อาร์มสตรอง

โยฮัน สเตราท์

ปีเตอร์ พอล แอนด์ แมรี

เรียนรู้โน้ตดนตรีและสนุกกับการบรรเลง

สำหรับดนตรีสากลก็มีการบันทึกเช่นกัน โดยมีนักประพันธ์เพลงชาวอิตาลีเยน คือ กิโด ดาเลสโซ (Guido D' Arezzo ค.ศ. ๙๙๗ - ๑๐๕๐) ในสมัยยุคกลางเป็นผู้คิดริเริ่มเป็นคนแรกและต่อมาได้พัฒนาลักษณะการบันทึกให้ดียิ่งขึ้น

Ut - que ani - ma - sis,
 qm inl gnuat an die

Re - so - na - re - fi - bris,
 la te wa la te wa la te

Mi - ra - gen - to - rum,
 se die le

fa - mu - li - bu - rum,
 wa te se te

Sol - ve - pol - lu - ti,
 ma te

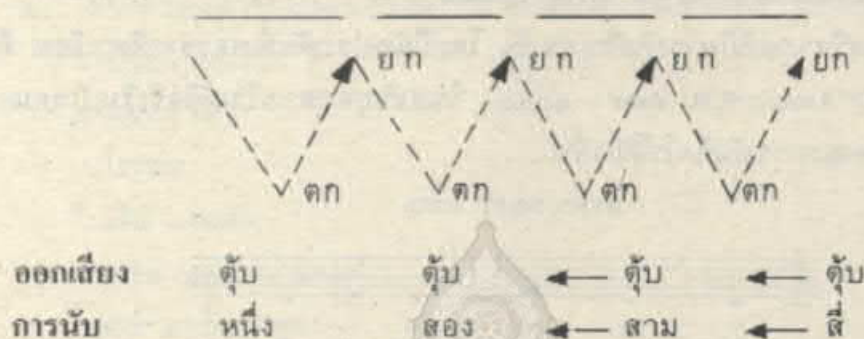
la - bi - i - re - a - rum,
 an te

San - to - Jo - han - nes
 de la de

การใช้ภาษาคนตริก็เช่นเดียวกันกับการใช้ภาษาพูด หรือภาษาหนังสือ ผู้เรียนจะต้องจดจำสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนความหมายของคนตริให้เข้าใจ และนำไปใช้อย่างถูกต้องก็จะสามารถอ่านโน้ตได้อย่างดีและมีความสุข

การบันทึกเสียงดนตรี

องค์ประกอบสำคัญคือเรื่องของจังหวะ เช่น เสียงเดินของหัวใจเป็นจังหวะ รู้สึกได้โดยใช้นิ้วมือแตะที่ข้อมือด้านใน ถ้าเรารู้สึกตึ้นตึ้นหัวใจก็จะตึ้นแรงและเร็ว ถ้าเรารู้สึกเบือหนายหรือวงวนรอบหัวใจก็จะตึ้นอ่อนแรงลง เราอาจจะเขียนการตึ้นของหัวใจเป็นตัวหนังสือว่า ตึบ ตึบ ตึบ ตึบ ซึ่งในทางดนตรีจะคำนึงถึงความสม่ำเสมอของจังหวะ ในที่นี้เราลองจับชีพจร สังเกตดูการตึ้นที่ปกติจะมีความเร็วสม่ำเสมอและนับแต่ละตึบว่า หนึ่ง สอง สาม สี่ เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ในที่นี้เราใช้สัญลักษณ์

รายละเอียดเรื่องของจังหวะและเครื่องหมายกำหนดจังหวะจะไม่กล่าวในที่นี้ เพราะนักเรียนได้เรียนมาแล้ว

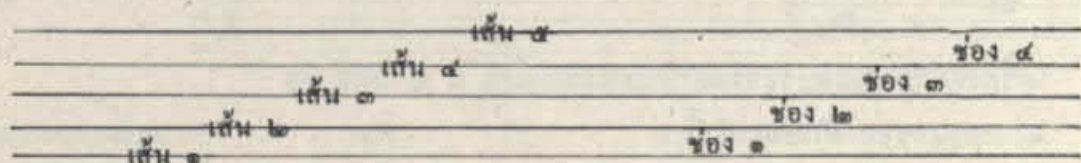
การบันทึกเสียงสูงต่ำลงบนบรรทัด ๕ เส้น

การบันทึกทำได้โดยนำโน้ตลักษณะต่าง ๆ

บันทึกลงในบรรทัด ๕ เส้น ซึ่งมีเส้นยาวขนานกันห้าเส้นสี่ช่อง

ลักษณะบรรทัดห้าเส้น

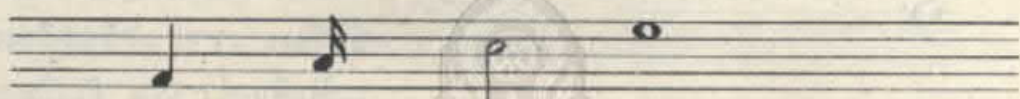

เมื่อนำลักษณะตัวโน้ตมาบันทึกในบรรทัดห้าเส้น จะวางได้อยู่ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. แบบบนเส้น

๒. แบบในช่อง

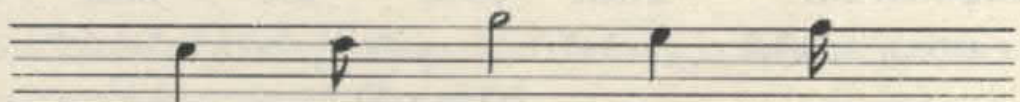

หลักการบันทึกตัวโน้ตที่มีหาง จะมีการบันทึกได้ทั้งทางขึ้นและทางลง ให้ถือเกณฑ์เส้นที่ ๓ ของบรรทัด ๕ เส้น ดังนี้

๑. เมื่อหัวโน้ตอยู่ต่ำกว่าเส้นที่ ๓ ให้บันทึกทางขึ้น ดังนี้

๒. ถ้าหัวโน้ตอยู่สูงกว่าเส้นที่ ๓ ให้บันทึกทางลง ดังนี้

๓. ความยาวของหางโน้ตยาวพองาม ดังนี้

เราสามารถเรียกชื่อตัวโน้ตได้ โดยมีเครื่องหมายกุญแจประจำหลักเป็นตัวกำหนดให้ ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า เคลฟ (CLEF) มาจากภาษาลาติน คลาวิส (CLAVIS) ซึ่งแปลว่า กุญแจ

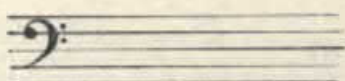
เครื่องหมายกุญแจประจำหลักในหนังสือเล่มนี้ มี ๒ ชนิด คือ

๑. กุญแจซอล ลักษณะดังนี้

กุญแจซอล ใช้สำหรับบันทึกที่ระดับเสียงสูง เช่น เสียงขับร้องของผู้หญิง หรือเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงสูง เช่น ไวโอลิน เป็นต้น

๒. กุญแจฟา ลักษณะดังนี้

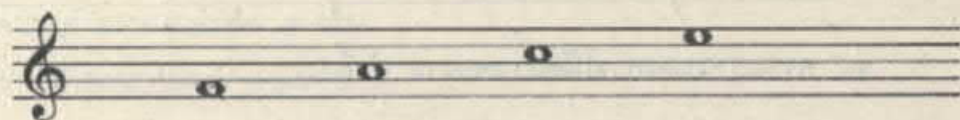

กุญแจฟา ใช้สำหรับบันทึกเสียงต่ำ เช่น เสียงขับร้องของชาย หรือเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงต่ำ เช่น ดับเบิลเบส หรือ กีตาร์เบส เป็นต้น

ชื่อตัวโน้ต เมื่อเขียนลงในบรรทัด ๕ เส้น พร้อมกุญแจซอล มีดังนี้

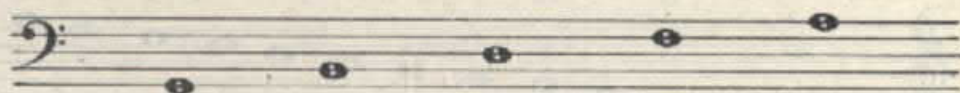

การร้องออกเสียง	มี	ซอล	ที	เร	ฟา
การเขียนเป็นภาษาอังกฤษ	E	G	B	D	F
มีหลักเพื่อให้จำง่ายคือ	EVERY	GOOD	BOY	DOES	FINE

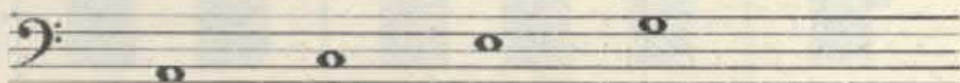

การร้องออกเสียง	ฟา	ลา	โด	มี
การเขียนเป็นภาษาอังกฤษ	F	A	C	E
มีหลักเพื่อจำให้จำง่ายคือ	F	A	C	E

ชื่อตัวโน้ต เมื่อเขียนลงในบรรทัด ๕ เส้น พร้อมกุญแจฟา มีดังนี้

การร้องออกเสียง	ซอล	ที	เร	ฟา	ลา
การเขียนเป็นภาษาอังกฤษ	G	B	D	F	A
มีหลักเพื่อจำให้ง่ายคือ	GO BACK AND DANCE FOR A WHILE				

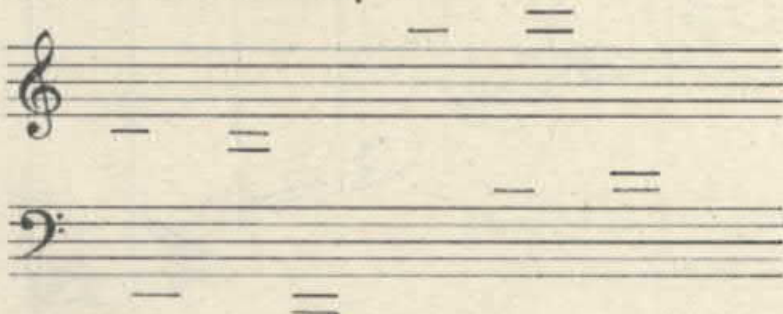
การร้องออกเสียง	ลา	โด	มี	ซอล
การเขียนเป็นภาษาอังกฤษ	A	C	E	G
มีหลักเพื่อจำให้ง่ายคือ	A CHILD ENJOYS GAMES			

กิจกรรม

ให้นักเรียนบอกชื่อตัวโน้ตภาษาอังกฤษให้ครบทุกตัว

การเขียนบันทึกตัวโน้ตที่อยู่ต่ำหรือสูงกว่าบรรทัดห้าเส้น เรามีเส้นน้อย (LEGER LINE) เพื่อสะดวกในการบันทึกและเพิ่มเติม มีลักษณะดังนี้

ถ้านำตัวโน้ตที่บันทึกในบรรทัดห้าเส้นและบนเส้นน้อยมาเรียงลำดับต่อกันแล้วจะได้ดังนี้

เสียงของตัวโน้ตทั้งหมดนี้ ไม่นับตัวที่ซ้ำกันก็มีโน้ตเพียง ๗ ชื่อ ดังนี้

C	D	E	F	G	A	B	C
โด	เร	มิ	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

การบันทึกโน้ตนอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีอีกหลายวิธี คือ

แบบสากล
หรือ
โทนิคซอล-ฟา

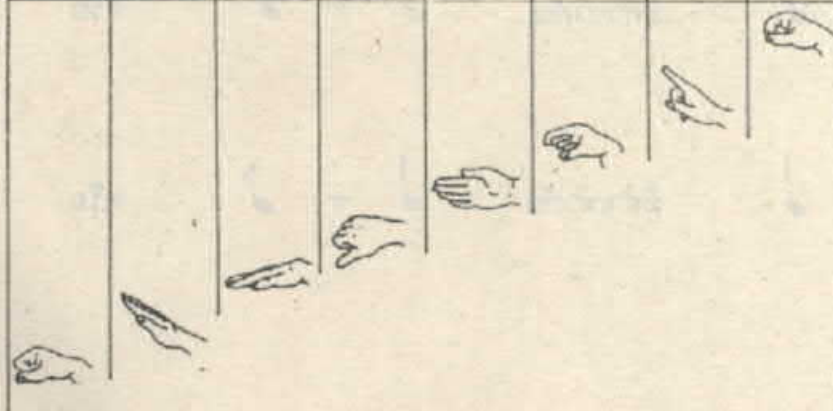
C	D	E	F	G	A	B	C
โด	เร	มิ	ฟา	ซอล	ลา	ที	โด

แบบไทย

ด	ร	ม	พ	ซ	ล	ท	ด
---	---	---	---	---	---	---	---

แบบตัวเลข
หรือ
เซเว (CHEVE)
สัญญาณมือ

1	2	3	4	5	6	7	๑
---	---	---	---	---	---	---	---

กิจกรรม

ฝึกอ่านโน้ตจากการบันทึกทุกแบบ

การเพิ่มความยาวของเสียงตัวโน้ต

ตัวโน้ตสามารถยืดเสียงได้ ๒ วิธี คือ

๑. การโยงเสียง (Tie)

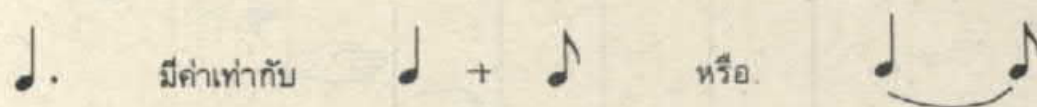
๒. การประจุด (Dotted)

การโยงเสียง (Tie) หมายถึง การเพิ่มความยาวของเสียงโดยใช้เครื่องหมาย

ดังตัวอย่าง

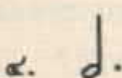
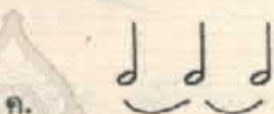

การประจุด (Dotted) หมายถึง การเพิ่มความยาวของเส้นโดยใช้จุดบันทึกหลังตัวโน้ต เพื่อแสดงว่าให้เพิ่มความยาวของเสียงของโน้ตตัวนั้นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ดังตัวอย่าง

กิจกรรมเพื่อความเข้าใจ

จงโยงหมายเลขให้ตรงกับตัวอักษรที่มีค่าเท่ากัน

เครื่องหมายกำหนดจังหวะ

ตามทีนักเรียนได้เรียนเรื่องเครื่องหมายกำหนดจังหวะในอัตรากรรมคามาแล้ว คือ $\frac{2}{4}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{4}{4}$
ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมายกำหนดจังหวะให้ถูกต้องตามตัวอย่างข้อ ก.

ให้นักเรียนคบบมือตามตัวโน้ต เครื่องหมายกำหนดจังหวะ โน้ตประจุ และเครื่องหมาย
โยงเสียงต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนออกเสียงนับจังหวะ 1 2, 1 2 3 หรือ 1 2 3 4 ตามลักษณะตัวโน้ตในแต่ละข้อ

๒. ตบมือตามจังหวะพร้อม ๆ กับการออกเสียงต่าง ๆ เช่น ทา ทา ทา ทา ทา ทา ทา ทา

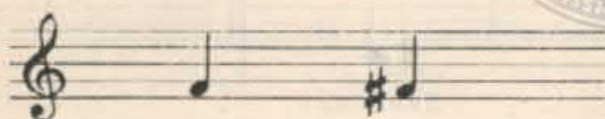
ตัวอย่างเพลงที่มีเครื่องหมายโยงเสียงและโน้ตประจุ

เครื่องหมายแปลงเสียง

ได้แก่ เครื่องหมายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับเสียง ที่นักเรียนจะพบอยู่เสมอ มี ๓ ชนิด คือ

๑. ชาร์ป (Sharp) มีลักษณะดังนี้ # เป็นสัญลักษณ์ที่บังคับให้โน้ตมีเสียงสูงขึ้นจากเดิม เป็นระยะครึ่งเสียง เช่น

๒. แฟลต (Flat) มีลักษณะดังนี้ b มาจากเดิมเป็นระยะครึ่งเสียง เช่น

๓. เนเจอร์ล (Natural) มีลักษณะดังนี้ $\natural$ เป็นสัญลักษณ์ที่บังคับให้โน้ตที่ถูกเครื่องหมายแปลงเสียง $\sharp$ หรือ $\flat$ บังคับอยู่ ให้มีเสียงคืนกลับสภาพเดิม เช่น

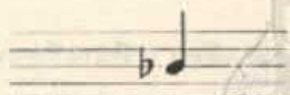
การบันทึกเครื่องหมายแปลงเสียงต้องเป็นข้างหน้าตัวโน้ตเสมอ และต้องอยู่บนเส้นหรืออยู่ในช่องตรงหน้าตัวโน้ตนั้น เมื่อจะเรียกชื่อตัวโน้ตที่มีเครื่องหมายแปลงเสียง ให้เรียกชื่อตัวโน้ตแล้วตามด้วยเครื่องหมายแปลงเสียง ตัวอย่างเช่น

๑.

F $\sharp$

เอฟชาร์ป (ฟาชาร์ป)

๒.

B $\flat$

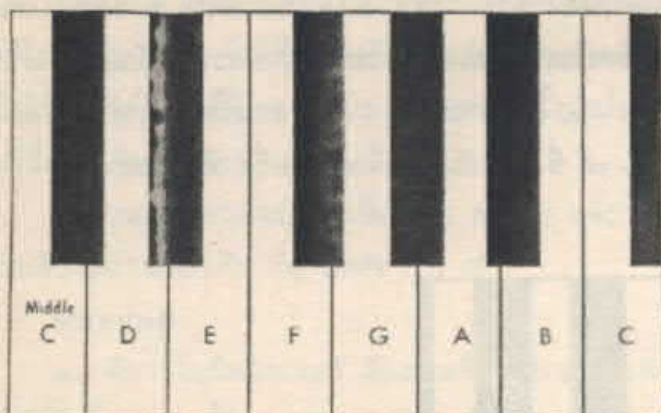
บีแฟลต (ทีแฟลต)

บันไดเสียง

เมื่อนำเสียงของตัวโน้ตมาจัดเป็นหมวดหมู่โดยให้มีระยะเสียงที่ห่างอย่างเป็นระบบแล้ว เราจะได้บันไดเสียงทั้งประเภทเมเจอร์และไมเนอร์

บันไดเสียงเมเจอร์ ประกอบด้วยโน้ต ๘ เสียง ซึ่งมีระยะห่างระหว่างโน้ตทั้งที่เป็นระยะครึ่งเสียงและเต็มเสียง โดยกำหนดให้ตำแหน่งโน้ตที่ ๓ - ๔ คู่หนึ่ง และ ๗ - ๘ อีกคู่หนึ่ง เป็นระยะห่างกันครึ่งเสียง (Semitone) คู่อื่น ๆ ของบันไดเสียงจะมีระยะห่างหนึ่งเสียงเต็ม (tone) เช่น

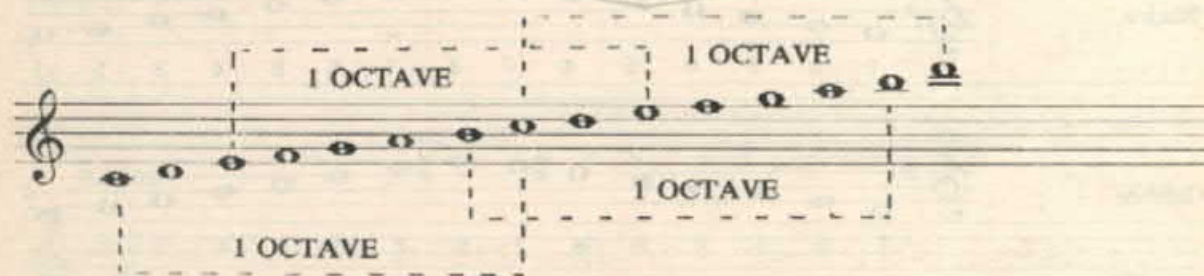

ให้นักเรียนร้องตามเสียงจากภาพ
Keyboard ไปและกลับ ๑ เที้ยว

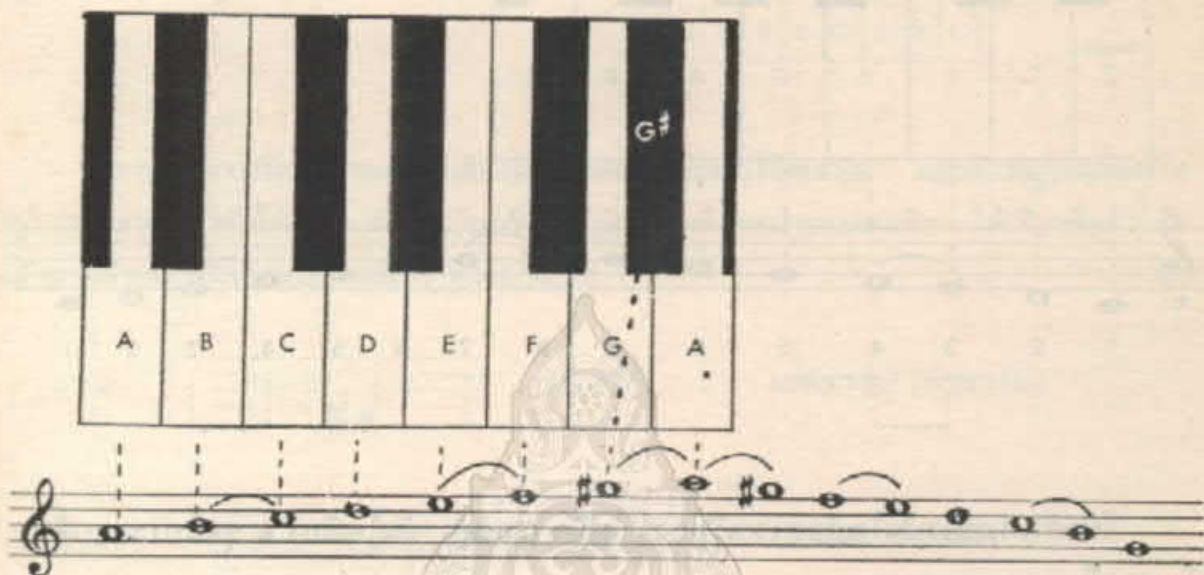
โน้ตตัวแรกของบันไดเสียง เราเรียกว่า โทนิค (Tonic) บันไดเสียง ๑ ชุดนี้ประกอบด้วย
โน้ต ๘ เสียง

โน้ตที่มีระยะห่างกัน ๘ ตัวโน้ต โดยมีตัวโน้ตซ้ำกัน เช่น โด - โด เร - เร เราเรียกว่าคู่ ๘
หรือ อ็อกเตป (Octave)

จากบันไดเสียงเมเจอร์เราจะได้บันไดเสียงไมเนอร์ซึ่งมีความสัมพันธ์กันโดยตัวโทนิค
(Tonic) ของบันไดเสียงไมเนอร์เป็นโน้ตตัวที่ ๖ ของบันไดเสียงเมเจอร์

บันไดเสียงไมเนอร์มีหลายแบบซึ่งล้วนต้องใช้วิธีการสร้างแบบใช้โน้ตตัวที่ ๖ ของบันไดเสียงเมเจอร์ทั้งสิ้น และในที่นี้จะกล่าวถึงบันไดเสียงไมเนอร์แบบฮาร์โมนิค ซึ่งประกอบด้วยโน้ต ๘ เสียง ระยะที่ห่างกันครึ่งเสียง ได้แก่ โน้ตขั้นที่ ๒ - ๓, ๕ - ๖ และ ๗ - ๘ ส่วนขั้นอื่น ๆ ห่างกัน ๑ เสียง ยกเว้นขั้นที่ห่างกันเป็นพิเศษ คือขั้นที่ ๖ - ๗ ซึ่งห่างกันถึงหนึ่งเสียงครึ่ง ดังตัวอย่าง

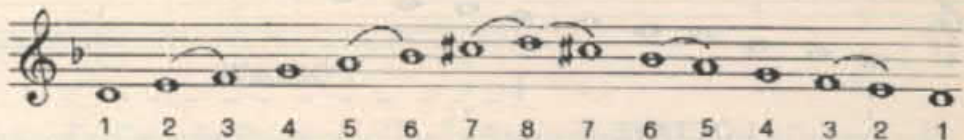

บันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์อื่น ๆ จะมีคู่กันดังต่อไปนี้

F Major

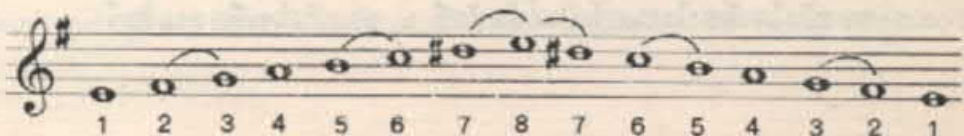
D Minor

G Major

E Minor

ข้อสังเกต บันไดเสียง F Major มีเครื่องหมายบีแฟลต (B^b) เช่นเดียวกับบันไดเสียง คีฮาร์โมนิคไมเนอร์ ซึ่งใช้เครื่องหมายแปลงเสียงตัวเดียวกัน แต่นำมาใส่ไว้ข้างหน้าบันไดเสียง เพื่อให้เห็นเด่นชัด จึงมีชื่อเฉพาะว่า เครื่องหมายตั้งบันไดเสียง (Key Signature) และจะใช้แปลงเสียง โน้ตที่ชื่อ บี (B ทุกตัว)

ในทำนองเดียวกันบันไดเสียง G Major และ อีฮาร์โมนิคไมเนอร์ ก็มีเครื่องหมายตั้งบันไดเสียงอย่างเดียวกัน คือ เอฟชาร์ป (F[#])

หมายเหตุ

๑. คีฮาร์โมนิคไมเนอร์ ต้องมีเครื่องหมายแปลงเสียงชาร์ป (#) ที่โน้ตตัวซี (C) ชั้นที่ ๗ เพื่อให้ระยะระหว่างชั้น ๗ - ๘ ห่างกันครึ่งเสียง

๒. อีฮาร์โมนิคไมเนอร์ ต้องมีเครื่องหมายแปลงเสียงชาร์ป (#) ที่โน้ตตัวดี (D) ชั้นที่ ๗ เพื่อให้ระยะระหว่างชั้น ๗ - ๘ ห่างกันครึ่งเสียง

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ครูหรือนักเรียนที่สามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ ใส่บันไดเสียง C เมเจอร์ ซ้ำ ๆ ทีละตัว ทั้งขึ้นและลงให้นักเรียนในชั้นฟัง

๒. ให้นักเรียนทั้งชั้นร้องตามทีละตัวจนครบโน้ตในบันไดเสียงโดเมเจอร์

๓. ครูหรือนักเรียนที่สามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ ใส่บันไดเสียงคีฮาร์โมนิคไมเนอร์ซ้ำ ๆ ทีละตัว ให้นักเรียนในชั้นฟัง

๔. ให้นักเรียนทั้งชั้นร้องตามทีละตัวจนครบโน้ตในบันไดเสียงคีฮาร์โมนิคไมเนอร์

๕. จงสร้างบันไดเสียงจากตัวโน้ตที่กำหนดให้และแสดงเครื่องหมายแปลงเสียงที่ขึ้นครึ่งเสียง

ให้ครบ

ก.

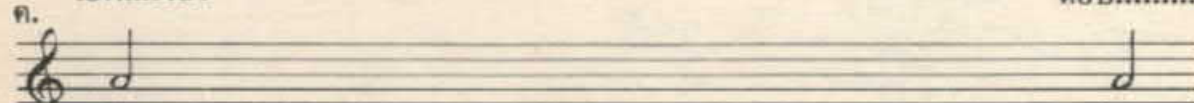
ข. จีเมเจอร์

ตอบ.....

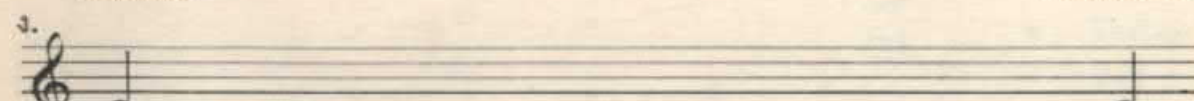
ค. เอฟเมเจอร์

ตอบ.....

ง. เอไมเนอร์

ตอบ.....

จ. อีไมเนอร์

ตอบ.....

๖. จงบอกทำนองเพลงต่อไปนี้ ว่าสร้างมาจากบันไดเสียงอะไร

๖.๑

ตอบ.....

๖.๒

ตอบ.....

๖.๓

ตอบ.....

๖.๔

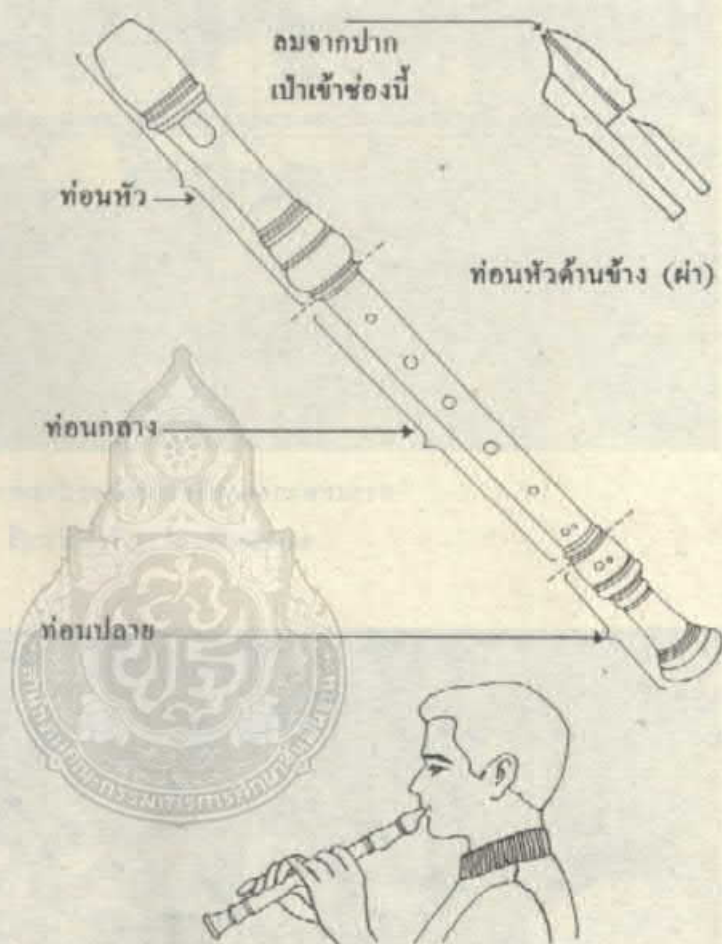
ตอบ.....

สนุกกับการบรรเลงดนตรี

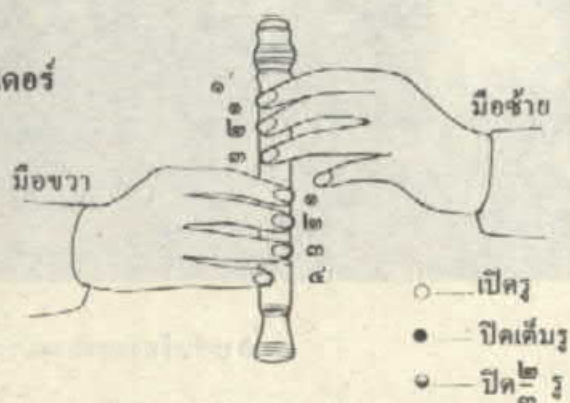
ต่อไปนี้นักเรียนจะได้นำความรู้จากการเรียนทฤษฎีดนตรี มาใช้กับการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีและขับร้อง เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและสนุกสนานด้วยเครื่องดนตรีที่เหมาะสม คือ ขลุ่ยรีคอร์คเตอร์ และเมโลเดียน

ลักษณะขลุ่ยรีคอร์คเตอร์

ท่าทางการเป่า

ท่าทางการจับและปิด - เปิดขลุ่ยรีคอร์คเตอร์

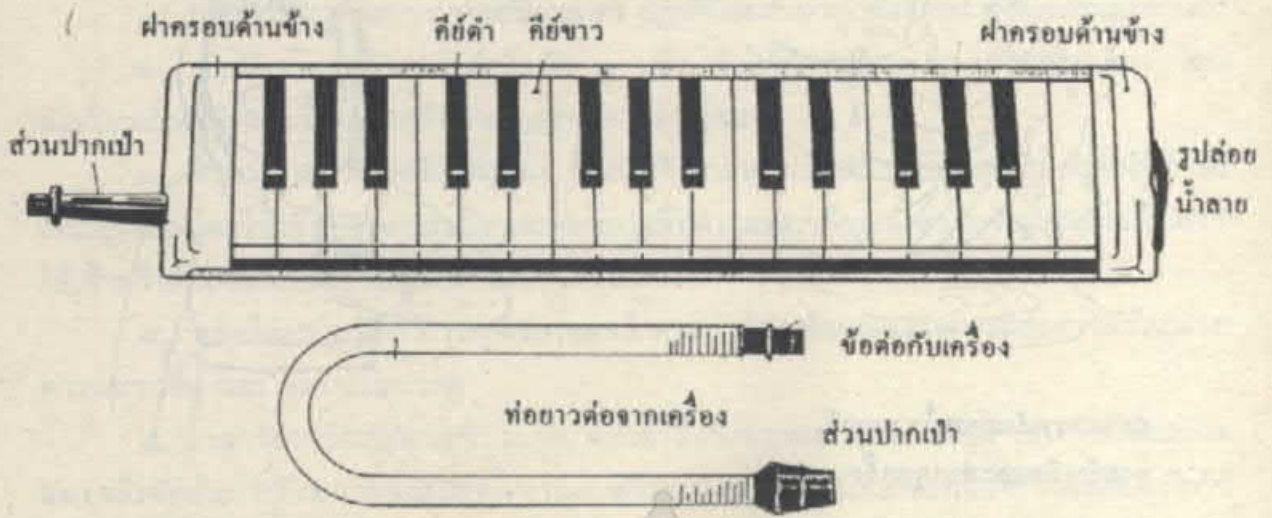

การแสดงวงขลุ่ยรีคอร์คเคอร์ประสานเสียง
ของนักเรียนโรงเรียนมินบุรี

การขับร้องและการบรรเลงขลุ่ยรีคอร์คเคอร์

ลักษณะเมโลเดียน

ทำทางการเป่า

ก่อนและหลังเล่นเครื่องดนตรี
ควรล้างมือและปากทุกครั้ง

ข้อแนะนำก่อนเล่นเครื่องดนตรีขลุ่ยรีคอร์ดเดอร์และเมโลเดียน

๑. ควรเป่าเครื่องดนตรีที่เป็นของตนเองเท่านั้น
๒. อย่าให้เครื่องดนตรีถูกความร้อนจัดหรือเย็นจัด
๓. หมั่นล้างทำความสะอาดทุกครั้ง ทั้งก่อนเป่าและหลังเป่า ห้ามใช้แอลกอฮอล์เช็ดส่วนที่เป็นปากเป่า

สำหรับเมโลเดียน เมื่อขณะบรรเลงหมู่ อาจมีน้ำลายเข้าไปอุดท่อ ควรเปิดส่วนลึ้นน้ำลายเพื่อเป่าน้ำลายออกไป

ขลุ่ยรีคอร์ดเดอร์ ก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีน้ำลายไปอุดรูขลุ่ย หรือบริเวณส่วนปากเป่าแล้ว ให้ระบายลมทิ้ง พร้อมเช็ดด้วยผ้านุ่ม

สำหรับขลุ่ยรีคอร์ดเดอร์ควรหมั่นทำความสะอาดด้วยน้ำอุ่นผสมสบู่อ่อน ๆ ล้างทำความสะอาด ตามด้วยการใช้น้ำล้างอีกครั้งหนึ่ง แล้วเช็ดให้แห้งเสมอ

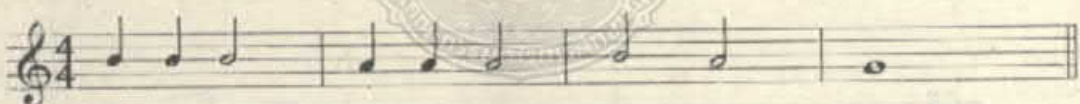
๔. การหยิบจับ - ถือ ควรทำด้วยความระมัดระวัง ไม่นำขลุ่ยหรือเมโลเดียนไปกระทบถูกของแข็งที่อาจทำให้เครื่องดนตรีชำรุดเสียหายได้

๕. หมั่นทาน้ำมันวาสลินบาง ๆ ตรงรอยต่อระหว่างข้อต่อของขลุ่ย หรือข้อต่อส่วนปากเป่าของเมโลเดียน ภายหลังจากการทำความสะอาดแล้วทุกครั้ง

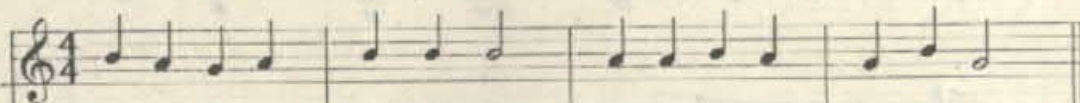
หลักการร้องและบรรเลงดนตรีร่วมกัน

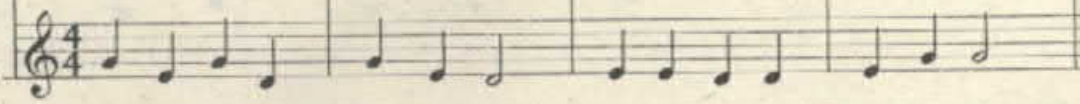
๑. ให้แต่ละแนวหรือประเภทเครื่องดนตรี ปฏิบัติได้แม่นยำถูกต้องก่อน ทั้งจังหวะและทำนอง
 ๒. เมื่อมีความถูกต้องแม่นยำในข้อ ๑ แล้ว จึงให้ร้องหรือบรรเลงประสานเสียง โดยนักเรียนเป็นผู้ัดแนะขึ้นเพลงหรือฟังสัญญาณจากครูผู้สอน
 ๓. ระหว่างการร้องหรือบรรเลง ต้องนับจังหวะดนตรีในแบบฝึกหัดหรือบทเพลงที่กำลังเล่นอยู่เสมอ โดยใช้วิธีนับจังหวะในใจ และพยายามสื่อความหมายทางจังหวะพร้อมกันด้วย ไม่ควรใช้เท้าหรือมือเคาะนับจังหวะขณะกำลังร้องหรือเล่น
 ๔. สอดใส่ความรู้สึก อารมณ์ของดนตรี ตามคำร้อง ทำนองและเสียงประสานที่มีอยู่ด้วยความซาบซึ้ง และไพเราะเสนาะหู
 ๕. เวลาร้องหรือเล่นดนตรีร่วมกัน ต้องคำนึงถึงความสมดุลของเสียง เช่น ไม่ให้แนวใดแนวหนึ่งดังเด่นกว่าอีกแนวหนึ่งหรือหลายแนว หรือระวังการเพี้ยนเสียงออกไปจากโน้ตที่บันทึกไว้ตลอดจนไม่ให้เร่งหรือหน่วงจังหวะ โดยไม่พร้อมกันหรือโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นต้น
- เมื่อนักเรียนได้ทำความเข้าใจหลักการร้องและบรรเลงดนตรีร่วมกันแล้ว ก็สามารถฝึกหัดร้องและบรรเลงตามลำดับหมายเลขต่อไปนี้

แบบฝึกหัดเพลงและกิจกรรม

๑.

๒.

๓. แนว ๑

แนว ๒

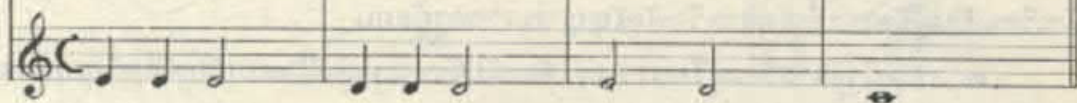
๑๓๖

๕.

แนว ๑

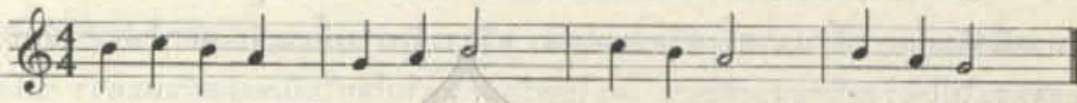
แนว ๒

๕.

๖.

๗.

๘.

๙.

७०.

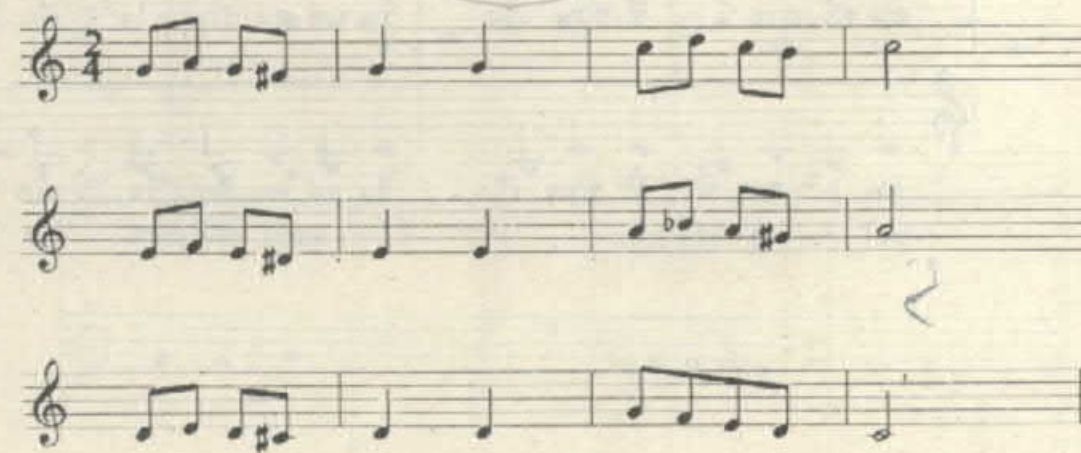
၁၈၇ ခု

৯৯.

১৫.

๑๓. ซิมโฟนีหมายเลข ๕

คำร้องและเรียบเรียงเสียงประสาน

ทำนอง : เบโชเฟน

พิชัย ปรินญาสูตรณ์

แนว 1

(ร้อง ๑)

(ร้อง ๒)

แนว ๓

(หรือเม
โลเดียน)

๑๔. แล้วพบกันใหม่

เนื้อร้องและเรียบเรียงเสียงประสาน

จากเพลง Winter Farewell

พิชิต ปรียานุสรณ์

ร้อง
(ขลุ่ย ๑)

ขลุ่ย ๒

เมโลเดียน

แล้ว พบ กัน ใหม่ แล้ว พบ กัน ใหม่

จาก ไป มี นาน คงได้เจอ ผาก ใจ ไว้ แล้ว คง ไม่ ลืม

หมั่น ฝึก เรียน ไว้ แล้ว พบ กัน ใหม่

๑๕. เพลงพ็อนเงี้ยว

เรียบเรียงเสียงประสาน

เพลงพื้นเมืองภาคเหนือ

พิชัย ปรัชญานุสรณ์

ร้อง 1
เล่น

ทอ ถวาย ขัณฑ์ พุทธิ ไกร ช่วย คำ ทรวง คุณ - เดศ - ล้า ไป ทุก

เล่น 1

เล่น 2
(เมโลเดียน)

ทั่ว คัว - คน จง ได้ รับ สรรพ - มิ่ง มง ทน

๑๖. ลมหนาว

เรียบเรียงเสียงประสาน

เพลงพระราชนิพนธ์

พิชัย ปรินยานุสรณ์

ยาม ลม พวยพัดโบกโบย ไซ้ ชื่น เหล่า ส - กุณ ร้องวัน รมย์
 Love in spring sets my heart a flame. Bur - ning as embers glow.

หมู่ ดอกไม้ ชวน ร - มร ร้อน ชม ช่าง สุข สมเพลันตา น้ำ ตู ฐ ใจ
 Eve-ry time when I hear your name. Then my burning tears be-gin to flow.

โอ้ รักเจ้า เก๋ ยาม รัก สมดัง ท้าย พิศ ดูสิ่ง ไต ก็ แล วิ ไส แง่มใส ควัน
 There'll come a day When skies will be so blue. May be you'll say you are in love with me too.

ฉัน ความ รัก มักจัก พา ใจ ฉัน เมื่อรัก นั้น สุข สม จิต ปอง
 I'll find Joy then in every thing for I find my love in spring.

C#	or	Db	D#	or	Eb	F#	or	Gb	G#	or	Ab	A#	or	Bb

C#	or	Db	D#	or	Eb	F#	or	Gb	G#	or	Ab	A#	or	Bb

หมายเหตุ

ข้อ ๑ แบบฝึกหัดจากข้อ ๑ - ๑๒ จะช่วยให้นักเรียนมีความถนัดในการขับร้องโน้ต และการปฏิบัติเครื่องดนตรีขลุ่ยรีคอร์เดอร์ (นักเรียนสามารถดูแผนภูมิตารางการปิด - เปิดนิ้วขลุ่ยรีคอร์เดอร์ตามที่แนบมาได้)

ข้อ ๒ เพลงในข้อ ๑๓ - ๑๔ - ๑๕ และ ๑๖ นั้น สามารถใช้ทั้งการร้องประสานเสียงอย่างเดี่ยว บรรเลงอย่างเดี่ยว หรือทั้งร้องและบรรเลงผสมผสานร่วมกัน

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ให้นักเรียนตบมือเข้ากับจังหวะของแบบฝึกหัด และเพลงที่นักเรียนแต่ละกลุ่มบรรเลง
๒. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่ม โดยกลุ่มที่ ๑ เล่น กลุ่มที่ ๒ ฟัง แล้ววิจารณ์ ผลจากการเล่น แล้วให้สลับหน้าที่กัน
๓. ให้นักเรียนออกมาเคลื่อนไหวร่างกายให้เข้ากับดนตรีในแบบฝึกหัด หรือเพลงที่นักเรียนสนใจ
๔. ให้นักเรียนบางคนออกมาเล่นเพลงหมายเลขใดหมายเลขหนึ่ง โดยนักเรียนที่เหลือฟังเสียง แล้วบันทึกลงบรรทัด ๕ เส้น ว่าเป็นโน้ตชนิดใด มีเครื่องหมายกำหนดจังหวะ การขึ้นห้องและระดับเสียงถูกต้องเพียงใด
๕. ให้นักเรียนฝึกจังหวะเพลงจากเพลงที่เล่นหรือขับร้อง ต่อจากนั้นช่วยกันวิจารณ์บรรยากาศของดนตรีว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด เช่น เพลงพื้นเมืองพื้นเงี้ยว เป็นต้น

บทที่ ๘

ลีลาการแสดงออกทางศิลปะ

นักเรียนได้ศึกษาสาระสำคัญของศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ รวมทั้งได้ทำกิจกรรมมาแล้ว ในบทเรียนตอนต้น ในบทเรียนนี้จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะที่มีองค์ประกอบ ร่วมกันของศิลปะแต่ละสาขา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอนคือ ขั้นสร้างความประทับใจ และขั้น สร้างสรรค์

ขั้นสร้างความประทับใจ หมายถึง การรับรู้ส่วนประกอบย่อยทางศิลปะ โครงสร้าง วิธีการ หรือเทคนิค และความรู้สึกที่ผลงานศิลปะก่อให้เกิดกับตน

ขั้นสร้างสรรค์ หมายถึง การแสดงออก ทดลองใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการหรือเทคนิค สร้างสรรค์งานศิลปะสาขาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ รับรู้คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ดังกล่าวใน ขั้นสร้างความประทับใจ รวมทั้งการเรียนรู้ที่มีความละเอียดในการรับรู้ การวิเคราะห์ และควบคุม วิธีการในการสร้างสรรค์แสดงออกของตนเอง

ขั้นสร้างความประทับใจ

๑. ส่วนประกอบย่อยของศิลปะ หมายถึง คุณสมบัติของผลงานศิลปะ เช่น สี เส้น รูปร่าง ผิวพื้น กิริยาท่าทาง การเคลื่อนไหว และเสียง เป็นต้น

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๑ สีทำให้เกิดอะไรขึ้นในผลงานศิลปะ

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนค้นหาคุณสมบัติในผลงานศิลปะเรื่อง สี

วิธีการ

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๔ กลุ่ม
๒. ในแต่ละกลุ่มจับคู่ ๆ ละ ๒ คน
๓. กลุ่มที่ ๑ ค้นหาสีในภาพวาดที่สนใจ
๔. กลุ่มที่ ๒ ค้นหาสีของเครื่องแต่งกายตัวละคร
๕. กลุ่มที่ ๓ ค้นหาสีของเครื่องดนตรีไทย
๖. กลุ่มที่ ๔ ค้นหาสีของเครื่องดนตรีสากล
๗. ให้แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับปริมาณของสีที่พบมากที่สุด
สีทำให้เกิดอะไรขึ้นในภาพ และถ้าเราเปลี่ยนสีของวัตถุที่ปรากฏในภาพเป็น
สีอื่นภาพนี้จะเป็นเช่นไร

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๓

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนค้นพบรูปร่างต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในงานศิลปะ

วิธีการ

๑. นักเรียนลองต่อเส้นให้บรรจบกันในกระดาษ และสังเกตดูว่าเกิดเป็นรูปร่างอะไรขึ้น
๒. สังเกตเกี่ยวกับรูปทรงของใบหน้าเพื่อน ๆ ว่าใครมีใบหน้าที่เหลี่ยม ใบหน้ารูปไข่ และใบหน้ากลม
๓. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปร่างของตัวละคร ลักษณะการประสมวงของดนตรี รูปปั้น
๔. แบ่งกลุ่มกันคิดว่า ลักษณะของรูปร่างที่เกิดขึ้นในงานศิลปะสาขาต่าง ๆ ที่นักเรียนสนใจ
๕. นำผลการค้นคว้ามาอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

พื้นผิว ความรู้สึกของพื้นผิวในงานศิลปะแต่ละสาขามีอิทธิพลและส่งผลสำคัญต่อการรับรู้ เช่น ผิวพื้นขรุขระ การรับรู้จะแตกต่างจากผิวพื้นเรียบ

กลองทัด

ฆ้องวง

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๔ สนุกกับการสัมผัสผิวพื้น

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนแสดงออกในการสัมผัสผิวพื้นที่แตกต่างกันในลักษณะงานของศิลปะแต่ละสาขา

วิธีการ

๑. แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น ๓ กลุ่ม
๒. กลุ่มที่ ๑ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุ สิ่งของที่มีลักษณะผิวอ่อนนุ่ม เช่น ความนุ่มของสำลี เส้นผม ฟองน้ำ
๓. กลุ่มที่ ๒ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุ สิ่งของที่มีพื้นผิวเรียบและเป็นเงา เช่น เครื่องดนตรี ผิวเรียบของเปียโน ไวโอลิน ข้อง
๔. กลุ่มที่ ๓ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุ สิ่งของที่มีพื้นผิวหยาบขรุขระ
๕. แต่ละกลุ่มช่วยกันแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของพื้นผิวที่มีอยู่ในลักษณะงานของศิลปะ เช่น พระพุทธรูป เสื้อผ้าของละครที่ปักลวดลาย ติดเลื่อม ภาพเขียน สีนบนกระจาก นักเรียนดูแล้วมีความรู้สึกอย่างไร

๒. การแสดงออกเกี่ยวกับโครงสร้างในงานศิลปะ หมายถึง องค์ประกอบศิลปะที่เรียบเรียงส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นการรับรู้เกี่ยวกับความสมดุล ความเหมือนกัน ต่างกัน สัดส่วน เนื้อเรื่อง ทำให้ลักษณะงานศิลปะ ดูแล้วน่าสนใจ เชื่อมโยง ทำให้เกิดจังหวะ ลีลา เป็นกลุ่มเป็นระบบขึ้น

นาฏศิลป์

รูปทดลอง

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๕ การแสวงหาความสมดุล

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายความสมดุล ๒ ข้างเท่ากันและ ๒ ข้างไม่เท่ากัน
วิธีการ

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๔ กลุ่ม
๒. กลุ่มที่ ๑ ช่วยกันค้นหาว่ามีอะไรบ้างที่เท่ากันในร่างกายของนักเรียน เช่น ขา ๒ ข้าง แขน ๒ แขน ใบหู ลูกตา และสิ่งเหล่านี้ถ้าเกิดการไม่สมดุลหรือเท่ากัน จะเกิดอะไรขึ้น
๓. กลุ่มที่ ๒ ช่วยกันค้นหาลักษณะการแสดงออกของดนตรีว่ามีอะไรบ้างที่มีความสมดุล และไม่สมดุล
๔. กลุ่มที่ ๓ ช่วยกันค้นหาลักษณะการแสดงออกของนาฏศิลป์ว่าอะไรบ้างที่มีความสมดุลและไม่สมดุล
๕. กลุ่มที่ ๔ ช่วยกันค้นหาลักษณะของภาพวาด ภาพปั้น ที่มีความสมดุลและไม่สมดุล
๖. นำสิ่งที่แต่ละกลุ่มค้นคว้ามาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่าสิ่งใดมีสมดุลกันเสมอ ดูแล้วน่าสนใจ และมีสิ่งใดที่ไม่สมดุลกันแล้วน่าเบื่อ จะแก้ไขอย่างไร

จังหวะลีลาเป็นโครงสร้างที่น่าสนใจในงานศิลปะทุกสาขา จังหวะลีลาเกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อย ๆ มีความซ้ำกันอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๖

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายจังหวะลีลาในลักษณะงานของศิลปะสาขาต่าง ๆ ได้

วิธีการ

๑. นักเรียนลองสำรวจการหายใจของตนเองว่าเป็นจังหวะและต่อเนื่องอย่างไร
๒. เปรียบเทียบการสูดลมหายใจเข้าปอดแบบตื้นกับแบบลึก นักเรียนรู้สึกอย่างไร และการหายใจลึก ๆ มีประโยชน์อะไรบ้าง เช่น ทุกครั้งที่หายใจเข้าให้บอกกับตัวเองว่า เรากำลังซึมซับแต่สิ่งดี ๆ เข้าสู่ร่างกาย และทุกครั้งที่หายใจออกให้คิดว่าเรากำลังนำความสกปรก ความสับสนวุ่นวายทั้งหลายออกไปจากจิตใจของเรา
๓. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น ๓ กลุ่ม
๔. กลุ่มที่ ๑ ศึกษาจังหวะลีลาในผลงาน ภาพเขียน หรือภาพปั้น
๕. กลุ่มที่ ๒ ศึกษาจังหวะลีลาในการบรรเลงดนตรี
๖. กลุ่มที่ ๓ ศึกษาจังหวะลีลาในการแสดงนาฏศิลป์
๗. แต่ละกลุ่มนำสิ่งที่ค้นคว้ามาอภิปรายแลกเปลี่ยนและสรุปแนวความคิดที่ได้จากการค้นคว้า

๓. **วิธีการหรือเทคนิค** หมายถึง ความชำนาญหรือทักษะของผู้สร้างงานศิลปะ ทำให้ผลงานน่าสนใจ เช่น พระพุทธรูปปางลีลา ที่วัดเบญจมบพิตร ผู้สร้างมีทักษะในการแสดงออกของรูปทรง เส้น สัดส่วน ได้อย่างสมดุลไม่ว่าจะมองดูส่วนรวมทั้งหมด หรือจะมองส่วนประกอบย่อยจะสะท้อนความงดงาม ความสงบออกมา การออกแบบท่ารำนานาฏศิลป์ของตัวพระ ตัวนาง ยักษ์ ลิง หรือทำร้าอื่น ๆ จะแสดงออกของลีลาจังหวะที่สมดุลกับการบรรเลงดนตรี การออกแบบ ทำนองเพลง การแสดงออกของเสียงในเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น จะมีจังหวะ ลีลา โทนเสียงไพเราะ ชวนให้ผู้ฟังสนใจ และติดตาม นักเรียนควรได้ทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติต่อความเฉียบไวในด้านเทคนิคต่าง ๆ ของศิลปะ ด้วยวิธีการและสื่อชนิดต่าง ๆ ว่าใช้เทคนิคหรือวิธีการอย่างไรก็จะเป็นสิ่งเพิ่มพูนประสบการณ์ และช่วยกระตุ้นให้เกิดพื้นฐานทางด้านความชื่นชม ความงาม (พื้นฐานทางสุนทรียภาพ) ในตัวนักเรียน

๔. ความรู้สึกและอารมณ์

ความรู้สึก คือ สิ่งที่เรารู้สึกเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ สิ่งของ เรามีความรู้สึกต่อสิ่งเหล่านี้ เช่น ความรู้สึกทางกาย รู้สึกเจ็บ รู้สึกร้อน รู้สึกหนาว รู้สึกกระหาย เป็นต้น

อารมณ์ คือ ความรู้สึกเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ และสิ่งทำให้เกิดความปรารถนา รื่นเริง สดชื่น เศร้า หดหู่ กลัว โกรธ วิตกกังวล

รูปแบบแสดงความสุขสดชื่น

รูปนาฏศิลป์ แสดงท่าทางโกรธ

การแสดงออกด้านความรู้สึกอารมณ์ของเราที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับรู้ผลงานศิลปะ เช่น ผลงานศิลปะชิ้นนี้ดูสงบเงียบ เพลงนี้ฟังแล้วตื่นเต้น ตัวละครแสดงความรู้สึกได้ดี ความรู้สึกในที่นี้เป็นความรู้สึกที่อยู่ในตัวงานศิลปะคนตรี นาฏศิลป์ ที่สามารถส่งสื่อสัมผัสออกมาให้ผู้ดูรับรู้ได้ มิใช่ผู้ดูเกิดความรู้สึกอารมณ์เกี่ยวกับศิลปะนั้น

กิจกรรมเสนอแนะที่ ๗ การแสดงความรู้สึกและอารมณ์ในผลงานศิลปะ

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถระบุถึงความรู้สึกที่อยู่ในตัวผลงานศิลปะสะท้อนออกมาให้ผู้รับรู้ได้

วิธีการ

๑. นักเรียนหาโอกาสไปดูผลงานศิลปะ หรือ
๒. หาโอกาสไปชมการแสดงดนตรี หรือนาฏศิลป์
๓. นักเรียนลองใช้ความสามารถในตัวของนักเรียน ถามตนเองว่า ผลงานศิลปะที่ได้ดูหรือชมก่อให้เกิดความรู้สึกที่อยู่ในตัวงานของศิลปะ และสามารถสะท้อนออกมาให้นักเรียนรับรู้ได้ในความรู้สึกอะไร เช่น สนุก ตื่นเต้น เศร้า สดชื่น เยียบสงบ เป็นต้น

ขั้นการสร้างสรรค์

นักเรียนได้ศึกษาและทำกิจกรรมเกี่ยวกับส่วนประกอบย่อยของศิลปะมาแล้ว ต่อไปนี้ลองนำคุณสมบัติทั้ง ๔ ประการ คือ ส่วนประกอบย่อยของศิลปะ โครงสร้าง วิธีการหรือเทคนิค และความรู้สึกที่ผลงานศิลปะก่อให้เกิดกับตน โดยทดลองทำกิจกรรมศิลปะสาขาใดสาขาหนึ่งที่นักเรียนสนใจ ก่อนที่จะเริ่มการสร้างสรรค์งานศิลปะ นักเรียนลองมาทำกิจกรรมตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนสามารถทำได้
๒. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนคิดว่าน่าจะทำได้
๓. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนอยากจะทำ
๔. เรียงลำดับรายการสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนคิดว่าไม่น่าจะได้
๕. ลองมาพิจารณาถึงสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ ให้สัมพันธ์กับสิ่งที่นักเรียนอยากจะทำ โดยเขียนสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ไว้ทางซ้ายมือ และใช้กระดาษขาวหรือสติ๊กเกอร์ ตัดเป็นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ เขียนรายการสิ่งที่นักเรียนอยากจะทำ มาติดไว้ทางขวามือ พิจารณาทบทวนสิ่งที่อยากจะทำ ซึ่งสามารถลอกออกและติดใหม่ให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ ทบทวนจนเป็นที่พอใจ

๖. ตรวจสอบดูว่ามีอะไรบ้างที่ดูแล้วเป็นไปไม่ได้เลยสำหรับสิ่งที่นักเรียนจะทำ โดยตัดสิ่งไม่น่าทำออกไป

๗. อะไรบ้างที่นักเรียนสามารถทำได้ เป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลนักเรียนอยากทำและน่าทำได้ด้วย

๘. ทำรายการสิ่งที่นักเรียนกำลังทำอยู่ในปัจจุบัน ว่ายังมีอะไรบ้างที่ยังทำไม่เสร็จ
๙. สิ่งที่นักเรียนทำค้างอยู่นั้นแหละ คือความสามารถส่วนที่นักเรียนยังไม่ได้นำมาออกมาใช้
๑๐. นักเรียนจะพบสิ่งใหม่ ๆ ที่นักเรียนอยากจะทำ
๑๑. ความอยาก คือ พื้นฐานของความคิด
๑๒. นักเรียนที่มีความคิดดี ๆ หรือความคิดสร้างสรรค์ ก็เริ่มมาจากความอยาก นี่แหละนักเรียนเริ่มกิจกรรมที่สนใจได้แล้วและจะสนุกกับการสร้างสรรค์

บรรณานุกรม

- โกวิท วัชรศิริ. อรพรรณ บรรจงศิลป์. ณรุทธิ์ สุทธจิตต์. หนังสือเรียนศิลปกรรม รายวิชา ศ ๐๒๓ พื้นฐานดนตรีไทย ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๙.
- ไชแสง สุชะวัฒนา. สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีตะวันตก ฉบับได้รับรางวัลชนะเลิศมาก จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙.
- เครื่องดนตรีไทย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔.
- จิตร ภูมิศักดิ์. ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๑.
- ณรุทธิ์ สุทธจิตต์. กิจกรรมดนตรีสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๔.
- ปัญญา ทรงเสรี. ศิลปวิจัยฉบับ. กรุงเทพมหานคร : วิทยุการพิมพ์, ๒๕๑๗.
- พิชัย ปรัชญานุสรณ์. ทฤษฎีดนตรีระดับเกรดหนึ่ง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟลิคมิสเนสพรินท์, ๒๕๓๔.
- _____. ผู้โลกดนตรี. กรุงเทพมหานคร : หนังสือการพิมพ์, ๒๕๑๙.
- _____. Recorder Pianica Portasound Ensemble I. กรุงเทพมหานคร : สยามกลการมิวสิคฟาว์นเดชั่น และ โรงพิมพ์มหานครออฟเซตเพรส, ๒๕๑๖.
- ภูมิพลอดุลยเดช. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เพลงพระราชนิพนธ์ ๑๓๓. กรุงเทพมหานคร : สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๓.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. "เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีความรู้และศิลปศึกษา". กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และกรมศิลปากร. อนุสรณ์คำนิ่งในวาระฉลองรอบร้อยปีเกิด. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๓๔.
- ยศนันท์ แยมเมือง. การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาศิลปนิยมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ความหมายของคุณค่าที่ระบุอยู่ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปะปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๐.
- รีด, เฮอ์เบอร์ท. ความหมายของศิลปะ. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, ๒๕๓๐.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. "การส่งเสริมพัฒนาศิลปะเด็กเพื่อสังคมในอนาคต." สารพัฒนาหลักสูตร. ๔๒ (มกราคม ๒๕๓๒) : ๑๒-๑๖.

ศิลปากร, กรม. รวบรวมมาตรฐาน. พระนคร : กรมศิลปากร.

ศึกษานิเทศการ, กระทรวง, กรมวิชาการ. หนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๐๒๑๕-ศ ๐๒๒๐ ข่อยรีคอร์ดเดอร์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๕.

_____. หนังสือเรียนวิชาดนตรีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๑.

_____. หนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๐๒๑ สังคีตนิยม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๖.

สัจจิต ภูเขาทอง. ประชุมบทความทางวิชาการดนตรี. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๔.

สุรพล วิรุฬห์ลักษณ์. ศิลปะ.

สุวรรณดี อุดมผล. วรรณกรรมการแสดงของไทย. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

อารี สุทธิพันธ์. หนังสือเรียนศิลปกรรม รายวิชา ศป ๑๑๑ ศิลปนิยม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.

อุทิศ นาคสวัสดิ์, ศจ.ดร. ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย ภาค ๒ คู่มือฝึกเครื่องสายไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์, ๒๕๒๕.

เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกศตวรรษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

Criswell, Susie G. Nature with Art : Classroom and Outdoor Art Activities with natural History. Englewood Cliffs. New Jersey. Prentice Hall Inc., 1987.

Feldman, E.B. Varieties of Visual Experience. New York : Harry N. Abrams, Inc., 1987.

James P.O.' Brien. The Listening Experience. Schirmer Books : New York, 1987.

Mittler, Gene A. "Clarifying The Decision - making Process in Art," Studies in Art Education. 25 : 14 - 15, 1983.

Peter J. Lavender. Jazz for the Recorder. Wise Publications : London, 1981.

Tickle Les, Edited. The Arts in Education : Some Research Studies. New York, Croom Helm, 1987.

Winslow, Robert W. and Dallin Leon. Music Skill for Classroom Teacher. W.M.C. Brawn Company : Publishers, 1958.

Zimmerman, Evid. "Diagraph Analysis and Reconstruction of Broudy's Aesthetic Education Theory : An Exemplar for Aesthetic Education Theory Analysis and Construction, Studies in Art Education. 23 : 39 - 47, 1982.

รายชื่อคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ศ ๒๐๓ - ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓-๔
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับ
 ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๑. อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
๒. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายทวี วรรณพุฒ)	ที่ปรึกษา
๓. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายโกวิท ประวาลพฤษ)	ที่ปรึกษา
๔. นางสาวสุรี จุติกุล	ที่ปรึกษา
๕. นายศิลป์ ตราโมท	ที่ปรึกษา
๖. นางรัตติยะ วิกสิตพงศ์	ที่ปรึกษา
๗. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นางสุภรณ์ สภาพงศ์)	ที่ปรึกษา
๘. นายวิชัย วงษ์ใหญ่	ประธานกรรมการ
๙. นายพิชัย ปรัชญาอนุสรณ์	กรรมการ
๑๐. นายวิฑูรย์ โสแก้ว	กรรมการ
๑๑. นายยศนันท์ แยมเมือง	กรรมการ
๑๒. นายปัญญา ทรงเสรี	กรรมการ
๑๓. นางวณี ลัดดาภรณ์	กรรมการ
๑๔. นางกาญจนา เดชะวนิชย์	กรรมการ
๑๕. นายประเมษฐ์ บุญะชัย	กรรมการ
๑๖. นางวรรณภา โยอาภิม	กรรมการ
๑๗. นางบุญนาค จำประบุรี	กรรมการ
๑๘. นายอนันต์ สบฤกษ์	กรรมการ
๑๙. นางสาวนวรรตน์ กล้ายประยงค์	กรรมการ
๒๐. นางสาวทัศนีย์ ประสมเพชร	กรรมการ
๒๑. นายสุเพียร สุลินทบูรณ์	กรรมการ
๒๒. นางพยงค์ ทองหลิม	กรรมการ
๒๓. นายสมเจตน์ กาฬดิษฐ์	กรรมการ
๒๔. นายไพฑูรย์ บุญปานนท์	กรรมการ
๒๕. นางสาวทองสุก ม่วงไหมทอง	กรรมการและเลขานุการ
๒๖. นางศรารัตน์ ลิ้นไพลย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๗. นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ออกแบบปก

นายสมเจตน์ กาฬดิษฐ์

คณะกรรมการ

นางสาวทองสุข ม่วงไหมทอง

นางศรารัตน์ ลิ้มไพบูลย์

นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร

เอื้อเฟื้อภาพประกอบ

บริษัท สยามดนตรียามาฮ่า จำกัด ส่วนดุริยางค์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายพจนอม แก้วกำเนิด ผู้พิมพ์โฆษณา

๓๕๐๐๒๕๒ (๑)